

ISSN: 2687-0142

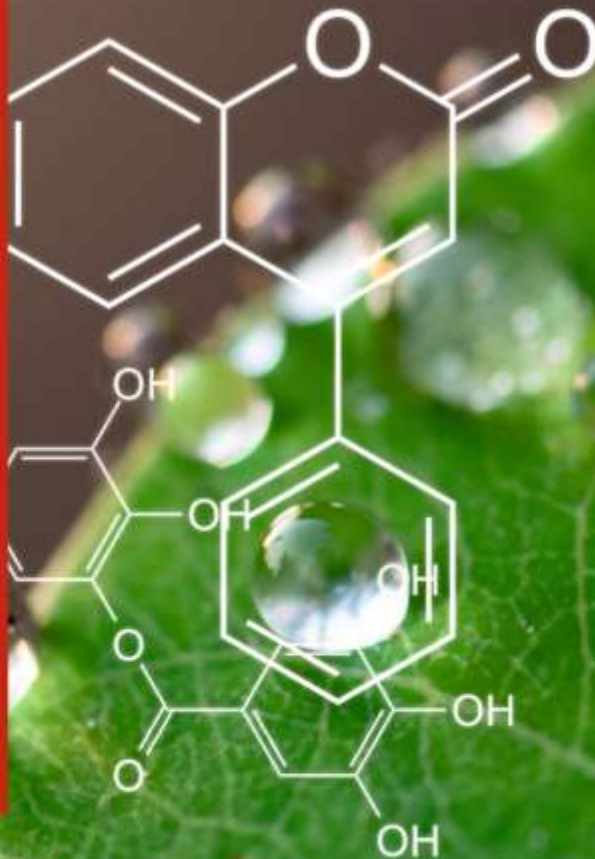
ИНТЕРНАУКА

НАУЧНЫЙ

ЖУРНАЛ

часть 3

28(251)

internauka.org

г. Москва

ИНТЕРНАУКА
internauka.org

«ИНТЕРНАУКА»

Научный журнал

№ 28(251)
Август 2022 г.

Часть 3

Издается с ноября 2016 года

Москва
2022

Председатель редакционной коллегии:

Еникеев Анатолий Анатольевич - кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии КУБГАУ, г. Краснодар.

Редакционная коллегия:

Авазов Комил Холлиевич - доктор философии (PhD) по политическим наукам;

Бабаева Фатима Адхамовна – канд. пед. наук;

Беляева Наталия Валерьевна – д-р с.-х. наук;

Беспалова Ольга Евгеньевна – канд. филол. наук;

Богданов Александр Васильевич – канд. физ.-мат. наук, доц.;

Большакова Галина Ивановна – д-р ист. наук;

Виштак Ольга Васильевна – д-р пед. наук, канд. тех. наук;

Голованов Роман Сергеевич – канд. полит. наук, канд. юрид. наук, MBA;

Дейкина Алевтина Дмитриевна – д-р пед. наук;

Добротин Дмитрий Юрьевич – канд. пед. наук;

Землякова Галина Михайловна – канд. пед. наук, доц.;

Канокова Фатима Юрьевна – канд. искусствоведения;

Кернесюк Николай Леонтьевич – д-р мед. наук;

Китиева Малика Ибрагимовна – канд. экон. наук;

Кобулов Хотамжон Абдукаримович – канд. экон. наук;

Коренева Марьям Рашидовна – канд. мед. наук, доц.;

Кадиров Умарали Дусткабилович - доктор психологических наук;

Напалков Сергей Васильевич – канд. пед. наук;

Понькина Антонина Михайловна – канд. искусствоведения;

Савин Валерий Викторович – канд. филос. наук;

Тагиев Урфан Тофиг оглы – канд. техн. наук;

Харчук Олег Андреевич – канд. биол. наук;

Хох Ирина Рудольфовна – канд. психол. наук, доц. ВАК;

Шевцов Владимир Викторович – д-р экон. наук;

Щербаков Андрей Викторович – канд. культурологии.

И73 «Интернаука»: научный журнал – № 28(251). Часть 3. Москва, Изд. «Интернаука», 2022. – 52 с. Электрон. версия. печ. публ. – <https://www.internauka.org/journal/science/internauka/251>

Содержание	
Papers in english	4
Interdisciplinary research	4
ASPECTS OF BENEFITS OF INTERACTIVE MEDIA Sanzhar Miraspekov	4
SPECIFICS AND METHODS FOR COMMUNICATION WITH DEMENTIA PATIENTS Liubov Erlikh	8
Pedagogy	12
USING AN EFFECTIVE COMBINATION OF TRADITIONAL AND MODERN TEACHING METHODS IN DESIGNING MODERN FOREIGN LANGUAGE LESSON Ainur Sartova	12
Philology	14
TEACHING LISTENING TO YOUNG LEARNERS Esmira Aghamirzayeva	14
SOME INFORMATION ABOUT TYPES OF SYLLABLES Farzonabonu Anvarova	17
MIND GAMES IN EDGAR POE'S STORIES Uliana Gorelova	20
A COMPARATIVE STUDY OF REASONS AND INFLUENCE OF BORROWING OF ENGLISH LOANWORDS IN RUSSIAN AND CHINESE Anzhelika Sembekova	24
Economics	27
MARKETING COMMUNICATIONS IN A DIGITAL ERA: TRENDS AND PROSPECTS Daria Kononenko	27
Қазақ тілінде мақалалар	31
Ақпараттық технологиялар	31
ЖЫЛУ ӨТКІЗГІШТІК ТЕНДЕУІН MPI ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ Шинасылов Шона Жораевич	31
Өнертану	37
БАЛАЛАР ТӘРБИЕСІНДЕГІ ЕРТЕГІЛЕРДІҢ МАҢЫЗЫ МЕН ОРНЫ (КҮЛШЕ ҚЫЗ ЕРТЕГІСІНІҢ НЕГІЗІНДЕ) Абжапарова Гаухар Кушербаевна	37
АКТЕР ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ САХНА ТІЛІНІҢ МАҢЫЗЫ МЕН РОЛІ Абжапарова Гаухар Кушербаевна	42
Ауыл шаруашылығы ғылымдары	46
ҚҰРҒАҚ ТАҢҒЫ АС ӨНІМДЕРІНІҢ САПА КӨРСЕТКІШТЕРІН ЗЕРТТЕУ Есмағамбет Рита Өмірзаққызы Сахипова Шынар Бериковна	46
Экономика	50
ҚР-НЫҢ САҚТАНДЫРУ НАРЫҒЫНДАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ Абдыева Руана Абайдиллаевна	50

PAPERS IN ENGLISH

INTERDISCIPLINARY RESEARCH

ASPECTS OF BENEFITS OF INTERACTIVE MEDIA

*Sanzhar Miraspekov**Senior lecturer**of A. Baitusynov Kostanay regional university,
Kazakhstan, Qostanay*

Nowadays, industry of videogames is one of the most significant segment of entertainment sphere. The highest grossing media title to date is “Grand theft auto V”, which brought to their developers more than 6 billion USD and still earns money. According to Newzoo’s 2017 Global Games Market Report capitalization of video games market became 109 billion USD in 2017 and reached to 128.5 billion in 2020[1, c. 4]. It is still far from movies or television, but video games became common part of people’s life, especially teen’s life. Although video games are a part of entertainment, there are a lot of researches that prove a range of benefits of video gaming and the goal of this paper to make a review of these studies. According to these studies video games could replace a huge amount of traditional tools or even some specialties such as psychotherapist or at least a good secondary instrument.

All studies were divided on three groups based on types of usefulness: positive effects on cognitive functions, positive effects on emotional condition and educational effect. There are much more fields to apply video games technologies like physical exercises of Wii Sports or Xbox Kinect but they are too specific and not enough popular and they are more like tools than video games.

Studies about positive effects on cognitive functions of human brain

Generally, video games are a kind of active experience with direct interaction and user controls the situation on the screen of device. That demands some cognitive work from user and because video games are a way to feel some exotic experience, which is not available to you in a real life, video gaming could need activity of a different parts of human mind. Based on that assumption researchers have found several interesting patterns in connection with video gaming and cognitive activity.

For instance, scientists from Max Planck Institute for Human Development and Charité University Medicine St. Hedwig-Krankenhaus made a study about connection between playing videogames and increased size some brain regions. They recruited 23 adults (mean age: 24) and these participants played the video game “Super Mario 64” on Nintendo portable console more than two months for 30 minutes a day, while a control group did not play video games. In comparison

to the control group, the video gamers group showed increases of gray matter in the right hippocampus, right prefrontal cortex and the cerebellum, measured using MRI.

That brain regions are responsible for spatial navigation, memory formation, strategic planning, and fine motor skills of the hands. And the measure of these changes depends on how much time participants played video games. The researchers suggest that video games could be therapeutically useful for patients with mental disorders in which brain regions are altered or reduced in size, as in schizophrenia, post-traumatic stress disorder, or neurodegenerative diseases such as Alzheimer’s dementia. [2, c. 11]

More narrow investigation was released by Gregory D. Clemenson and Craig E.L. Stark. They have studied how video games improves hippocampal-associated memory. Based on data, gathered from experiments on the rodents they would like to find a way to improve cognition or mitigate cognitive decline. They recruited 39 gamers and 29 non-gamers and made a questionnaire for video gamers, which include several questions about games they play. And then the participants played two video game: Super Mario 3D World and 2D game, Angry Birds. After two weeks of playing and two experiments the researchers have found that 3D video games, that provides virtual environmental enrichment significantly improves mnemonic discrimination ability of gamers, while playing 2D games showed same results with non-gamers. Similar to 2D games results was showed by strategy games, even they are 3D games, but specific top-down perspective could be the reason of that [3, c. 21]

That results could led to a way for older people to prevent natural aging of their minds, or developing young minds of children and it could a video gaming. That is according to a study from the University of Iowa, which found that people aged 50 and older who played just ten hours of a game priming their mental processing speed and skills delayed declines by as many as seven years in a range of cognitive skills. The researchers recruited 681 healthy patients in Iowa and separate them into four groups - each further separated into those 50 to 64 years of age and those over age 65. Three groups were trained by computer game “Road Tour” in different conditions and times and one group was trained by puzzles and crosswords. The groups that

played the game at least 10 hours retained, at least three years of cognitive improvement. A group that played 14 hours of training with the game did even better, improving their cognitive abilities by four years, according to the study. [4, c. 21]

Another evidence of the positive effects on cognitive function was found by researchers from University of Illinois, which led by W.R.Boot and A.F.Kramer. They recruited 63 participants and found that expert gamers outperformed non-gamers in a number of tasks, but it depends on type of task and game which played by participant. Respondents was divided in three groups, which played three different video games: Medal of Honor (action game). Rise of Nations (strategy game) and Tetris. Also researchers engaged a control group of non-gamers. Participants who play action and strategy games showed almost equal results and outperformed Tetris players and non-gamers in tasks such as tracking objects moving at greater speeds, performing more accurately in a visual short-term memory test, switching between tasks more quickly, and making decisions about rotated objects more quickly and accurately [5, c.6].

Shawn Green and Daphne Bavelier from University of Rochester was found more significant result in that field. They investigated how action video game modifies visual selective attention. The researchers established five experiments, four of them was about features of habitual video gamers in comparison with non-gamers. Fifth experiment was about results of playing video games by non-gamers and how that improves their skills. The results of the research are very promising. Gamers showed high speed of decision-making, their field of view is wider than of non-gamers, action video gamers have more improved low-level perception and that means that they more attentive to a small details of environment. But more interesting fact that non-gamers had improved their skills in the same fields by playing game in ten days significantly. However, that growth was showed by players in action game, not by players in strategy game. [6, c.9]

Studies about positive effects on emotional well-being

Video games is a one of the most popular way to lose yourself and forget about daily problems. And sometimes people forget about everything, but this feature also could be useful to reduce depression and other emotional problems according to the next researches.

A group of scientists from University of Oxford led by L Iyadurai have found that playing Tetris in Emergency department of the John Radcliffe Hospital helped patients to reduce number of intrusive memories after trauma. After trauma, for instance in motor accident, robbery or other attack, sensory memories can recurrently spring to mind unbidden, bringing back sights and sounds of the events, evoking strong emotion, hijacking attention and profoundly disrupting current activities and could be the reason of psychological stress and depression.

71 patients of the department were involved as a participants and they were randomly divided in two groups. One of them played Tetris during and after medical intervention, other group had traditional way.

After one month of research, patients, who played Tetris showed 8.73 intrusive memories per week in average, while control group showed 23.26 intrusive memories per week in average. Furthermore, the probability of zero memories went up from 5.6 percent for control group to 59.3 percent for patients, who played Tetris. Researchers suggested that video games could be a good tool for rehabilitation of patients due to good emotions and ability to take attention of the patient from negative memories [7, c. 17].

Also, researchers from North Carolina State University looked closely at our aging population to see if there was a link between playing video games and mental well-being — i.e. "happiness.". The researchers recruited 140 people aged 63 and older and made several tests to rate their emotional condition, 61 percent of respondents played videogames at least occasionally. The study found that old gamers usually are happier and reported less level of depression, while old non-gamers reported more negative emotions. Although the direct connection between gaming and level of happiness was not found, there are clearly correlated and scientists are planning further research. [8, c. 8]

Positive emotions from video games are the main theme of the paper of researchers from Guangxi Normal University. Led by Shuang Liang, they focused on positive psychological value of video games. They suggest that gamers have better experience in field of emotion and less depression compared to non-gamers. Gamers are free to express their feelings in games, exchange ideas with other gamers. In the process of passing challenges of a game and improving their game skills gamers feel a kind of satisfaction and sense of self-efficiency and could go up their self-esteem. Also, Digital games lab in Taiwan Normal University had extended the influence of video games on players to educational practice, found it useful for helping students to establish an appropriate sense of morality and values [9, c. 6].

Studies about positive effects of video games on educational process

The best way to teach anything to children is making learning interesting game, in our case is video game. But majority of a society, including scientists emphasize the negative sides of gaming, especially in educational sphere. However, situation is slowly changing and more and more scientists try to adapt videogames to education. M.Griffiths from Nottingham Trent University in his paper "The educational benefits of videogames" focused on possible useful ways of implementation of video games in educational process. He argues that, video games have a lot of reasons to provide good education, such as:

- Throw a game it's easy to measure the participant performance;
- Videogames can assist children in setting goals, ensuring goal rehearsal, providing feedback, reinforcement, and maintaining records of behavioral change
- Videogames are fun and stimulating for participants. Consequently, it is easier to achieve and

maintain a person's undivided attention for long periods of time. Because of the fun and excitement, they may also provide an innovative way of learning and so on.

Griffith says that video games could be useful for learning a lot of basic skills such language skills - these included video gameplay being able to facilitate discussing and sharing, following directions (understanding prepositions etc.), giving directions, answering questions and having a discussion topic with visual aides to share with others, basic math - these included video game playing promoting basic math skills as children learn to interact with the score counters on video games, and reading skills - these included video games' character dialogue which are printed on the screen ('Play', 'Quit', 'Go', 'Stop', 'Load' etc.). Also video games could be a good reason for social interaction as a theme of conversation, playing games together make communication easier. That led to learning social skills. [10, c.41]

More specific and more practice research was done by researchers led by Sandro Franceschini. They found that action video games could help children with Dyslexia to read better. In Dyslexia people is characterized by trouble with reading despite normal intelligence. They divided recruits in two groups, one of them played action games, other group played non-action games. All of them played nine sessions of 80 minute per day, altogether 12 hours. Study results showed that playing action video games improved reading skills more than one year of spontaneous reading development and equal to the traditional methods of treatment or even better. Besides that, playing video games improve children's attention, but

it all relates to action games. Researchers suggest that the results of study could be directly implemented in remediation process and make it fun and faster than it exists now [11, c. 9].

Conclusion

Video games is one of the significant part of life of young generation and clear to see that in future it will become much more important type of entertainment. But also according to described researches it could be a good tool for improving us in different fields. It could help to learn to read, to relief the pain and intrusive memories, to stop aging decline and to resist some mental disorders. It could make us happy and help to go through depression and as professor ND Bowman said "emotions that I get from game is a real, so maybe the game is not fully virtual". All of these described benefits are real and comes from different types of games. 3D games train our Hippocampus, Tetris help to distract from physical and mental pain, action games help children with dyslexia to read, "Road tour" stops natural aging of minds of old people. And as a gamer I can say that videogames help me a lot, but in different ways, for example learning English and using digital technologies.

However, I am sure that mainstream of video game industry has not almost all of these benefits. Due to the studies participants played no more than 2 hours per day and this measure is really important. Because if you play video games more than 2 hours per day it becomes a bad habit, just like smoking. If you playing more than 5 hours per day, I suggest that you have a real problem.

References:

1. Newzoo (2021). Global Games Market Report 2021 light version.
2. Retrieved from <https://newzoo.com/insights/trend-reports/newzoo-global-games-market-report-2021-light-version/>
3. Kühn, S & Gleich, Tobias & Lorenz, Robert & Lindenberger, Ulman & Gallinat, J. (2013). Playing Super Mario induces structural brain plasticity: Gray matter changes resulting from training with a commercial video game. *Molecular Psychiatry*. Advance online publication. 10.1038/mp.2013.120.
4. Clemenson, Gregory & E.L. Stark, Craig. (2015). Virtual Environmental Enrichment through Video Games Improves Hippocampal-Associated Memory. *Journal of Neuroscience*. 35. 16116-16125. 10.1523/JNEUROSCI.2580-15.2015.
5. Fredric D. Wolinsky, Mark W. Vander Weg, M. Bryant Howren, Michael P. Jones, Megan M. Dotson (2013) A Randomized Controlled Trial of Cognitive Training Using a Visual Speed of Processing Intervention in Middle Aged and Older Adults. Published online may 2013. Retrieved from
6. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0061624>
7. R Boot, Walter & Kramer, Arthur & Simons, Daniel & Fabiani, Monica & Gratton, Gabriele. (2008). The effects of video game playing on attention, memory, and executive control. *Acta psychologica*. 129. 387-98. 10.1016/j.actpsy.2008.09.005.
8. Shawn Green, C & Bavelier, Daphne. (2003). Action video game modifies visual selective attention [Letter to the Editor]. *Nature*. 423. 534-7. 10.1038/nature01647.
9. Iyadurai, Lalitha & Blackwell, Simon & Meiser-Stedman, Richard & Charles Watson, Peter & Bonsall, Michael & Geddes, John & Nobre, AC & Holmes, Emily. (2018). Preventing intrusive memories after trauma via a brief intervention involving Tetris computer game play in the emergency department: a proof-of-concept randomized controlled trial. 10.17863/CAM.21628.
10. Allaire, Jason & McLaughlin, Anne & Trujillo, Amanda & A Whitlock, Laura & Laporte, Landon & Gandy, Maribeth. (2013). Successful aging through digital games: Socioemotional differences between older adult gamers and Non-gamers. *Computers in Human Behavior*. 29. 10.1016/j.chb.2013.01.014.

11. Shuang Liang, Honghan Li, Xiaojun Yang (2014). The Video Game from the Perspective of Positive Psychology. Open Journal of Social Sciences, 2014, 2, 57-60, published Online August 2014 in SciRes
12. Retrieved from <https://file.scirp.org/Html/49043.html>
13. Griffiths, Mark. (2002). The educational benefits of videogames. Education and Health. 20. 47-51.
14. Franceschini, Sandro & Gori, Simone & Ruffino, Milena & Viola, Simona & Massimo, Molteni & Facchetti, Andrea. (2013). Action Video Games Make Dyslexic Children Read Better. Current biology: CB. 10.1016/j.cub.2013.01.044.

SPECIFICS AND METHODS FOR COMMUNICATION WITH DEMENTIA PATIENTS

*Liubov Erlikh**Independent researcher,
Israel, Tel Aviv*

ABSTRACT

This article provides an explanation for the nature of such a disease as dementia, as well as an insight into the urgency of the problem of organizing quality communication with people suffering from this disease. Based on a research performed by scientists from Linchopin University, the article considers the importance of the command of the patient's language, as well as alternative methods for communication with such a patient. Later on, the methods for quality communication implementation are reviewed here based on an investigation done by researchers from Radboud University. They analyze two methodologies, one of which is communication at a certain fixed time and the other is the implementation of communication into the patient's routine. An important part of this article is the description of "quality communication" from the point of view of the patients themselves, based on a study conducted by scientists from the University of Michigan.

Keywords: dementia; communication; help; recommendations in dementia care; methods; dementia care.

Introduction:

Dementia is a syndrome resulting from a brain disorder, which is manifested by impairment of cognitive functions including memory, speech, spatial orientation, mentation; behavioral disorders, and communication ability disorders.

The wellbeing of a person suffering from dementia can deteriorate for a number of reasons; here we are going to consider one of them, which is impairment of cognitive functions. Oftentimes, the symptoms are as follows: aggressive behavior, apathy, stubbornness of the person in care, which creates difficulties in their communication with the medical staff, as well as their family and friends. Another cause of communication impairment is the vocal apparatus disorder. It can manifest by forgetting words, confusing their meanings; one of the consequences of this disease can also be muteness.

Communication with people suffering from dementia has different aspects which should be paid regard to. It is associated with the peculiarity of world perception by the person in care, as well as with the specifics of the disease manifestations.

This article presents the data of three studies touching upon different nuances and possible difficulties in the communication with patients, methods which are efficiently used in communication, and the perspective on the issue from the point of view of the person in care.

This topic is urgent for medical staff, as well as for relatives and friends of people with dementia. The results of the researches presented here may be of assistance in building quality communication, which would provide for most comfortable and favorable conditions of the patient's existence. In addition to that, it will facilitate the challenging task of care provision for the carers.

Methods' review and discussion

Dementia can manifest in different forms, which should be treated in a certain manner. The study conducted by scientists Lisa Starndrus and Eleonora Antelius (Linchopin University, Sweden) touches upon one of the most important components of the life where dementia patients and their caregivers encounter the greatest

number of challenges: communication. This disease has a negative effect on someone's ability to initiate and maintain communication. The ability to communicate with other people being an integral part of the relations with those around the patient, impairment in these skills may lead to their social isolation. In polyglots (people having command of several languages), one of the disease symptom manifestations is confusing the languages or totally forgetting all of them except for their native language. The research objective is to review the methods for taking care of the institution's residents by the medical staff with different cultural backgrounds. Special attention is paid to bilingual interaction when the people do not speak the same language, and the ways of solving the issue.

Over the course of one year, the scientists observed the communication between the persons in care who spoke Swedish (the main language of a Swedish medical institution) or other languages, and the center's employees some of whom had command of the same languages as the persons in care, such as Finnish.

With regard to the findings of the study, it can be concluded that communication in the patient's native language is critically important in some cases. An example is provided in the findings: a person in care named Paul constantly began to worry that he had to pay his bills or pay the rent, and searched for his wallet. Being able to speak the same language with him, the staff had a chance to explain to the person in care that he needn't worry about that as everything had already been paid for. Someone who did not know the patient's native language wouldn't have been able to understand the cause of his anxiety, and consequently, to set his mind at ease.

Another example is Anastasia whose only remaining language was Polish. She was a very sociable person and wanted to communicate with the people around her, but the other patients couldn't speak her language, and she was unable to take part in common activities. It made her frustrated, Anastasia expressed a negative opinion of the other people's inability to speak Polish, and felt lonely.

Nonetheless, the study demonstrates that despite it is necessary in a number of cases to know the language spoken by the patient, there are situations where this skill would be of no use for building quality communication. Due to impairment in the functioning of the brain regions responsible for speech, the medical center residents sometimes pronounced a number of random words in their native language, which made no sense. Even their friends and relatives were unable to understand what the patients tried to convey because their speech was disjointed.

In situations where speech is not the best way of communication, nonverbal methods of communication can be used, such as gestures. For instance, you don't necessarily have to use words to ask someone to sit down. You can, for example, point at the chair, call them by their name, or bring them somewhere by the hand and help them sit down. In this case, the level of command of any language is unimportant.

After polling the staff, it was concluded that the degree of communication quality also depended on the patients themselves. The absence of possibility to speak the same language was a great problem with some of them, while it didn't cause any difficulties with others. It depended on how much the patient talked, and how loudly, in a language unknown to the caregiver (because it exerted a kind of pressure on the staff, and hindered communication).

The study also reviews other aspects of communication and the ways they can help in the interaction with the persons in care:

Body language. Even if the staff cannot speak the patient's language, they have to communicate anyway, and this is achieved by way of reading the body language through facial gestures, the positions of the hands, and most importantly, the expression of the eyes. It is very important for the staff to be kind and patient, and also to avoid showing stress when talking to the persons in care because they can feel it at the emotional level and will respond in kind, mirroring the caregiver's behavior. The staff members must create a positive atmosphere of comfort with the aid of voice and tone, as well as smiling.

Embodiment. There is no analog for this word in the Russian language, in this context it means using demonstrative instructions instead of oral ones. For example, an alternative for saying to the patient, "You must eat with a fork and not with your hands", would be to put the cutlery into their hand, scoop some food, and draw it to their mouth. Oftentimes, this results in the patient with dementia automatically beginning to eat on his or her own. The scientists refer to a number of studies stating that the body "has memory", even if it seems that the actions have lost sense. This can be used for everyday things like brushing their teeth, combing their hair, as well as other actions which used to be habitual for the patients before they became disabled. This theory also often works in the places where the persons in care gather in groups. The patients observe one another and begin to "mirror" the others' behavior. This technique can be used both by residents who speak the medical staff's language and by those who cannot speak Swedish.

The environment. A person's environment can play a great role in reaching mutual understanding. In this case, communication is achieved by way of positioning items of furniture and people in a special manner. In other words, through creating a setting for the person in care that would correspond to a certain action you can help them understand where and why they are. For example, in a room where there is a table with dishes on it a medical institution resident may realize that it is mealtime and he or she is a part of a group. This helps reduce the level of lack of confidence and facilitates communication in the context.

Duration. Another important aspect of interrelations is the time devoted to interaction. This is applicable both to everyday situations and to building long-term relations. An example of the first type of interaction is a situation where the patient is confused, the staff should devote more time to setting his or her mind at ease. The study presents such a case: to say on the fly to Paul who is searching for his wallet that he needn't do it will not bring the patient peace of mind, he will continue his search. The situation requires a longer conversation with some arguments presented. It should be noted that the medical staff would often pose a question to the person in care and walk away without waiting for his or her immediate response, which is most often pronounced a few minutes later. This is a bright illustration of the importance of the time aspect of communication, and highlights the necessity for patience in the communication with the persons in care.

The second aspect of the importance of time is building quality long-term communication. An example of correct use of time is the story of Harold. He is defined as a patient from the "non-speaking" group, but this statement is not true. A few of the center's employees use a method of communication that has been individually developed for him over time: during some interval of time the caregivers talk between themselves, involving Harold in the conversation, or directly to him, maintaining eye contact, addressing him (without waiting for his response), and touching his hand. At some point, Harold stands up and wants to leave but they are aware of this stage and ask him to come back, carefully getting him to sit down. After an indefinite interval of time, he pronounces a phrase or a word. They refer to this method as "waking Harold up". Thus, it appears that if the staff members insist on communication with him and devote some time to it, he begins to interact with them and to use forms of communication which he does not use in other situations.

Close acquaintance. Having reviewed the particular situation with Harold which demonstrates that the communication method had been worked out due to long-term communication, there is an additional positive aspect of this which should be highlighted: time is important not only at certain points but also over the longer term. The trend shows that both sides (the carer and the person in care) grew closer over the course of long-term communication. Their communication improved due to getting to know each other, getting familiar with the ways of expressing their needs and determining the meaning of signals. Oftentimes, people work out their own ways of communicating over time.

An interesting example of communication that has been built due to time is Justin. He practically does not speak, and his relatives suppose that he might understand them better when they talk to him in Finnish. Also, he keeps his eyes closed practically all the time. Despite the patient's silence, it did not cause any problem for the staff to help him with eating. Over the time they had spent together they were able to find out that that when he wanted another spoonful of food, he would open his mouth. And after being helped with the first spoonful, he didn't require any further reminders; he would continue to chew his food and open his mouth again and again until he was full. That was an easy and problem-free way of helping the person in care with his concerns.

The medical staff notes that "getting to know one another" is a very important stage of the communication building process. In this way, the person in care begins to feel more comfortable, and the carer finds out about the specific features of communication with each patient individually. In the interview, some mistakes were also mentioned which had not taken place due to the staff's "incompetence" but due to the fact that they did not know about the patients' special features and the latter did not know about theirs.

Having considered the study conducted by scientists from Linchopin University, it can be concluded that being able to speak the same language with a person suffering from dementia is important in a number of situations. But there are examples where it is impossible or does not have the required effect. In such cases, alternative methods should be used for building communication, such as body language or embodiment. It is also necessary to devote time to solving particular situations and to building quality communication.

Having reviewed the importance of communication and the ways of building it, it is necessary to pay attention to implementing it into the life of people suffering from dementia. Scientists from Radboud University in Nijmegen, the Netherlands, have studied the impact of non-pharmacological intervention in nursing homes on the communication between the patients diagnosed with dementia and the medical staff, as well as its effect on the neuropsychiatric symptoms. The study used the findings of 19 scientific investigations which specialized in the "sessions at a fixed time" structured system of communication and in adding the communication techniques into the patients' "daily routine". Communication was carried out by means of speech, gestures, writing, glances, and tone.

The first part of the analysis is focused on 10 studies, the main subject of which was to consider the efficiency of sessions at a fixed time, including conversations during walks (e.g., 30 minutes, 3 times per week), participation in validation therapy groups (30 minutes, 4 times per week), programs for review of life (twice per week), and active therapy (30 minutes, 3 times per week).

The second part is focused on 9 studies based on and comprised of intervention into the daily routine and including training programs for the staff about the techniques of communicating with the patients, such as practicing non-verbal sensitivity, behavior analysis, communicating one on one with the person in care, and emotionally oriented communication.

Based on the findings of this research, it can be concluded that these methods did not have a significant impact on the patients' neuropsychiatric measures, and this aspect of the disease requires further research. Nonetheless, the positive outcome has been that "sessions at a fixed time" and implementation of communication techniques into the patients' "daily routine" had a favorable impact on the communication between them and the medical staff. These methods can help improve the quality of care of residents with dementia by way of their implementation into interpersonal communication.

Having paid attention to the ways for building communication and implementing it into the life of people suffering from dementia, it is worth giving further consideration to a research performed by scientists from Manchester University who considered communication from the point of view of the person in care: what exactly is important for him or her in the communication, and what properties make the interaction good and meaningful. They state that communication problems occur in all dementia types, and range from confusing and forgetting words at early stages to muteness or gabbling. This effect of the disease has a great impact on the patient's comfortable life activity.

The study highlights that it is admitted more and more often that people with dementia have an opinion, and it must be taken into account when making recommendations on communicating with them, in order to make sure that the actions would match their needs. Responses to communication may be verbal with the use of words, or through all sorts of signals (the glance, involuntary body movements, sounds, etc.).

The article mentions the key recommendations for building quality communication with people suffering from dementia, elicited from the patients' responses: verbal communication by way of pronouncing short and simple phrases, a calm tone of speech, maintaining eye contact, touches, and eliminating any external distracting factors. There was also a positive response, from the patients' point of view, to the use of alternative methods, such as boards with pictures or biography books. An important factor was pointed out in building quality communication, which is showing respect for the person in care and consideration for their values.

Conclusion:

This article has reviewed some researches focused on building quality communication with people suffering from dementia. This complex process is comprised of many aspects and requires an in-depth study. It is not always sufficient to speak the same language with the person in care. It is also required to pay attention and use alternative methods of communication, as well as to employ efficient methods to implement those techniques into the patient's life.

This all is necessary for providing the person in care with the communication he or she needs. It must be positive, long-term, with demonstration of patience and empathy. In this way, the interaction between a dementia patient and his or her carer will be most efficient from the point of view of the quality of communication and of the relations in general.

References:

1. Inna Sidorova, Irina Shirocova “Dementia: problems and it’s solution”, 2014 “Remedium”.
2. Lisa Strandroos and Eleonor Antelius “Interaction and common ground in dementia”, Health , September 2017, Vol. 21, No. 5 (September 2017), pp. 538-554 Published by: Sage Publications, Ltd.
3. Emmelyne Vasse, Myrra Vernooij-Dassen, Anouk Spijker, Marcel Olde Rikkert and Raymond Koopmans “A systematic review of communication strategies for people with dementia in residential and nursing homes”. International Psychogeriatrics (2010), 22:2, 189–200 C International Psychogeriatric Association 200911
4. Sarah Alsawy, Warren Mansell, Phil McEvoy and Sara Tai “What is good communication for people living with dementia? A mixed-methods systematic review” International Psychogeriatrics (2017), 29:11, 1785–1800 © International Psychogeriatric Association 2017.

PEDAGOGY

USING AN EFFECTIVE COMBINATION OF TRADITIONAL AND MODERN TEACHING METHODS IN DESIGNING MODERN FOREIGN LANGUAGE LESSON

*Ainur Sartova**Teacher of English language,
Zhetysu University,
Kazakhstan, Taldykorgan*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОГО СОЧЕТАНИЯ ТРАДИЦИОННЫХ И СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПРОЕКТИРОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО УРОКА ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

*Сартова Айнур Елубаевна**преподаватель английского языка,
Жетысуский университет,
Казахстан, г. Талдыкорган*

ABSTRACT

In the context of globalization, knowledge of English is a necessary skill. In this regard, the number of people wishing to learn English is growing every year. In this article, traditional and modern methods of teaching English are considered, their main advantages and disadvantages are analyzed. The practical part of the article presents methodological recommendations for organizing a modern English lesson.

АННОТАЦИЯ

В условиях глобализации знание английского языка является необходимым навыком. В связи с этим ежегодно растет число желающих выучить английский язык. В данной статье, рассматриваются традиционные и современные методы преподавания английского языка, анализируются их основные преимущества и недостатки. В практической части статьи представлены методологические рекомендации к организации современного урока английского языка.

Keywords: English; teaching methods; lesson technology; teaching English.

Ключевые слова: английский язык; методика преподавания; технология урока; преподавание английского языка.

The methodology of teaching foreign languages is a system of knowledge about the regularities of the process of teaching a non-native language and about ways to influence this process in order to optimize it. Many teachers combine different methods of teaching, use both immersion in the language environment and a traditional lesson. Teaching methodology of foreign language (FL) discovers and substantiates the patterns of teaching a foreign language. The learning process is very voluminous and multifaceted. It is hard to imagine that all principles can be relevant for the whole process. Under the principles of learning, it is customary to consider the main provisions that determine the nature of the learning process, which are formed on the basis of the chosen direction and approaches corresponding to this direction. Clearly formulated teaching principles will help to decide how and what training content to select, what materials and techniques to use.

Traditional methods of teaching foreign languages. Grammar-translation method. According to this method, language proficiency is the knowledge of grammar and vocabulary. The process of improvement is understood

as a movement from one grammatical scheme to another. Thus, a teacher planning a course on this method first thinks about what grammar schemes he wants to cover. Then, texts are selected for these topics, from which individual sentences are singled out, and everything ends with a translation. First - from a foreign language to the native, then - vice versa. This is the oldest way of teaching a language that is already considered classical. As the name implies, the basis of this method is the study of grammar and intensive work with translation.

The Audiolingual and audiovisual methods. The Audiovisual Method was founded during the war with the goal of learning English quickly. This method is also called "the method of army". It involves the oral study of a language through repeated repetition of standard phrases, lexical and grammatical foundations for rote memorization. To study a foreign language in such a program, a high level of self-motivation is required. In schools and universities, the audiolingual method of teaching is practically not used.

Modern methods of teaching foreign language. The silent way method is based on the structural approach

in linguistics and the humanistic direction in psychology. The author of this method is Caleb Gattegno, who transferred his experience of creating a program for teaching mathematics and reading in his native language to the methodology of teaching foreign languages.

Total physical response method, or *TPR*, developed by psychologist J. Asher. It is based on structural linguistics, behaviorism and humanistic direction in learning, as well as on the position of psychology on the coordination of speech and physical actions that accompany it. The method develops the ideas of the natural method. Its essence lies in the fact that when teaching a foreign language, it is necessary to imitate the process of mastering the native language by children, which is acquired in parallel with the performance of the corresponding physical actions.

Immersion method. Recently, the concept of "complete immersion" has come to be used as an alternative to the concept of "learning English abroad". Meanwhile, Total Immersion is a branded course, a registered trademark and belongs to Berlitz, the world's oldest network of language schools, the founder of the modern method of teaching a foreign language, originating from the Berlitz method (direct / communicative method). At the same time, Berlitz is currently not only the oldest school of foreign languages, but also the leading developer of the most advanced textbooks and interactive multimedia training courses. The Total Immersion course is different from just an intensive course in a foreign language school, as they are designed for different purposes.

Case-study method. It was developed by an American educator W. Kilpatrick in the twentieth century as a practical implementation of the concept of instrumentalism by J. Dewey. The main goal of the method is to provide students with the opportunity to independently acquire knowledge in the process of solving practical problems or problems that require the integration of knowledge from various subject areas. Teacher in the project is assigned the role of coordinator, expert, additional source of information. The advantage of this method is that, it helps students to get more practical knowledge.

Technologies and methods of construction modern foreign language lesson

A foreign language lesson has its own specifics, which determined by the content of the subject, practical orientation of learning and the fact that a foreign language acts not only as a goal, but also as a

means of learning. The main psychological, pedagogical and methodological requirements for a modern foreign language lesson are communication, individualization of the learning process, speech orientation of tasks, and novelty.

Communication. If it is necessary to teach a person to communicate in a foreign language, then this must be taught in the conditions of communication. This means that learning should be organized in such way that it is similar to the process of communication. Only in this case it will be possible to transfer the formed skills and abilities: the student will be able to act in real conditions. The ultimate goal of learning any language is to be able to communicate with the people who speak that language.

Individualization. Each of us has come across such a phenomenon: some event excites a person, encourages him to express his opinion, but leaves the other indifferent, or one person reads adventure literature all his life and watches only detective and entertainment films, the other is prone to historical novels or love lyrics. This is because every person is an individual with all its inherent characteristics. In the process of teaching speech activity, personal individualization becomes extremely important, because there is no faceless speech, speech is always individual. It is closely connected with consciousness, with all mental spheres of a person as a person.

Novelty. It is impossible to master a foreign language only through intensive memorization, because, firstly, it is inefficient: you can learn a lot of dialogues and texts and not be able to speak a foreign language, and secondly, it is not interesting. There is another way - involuntary memorization. This path requires such an organization of work, in which the material to be memorized is included in the activity, contributes to the achievement of the goal of this activity. In this case, the student does not receive direct instructions for memorizing this or that material. Memorization is a by-product of activity with material (words, text, dialogue, etc.).

Summarizing the above-mentioned material, we come to conclusion that each lesson should ensure the achievement of practical, educational and developmental goals through the solution of specific problems. Therefore, the first thing the teacher should start with is to define and formulate the objectives of the lesson, based on the teacher's book. It usually formulates practical tasks.

References:

1. Fromkin, V., Rodman R., Collins, P., Amberber M., An introduction to language (5thed.). Melbourne: Nelson Australia, 2005.—136 p.
2. Tomlinson B., Materials development for language learning and teaching. Language Teaching #45, 2012. —248 p.
3. Russel V., Murphy-Judy K., teaching language online: a guide for designing, developing, and delivering online, blended, and flipped language courses, Routledge, 2020. —185 p.
4. Marlina R., Teaching English as an International language: implementing, reviewing, and re-envisioning world englishes in language education, Routledge, 2018. —169 p.
5. Joan Kelly Hall, Methods for Teaching Foreign languages: creating a community of learners in the classroom, Pearson publishing house, 2001. —217 p.

PHILOLOGY

DOI: 10.32743/26870142.2022.28.251.344324

TEACHING LISTENING TO YOUNG LEARNERS

*Esmira Aghamirzayeva**English-language instructor
of Azerbaijan State Pedagogical University,
Azerbaijan, Baku*

ABSTRACT

Even though some people deny the importance of listening in elementary education, evidence shows that without listening, other skills cannot be taught. Listening is beneficial for communication as well as for learning. My research work demonstrates numerous areas where listening can be used to enhance speaking, reading, writing, and other skills.

We are all aware of the various sources of extensive listening, including CDs, TV, radio, music, the internet, etc. The student selects the material for lengthy listening by himself or herself, so they select what interests them and that they find enjoyable to listen to. Although the audio for intensive listening is primarily selected by the teacher and it is given in the textbook or lesson book corresponding either to the language level or the class. In this type of listening they listen to the native speakers in different type of occasions: introducing themselves, giving an address, expressing feelings etc. Moreover, choosing which one is more suitable is the duty of the teacher. We have also noted the investigation done by Ryan (1983) with Japanese students in which it was found that films made students more motivated and engaged on the lesson, and here we can come in such conclusion that majority of students learn language by extensive listening.

Keywords: listening, extensive, intensive, research, young learners.

The ability to talk and listen are two of the most crucial language skills. Students spend a lot of time listening to lectures from their teachers. Additionally, they must interact with other students and teachers in the classroom and respond to teacher enquiries. Today's society places a growing focus on oral communication, so listening and speaking skills instruction in elementary schools must be prioritized. Since listening promotes how we connect with others and our environment, it is a strong predictor of children's overall achievement (Wolvin, 2012). As a result, listening is one of the fundamental skills needed to learn to read and write. These skills are also necessary in regular interactions with other people. We converse a lot while also listening to other people or the news, as well as conversing with coworkers and family members. As a result, students' proficiency in these areas has a significant impact on their academic and personal performance.

On the other side, some individuals don't think much about helping kids learn to listen since they believe that kids' listening abilities come naturally. Teachers typically disregard listening instruction because they think kids are naturally good listeners (Manning & Boals, 1991; Schultz, 2003). When it comes to teaching listening, Field (2008) stated that teachers nowadays all operate on the same fallacious assumption: students improve their listening skills as a result of having more listening experiences, such as exercises or practices. Instead of helping students learn skills that would enable them to avoid making the same mistake in the future, teachers become concentrated on their students' perfect or incorrect answers. This research found that 11.5% of instructors always and 57.7% usually used technology in the classroom.

According to Rost (2009), listening is one of the essential factors in effective communication since it helps us understand the world around us. Listening is a conduit for intelligible input, according to Jafari and Hashim (2015), and it accounts for more than half of the time learners spend learning a foreign language. Listening is a basic language ability that foreign and second language teachers sometimes overlook." (1993, Rebeccal). Bowen, Madsen, and Hilferty (1985) established that understanding oral language requires listening. Students listen to oral communication, segment it, classify it into lexical and grammatical elements, and interpret the meaning (as cited in Pourhosein Gilakjani & Sabouri, 2016). Receiving what the speaker says, making and showing meaning, negotiating and answering meaning with the speaker, and creating meaning via involvement, creativity, and empathy are all steps in the listening process. Listening is a sophisticated interpretation process in which listeners compare what they hear to what they already know. The ability to recognize and comprehend what others are saying is known as listening. This entails comprehending a speaker's accent or pronunciation (dialect), syntax, and vocabulary, as well as comprehending his or her meaning. These three tasks can be done by a good listener at the same time. Willis (1981) identifies a set of micro-skills for listening that she refers to as enabling abilities.

These are the following:

- Foreseeing what topics will be discussed.
- Making educated guesses at unfamiliar words or phrases without becoming agitated
- Applying one's own knowledge of the subject to aid comprehension
- Identifying useful information and dismissing irrelevant data

- Keeping track of important details (note-taking, summarizing)
- Recognizing discourse markers (e.g., Well,...; Oh,...; Another thing is...; Now...; Finally...; and so on).
- Recognizing gadgets that work together (e.g., such as and which, linking words, pronouns, references, etc.)
- Understanding varied intonation patterns and stress usage, which provide information about the meaning and social context
- Recognizing inferred information (for example, the speaker's mood or objectives).

Listening is one of the four major abilities in language acquisition, and it plays a crucial role in learning. Despite the importance of other abilities like as reading, speaking, and writing in the development of language competency, listening is the most important factor in language proficiency. The ability to listen is crucial in young foreign language learners because receiving language information is the cornerstone to learning a language. Acquisition occurs when young learners have enough intelligible input, according to Krashen, Terrell, Ehrman, and Herzog (1984) and Hamouda (2013). According to Rost (1994), listening is vital in language learning since it provides input for learners and aids in the development of their language. Listening is a receptive skill that initially develops in a human being, and it awakens awareness of the language. Language competence is improved by learning to listen to the target language. The language's sound, rhythm, intonation, and stress can only be perfected through listening. One must be able to listen in order to grasp the intricacies of a language. It is simpler to acquire other skills and gain confidence once we have a good understanding of spoken language. Listening is the most important aspect of communication since it is essential for offering a thorough and meaningful response.

Listening is especially important when learning a language for communicative purposes, as it aids in the acquisition of pronunciation, word stress, vocabulary, and syntax, as well as the comprehension of messages conveyed based solely on tone of voice, pitch, and accent; and this is only possible when we listen. Learning simply cannot improve without a proper understanding of the input. Furthermore, no communication can be conducted without the ability to listen. Listening, in comparison to other language abilities, is perceived as more challenging by young learners due to the interconnected sub-skills of receiving, interpreting, remembering, assessing, and responding. However, with the introduction of communicative language training and a focus on competency, listening began to receive greater attention. Listening, on the other hand, is not yet fully integrated into the curriculum and requires greater attention in a language learning environment.

Listening ability, according to Krashen (1985) and Hamouda (2013), is a crucial factor in acquiring intelligible input. There will be no learning if there is no feedback. Listening comprehension, according to Hasan (2000) and Hamouda (2013), provides favorable settings for the acquisition and expansion of other language

skills. According to Rost (2002), the development of listening skills is linked to the development of speaking skills. He went on to say that listening is the most important skill in language learning because it is the language skill that is used the most in everyday life.

Listening has a substantial effect on developing speaking, according to Doff (1995) and Ziane (2011). That is, we cannot improve our speaking capacity without improving our listening skills. It will be quite easy for a learner to listen to the radio, study, watch movies, or speak with foreigners if he has a high listening skill in English. To acquire this ability, learners need to have a lot of practice and exposure to English. There is a link between learning a language and listening to it. When we compare two learners, one lives in a country where the target language is spoken as a first language, whereas the other lives in a country where English is only spoken in academic settings. The first learner is able to absorb English more readily, efficiently, and quickly than the second learner. As a result, students require as much English language exposure as feasible.

According to Hedge (2000), listening plays an important role in everyday life, and when people are communicating, nine percent of their time is spent writing, sixteen percent reading, thirty percent speaking, and forty-five percent listening, demonstrating the importance of listening in the communication process. According to Lundsteen (1979), listening is the first skill to develop. He went on to say that children should listen before speaking. According to Hedge (2000), modern society prefers to move away from printed media and toward sound and its participants. As a result, the importance of listening cannot be overstated. He highlighted the significance of listening in English language classrooms. Because listening is influenced by a variety of factors, learners' degrees of listening vary.

The importance of listening, the study of listening teaching theory, and the implementation of the most modern listening teaching methods are the most significant components that should be highlighted. Grammar translation is a teaching method utilized in many English language classes. This strategy has been found to be insufficient in developing effective English speakers and listeners. To satisfy the demands of students, a new teaching style should be adopted. The communicative approach is the name given to this innovative method. English should be taught as a communication tool. It is now widely understood that a student's ability to listen must be at the heart of teaching, and that this is where teachers should focus their own efforts to improve their teaching. This is a huge difficulty for English teachers, but it is critical in the development of communicative competence in the English language. The goal of this technique is to develop students' overall linguistic capabilities as well as their oral and aural competence in English. The researchers seek to define listening as well as the significance of listening. They next go over the process of listening comprehension as well as listening comprehension tactics.

References:

1. Blackman, W.H. (1975) Listening Games. Singapore: A grade teacher Publication.
2. Carter, R. & Nunan, D. (2000). The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages. New York: Cambridge University Press.
3. Celce, M. & Marianne. (2001). Teaching English as a Second or Foreign Language. New York: Thomson Learning, Inc.
4. Harmer, J. (2007). How to Teach English. United Kingdom: Pearson Education
5. Nunan, D. & Miller, L. (2002). New Ways in Teaching Listening. New York: Capitol Communication Systems, Inc.

SOME INFORMATION ABOUT TYPES OF SYLLABLES

Farzonabonu Anvarova
 Student,
 Fergana state university,
 Uzbekistan, Fergana city

ABSTRACT

This article explores some information about types of syllables.

Keywords: innonation, knowledge, some information, english, grammar, innonation, knowledge, pedagogical skills.

Closed syllables

The closed syllable is the most common spelling unit in English; it accounts for just under 50 percent of the syllables in running text. When the vowel of a syllable is short, the syllable will be closed off by one or more consonants. Therefore, if a closed syllable is connected to another syllable that begins with a consonant, two consonant letters will come between the syllables (**com-mon, but-ter**).

Two or more consonant letters often follow short vowels in closed syllables (**dodge, stretch, back, stuff, doll, mess, jazz**). This is a spelling convention; the extra letters do not represent extra sounds. Each of these example words has only one consonant phoneme at the end of the word. The letters give the short vowel extra protection against the unwanted influence of vowel suffixes (**backing, stuffed, messy**).

Vowel-Consonant-e (VCe) syllables

Also known as "magic" syllable patterns, VCesyllables contain long vowels spelled with a single letter, followed by a single consonant, and a silent e. Examples of VCesyllables are found in **wake, whale, while, yoke, yore, rude, and hare**. Every long vowel can be spelled with a VCe pattern, although spelling "longe" with VCeis unusual.

Open syllables

If a syllable is open, it will end with a long vowel sound spelled with one vowel letter; there will be no consonant to close it and protect the vowel (**to-tal, ri-val, bi-ble, mo-tor**). Therefore, when syllables are combined, there will be no doubled consonant between an open syllable and one that follows.

A few single-syllable words in English are also open syllables. They include **me, she, he and no, so, go**. In Romance languages—especially Spanish, Portuguese, and Italian—open syllables predominate.

Vowel team syllables

A vowel team may be two, three, or four letters; thus, the term vowel digraph is not used. A vowel team can represent a long, short, or diphthong vowel sound. Vowel teams occur most often in old Anglo-Saxon words whose pronunciations have changed over hundreds of years. They must be learned gradually through word sorting and systematic practice. Examples of vowel teams are found in thief, boil, hay, suit, boat, and straw.

Sometimes, consonant letters are used in vowel teams. The letter y is found in ey, ay, oy, and uy, and the letter w is found in ew, aw, and ow. It is not accurate to say that "w can be a vowel," because the letter is working as part of a vowel team to represent a single vowel sound. Other vowel teams that use consonant letters are - augh, -ough, -igh, and the silent -al spelling for /aw/, as in walk.

Vowel-r syllables

We have chosen the term "vowel-r" over "r-controlled" because the sequence of letters in this type of syllable is a vowel followed by r (**er, ir, ur, ar, or**). Vowel-r syllables are numerous, variable, and difficult for students to master; they require continuous review. The /r/ phoneme is elusive for students whose phonological awareness is underdeveloped.

Examples of vowel-r syllables are found in **perform, ardor, mirror, further, worth, and wart**.

Consonant-le (C-le) syllables

Also known as the *stable final syllable*, C-le combinations are found only at the ends of words. If a C-le syllable is combined with an open syllable—as in **incable, bugle, or title**—there is no doubled consonant. If one is combined with a closed syllable—as in **dabble, topple, or little**—a double consonant results.

Not every consonant is found in a C-le syllable. These are the ones that are used in English:

-ble (bubble)	-fle (rifle)	-stle (whistle)	-cle (cycle)
-gle (bugle)	-tle (whittle)	-ckle (trickle)	-kle (tinkle)
-zle (puzzle)	-dle (riddle)	-ple (quadruple)	

Consonant-le (C-le) syllables

Also known as the *stable final syllable*, C-le combinations are found only at the ends of words. If a C-le syllable is combined with an open syllable — as in **cable**, **bugle**, or **title** — there is no doubled consonant. If one is combined with a closed syllable — as in **dabble**, **topple**, or **little** — a double consonant results.

Not every consonant is found in a C-le syllable. These are the ones that are used in English:

- ble (bubble) -fle (rifle) -stle (whistle) -cle (cycle)
- gle (bugle) -tle (whittle) -ckle (trickle) -kle (tinkle)
- zle (puzzle) -dle (riddle) -ple (quadruple)

Simple and complex syllables

Closed, open, vowel team, vowel-r, and VCe syllables can be either simple or complex. A **complex syllable** is any syllable containing a *consonant cluster* (i.e., a sequence of two or three consonant phonemes) spelled with a *consonant blend* before and/or after the vowel. **Simple syllables** have no consonant clusters.

Simple	Complex
late	<u>pl</u> ate
sack	<u>st</u> ack
rick	<u>shr</u> ink
tee	<u>tr</u> ee
bide	<u>bl</u> ind

Complex syllables are more difficult for students than simple syllables. Introduce complex syllables after students can handle simple syllables.

Summary of Six Types of Syllables in English Orthography

Syllable Type	Examples	Definition
Closed	<u>dap</u> -ple <u>hos</u> -tel <u>bev</u> -er-age	A syllable with a short vowel, spelled with a single vowel letter ending in one or more consonants.
Vowel- Consonant- e (VCe)	com- <u>pete</u> des- <u>pite</u>	A syllable with a long vowel, spelled with one vowel + one consonant + silent e.
Open	<u>pro</u> -gram <u>ta</u> -ble <u>re</u> -cent	A syllable that ends with a long vowel sound, spelled with a single vowel letter.
Vowel Team (including diphthongs)	<u>aw</u> -ful <u>train</u> -er con- <u>geal</u> <u>spoil</u> -age	Syllables with long or short vowel spellings that use two to four letters to spell the vowel. Diphthongs ou/ow and oi/oy are included in this category.
Vowel-r (r-controlled)	in- <u>jur</u> -i- ous con- <u>sort</u> <u>char</u> -ter	A syllable with er , ir , or , ar , or ur . Vowel pronunciation often changes before /r/.
Consonant-le (C-le)	drib- <u>ble</u> bea- <u>gle</u> lit- <u>tle</u>	An unaccented final syllable that contains a consonant before /l/, followed by a silent e.
Leftovers: Odd and Schwa syllables	dam- <u>age</u> act- <u>ive</u> na- <u>tion</u>	Usually final, unaccented syllables with odd spellings.

References:

1. Avery P. and Ehrlich S. (1992) Teaching American English Pronunciation, Oxford: Oxford University Press.

2. Britain D. (1992) 'Linguistic change in intonation: the use of high rising terminals in New Zealand English', *Language Variation and Change* 4.1:77– 104
3. Burchfield R. (1981) *The Spoken Word: A BBC Guide*, London: BBC Publications.
4. Collins B.S. and Mees, I. (1981) *The Sounds of English and Dutch*, The Hague: Leiden University Press.
5. Cruttenden A. (2008) *Gimson's Pronunciation of English*, 7th edn, London: Arnold.

MIND GAMES IN EDGAR POE'S STORIES

*Uliana Gorelova**Student,**Lomonosov Moscow State University,
Russia, Moscow*

ABSTRACT

Taking as a starting point the concept of Media Ecology that the past worldview is not suitable for the perception of the present especially in today's rapidly changing world, this article with the help of the analysis of short stories by one of the main masters of the psychological genre, Edgar Allan Poe, explores what the consequences of this sight through the "rearview mirror" may be. Considering the mind as a perception based on the traditional canons of the particular society, and emotional discernment as a way to get real information about the world, we conclude that reason and focus on inner experiences often do not play into the hands of the heroes in moments of danger, while concentration on some external phenomenon and a changed angle of view do. Finally, the Media Ecology approach allows us to transfer the corollary to contemporary life.

Keywords: Edgar Poe, Media Ecology, perception, the power of fear, mind.

Mind Games

Given the early death of his parents, poor relations with a foster family, a excessive attachment to his wife and a real depression after her death, it is not surprising that in his work Edgar Poe was concerned about how the mind tricks a person and whether there is some way to deceive him back. Writer's heroes are largely autobiographical: they are the prey of melancholia, insane from sorrow or from the thirst for revenge.

Poe's increased attention to psychology was largely due to the desire to find out the nature of the forces that impede the normal work of the mind. And of course the main of these powers was fear.

There is one quite widespread opinion about Edgar Poe's writings: "All his life Poe believed in reason, which alone in his eyes is capable of leading a person and humanity out of the tragic contradictions of life" [1, p. 362]. However, it does not seem to be completely true. Indeed, in all Poe's scary stories, the mind either becomes the cause of certain misfortunes of the hero (like in "The Fall of the House of Usher"), or it turns out to be powerless in the face of an external threat ("The Cask of Amontillado"). The writer is interested in just such states when the work of consciousness is disturbed due to certain conditions. A good example is his small story "The sphinx" – where the main character lives with a friend in a country house near the city, where smallpox is rampant, he is in constant nervous tension and this becomes the cause of deception. One evening, the hero looks out the window and suddenly sees a huge monster (Sphinx) on the nearest slope, his friend later explains to him that this is just an unusual beetle stuck inside the frame. But here's the question: "Why did the hero see a monster?" All his senses of perception worked as they should, but his mind, being strained due to stress, was deceived. So Poe argues that mind is not so reliable, on the contrary it is easily tricked – simple fear is enough.

However, in "Sphinx" the hero's nervous excitement only plays a little joke with his mind, while in the story "The Fall of the House of Usher", which is, in fact, the pinnacle of Edgar Poe's psychological novelism, the protagonist Roderick Usher's terror reaches such a force that it completely destroys his mind.

In this case, if the mind, according to the writer, is rather a source of trouble than a means of salvation, then what a person can actually rely on?

Of all the stories, it seems that it was "A descent into the Maelstrom" that contained the clearest answer. It is about two fishermen brothers being sucked into the strongest whirlpool on their ship. That is, Poe again draws before us an extreme situation in which it is natural to be scared. But this time we have two examples: the narrator himself, who managed to escape, and his brother, who became a victim of the "Moskoe-strom", and what is most thought-provoking – being in the balance of death, their minds behaved differently.

So, already being pulled into a funnel on the boat this is what the main character feels: "Now, when we were in the very jaws of the gulf, I felt more composed than when we were only approaching it. Having made up my mind to hope no more, I got rid of a great deal of that terror which unmanned me at first. I suppose it was despair that strung my nerves" [12, p. 8]. And the protagonist considered such condition of mind unnatural even called himself "light-headed".

Indeed, his brother also behaved like a madman but in the opposite way (that is what the main hero said about him): "As we approached the brink of the pit he let go his hold upon this, and made for the ring, from which, in the agony of his terror, he endeavored to force my hands, as it was not large enough to afford us both a secure grasp. I never felt deeper grief than when I saw him attempt this act – although I knew he was a madman when he did it – a raving maniac through sheer fright" [12, p. 9]. And yet such conduct is more likely to be called normal – this is the effect that fears usually has on all the Edgar Poe's heroes.

Meanwhile, the protagonist under the influence of "unnatural curiosity" which replaced his initial terrors, sensed, observed and perceived. He seemed to step back and look at the situation "from the outside", as if he was watching a shipwreck from the top of a crag. Instead of controlling the situation (which was clearly unmanageable for a human), the hero allowed himself to go with the flow and gave free rein to all his organs of perception – his intellect and body worked "by themselves".

That is why it wasn't the mind saves the situation in Poe's stories, or more precisely not the mind that we use in everyday life, but some other department of it, where our dreams, reflexes and other abilities of our brain, which we ourselves are not yet able to realize, are born. And the main character of "A descent into the Maelstrom", when everything was over, exhausted from fatigue – and (now that the danger was left behind) speechless from the memory of its horror, could not understand what exactly he managed and how could he even remember about physics on the verge of death.

But the Russian poet Konstantin Balmont in his article-review of Poe's writing career did give an explanation: "There is an amazing tense state of mind when a person is stronger, smarter, more beautiful than himself. This state can be called a celebration of mental life" [2, p. 1]. That "celebration of mental life" is the way out of a situation of mind deception. To achieve this state of a changed point of view a person needs to get distracted: listen as perceptively as possible to all his senses, observe, speculate, follow the intuition.

Media ecology approach

So why is it possible to talk about the connection of Edgar Poe's writings with the philosophical direction that appeared 100 years after the writer's death? As K. Balmont wrote: "Edgar Poe was from a race of bizarre inventors of the new. Walking along a road that we seem to have known for a long time, he suddenly forces us to turn to some unexpected bends" [2, p. 2]. Yet for the Media Ecology, which appeared in the 1950s, at the time of the most active development of new mass media and, as a consequence, mass culture, one of the main tasks was the fight against "taking for granted". Perhaps, this was the first step towards the media literacy. Marshall McLuhan, one of the most significant thinkers in this field, stated that with the help of literature we can learn to think about reality in a different way. Therefore, such "bizarre inventors" from various fields of science, who not only thought uniquely, but also pushed their audience to do the same, became some kind of a role model for the Media Ecology.

In the already mentioned "The Fall of the House of Usher" it is especially noticeable how surprisingly close the manner of writing and the mindset of Edgar Poe turned out to be for thinkers of the mid-20th century and their craving for doubts and explorations.

The story takes place in an ancient ruined manor house where the last two descendants live: Roderick and his sister, Lady Madeline. Eccentric, alienated, seriously ill, they die in a horrible way and along with them disappears the house.

According to Media Ecology, the narrative is environmental. Poe's stories use violence and horror to explore the paradoxes and mysteries of love, grief, and guilt. But the true darkness they explore is the human mind and its tendency to self-destruction. Hence, the purpose of Poe's narrative is direct communication with consciousness. Therefore, from the very first words of the story, the reader is immersed in a gloomy and dark atmosphere: "During the whole of a dull, dark, and soundless day in the autumn of the year, when the clouds hung oppressively low in the heavens,

I had been passing alone, on horseback, through a singularly dreary tract of country, and at length found myself, as the shades of the evening drew on, within view of the melancholy House of Usher. I know not how it was—but, with the first glimpse of the building, a sense of insufferable gloom pervaded my spirit" [14, p. 1]. The passage is literally full of adjectives related to the semantic field of darkness, but the word "soundless" is particularly special for Media Ecology. This adjective is related not to the narrator but to the atmosphere of the House of Usher and to those who belong to this atmosphere. Consequently Roderick and Madeline are deprived of one of the senses. Which means they are almost doomed to be deceived.

In Media Ecology, such people who do not understand the environmental process (and usually focus only on the visibility of life) and thus live passively as prisoners in the circumstances of their own lives, are named "Narcissus". Roderick Usher is a perfect example of this phenomenon: "He suffered much from a morbid acuteness of the senses; the most insipid food was alone endurable; he could wear only garments of certain texture; the odors of all flowers were oppressive; his eyes were tortured by even a faint light; and there were but peculiar sounds, and these from stringed instruments, which did not inspire him with horror" [14 p. 4]. The hero is introduced as a sick person suffering a strange nervous affection. However, Roderick traces his illness as something that comes from the outside, an evil that has been passed down in the family line. Thereby, he prefers to just passively accept destiny and becomes a servomechanism entrapped into his isolated house as in a prison. Roderick and Madeline perceive their environment as a kind of container, that can be filled in, measured and inhabited; and it doesn't even occur to them that it is rather should be experienced as a process. Hence, the inability to act leads to self-destruction.

Consequently, Lady Madeline is also a version of Narcissus – she is his reflection. The reflection in the water, which in the ancient Greek myth the young man Narcissus mistook for another person. A reflection of Roderick's fate, a reflection of his fears. Lady Madeline and Usher are twins and she suffers from the same illness – the hero used to compare himself with her, and this terrified him more and more every day. He tries to bury Madeline in order to escape his destiny, but in vain, as he has already fallen into the vortex... Under the influence of fear, Roderick Usher was pulling himself deeper and deeper into the mind games and was hopelessly losing, unable to distract, to change and, as a consequence, to escape.

This flexibility of mind, which Poe wrote about, has become all the more necessary today. The evidence of this is another novella "The Masque of the Red Death" whose plot is actually a reminiscent of the contemporary situation with the coronavirus.

Indeed, this is another story of Edgar Poe about the epidemic. As usual, the writer does not show the danger itself – there is no description of the disease symptoms, no concrete facts, only the frightening name Red Death. The writer's attention is not focused on the cause of fear (it is very normal to experience horror in

the conditions of a terrible pestilence), but on how a person behaves under its influence. And Prince Prospero seems to be doing the right thing, preferring to remain “dauntless and sagacious”, not to succumb to “grieve” and to lock himself up in an impregnable castle in order to protect himself and thousand of his friends. At least he is not passive like Roderick Asher, and his actions could even be called an attempt to change the angle of view. In fact, Prospero does not try to look at the situation differently, but to not look at it at all. Voluntary imprisonment in his case was not aimed at external help, but at internal selfishness. The Prince and his guests shut themselves off from the world both physically and mentally.

“Voluptuousness”, “gay and magnificent revell” reign inside the abbey, while in the real world, the greed of death reaches its peak. Participants see no boundaries in their efforts to “distract” from the terrible outside world and have fun with all their might. The only reminder of the deceptive nature of their lives – is time. The pendulum of the giant ebony clock counts down every minute of the sinful celebration and when strikes the next hour with a “clear, loud, deep and exceedingly musical sound”, everything is still, silent and froze. The illusion is destroyed and it turns out that the fun is fake, and fear has already dragged all the inhabitants of the castle into its vortex of deception.

Obviously, Prince Prospero is another example of a Narcissus. The environment is incomprehensible to him, and although it is easier to understand the external danger (than, for example, the Ushers’ mental illness), but the hero simply refuses to do it. His actions are not aimed at solving the problem – he runs away from it

for the sake of his own peace and security. Prospero is driven to self-destruction by the fear.

And when the pendulum strikes twelve chimes at midnight and all the participants freezes in place once again, a new mask appears in the castle. A stranger dressed in a Red Death costume, actually turns out to be it. Despite the fact that Prospero and his friends are trying to fight it, to seize it, death has already condemned them all for cowardice and selfishness. One by one, everyone falls dead and the first in line is, of course, Prince Prospero.

In scary situations, the easiest choice would be to submit to fear, acting intelligently, concentrating on inner feelings without caring about the outside. But it is precisely the outside that can save you in such a situation. The pendulum of a clock can become an element of salvation from deceptive state of mind only if it is listened to.

According to Media Ecology, sensory experience is what helps us to avoid being dragged into “the deep and dank tarn” [14 p. 12]. And this applies not only to epidemics, nervous diseases, natural disasters and other extraordinary situations, but also to the usual stress caused by reading news. In such cases, the mind is unreliable as it belongs to past experience – social norms, traditional canons and adjustments build boundaries within consciousness, beyond which it is not visible how the environment is changing around. But when the doors of perception are opened adjusting goes back. The more a person sees, hears and perceives, the more chances he has to reach that state of “celebration of mental life”, which allows to look at things from a different angle, to find a way from the vortex.

References:

1. Apenko Elena, Burova Irina, Poluboyarinova Larisa [et al.], History of foreign literature of the XIX century: Textbook, Moscow: Yurayt Publishing House, 2018.
2. Balmont Konstantin, The genius of discovery, Moscow: Scorpio, 1901. http://az.lib.ru/b/balxmont_k_d/text_1904_05_geny_otkrytiya.shtml
3. Havelock, Eric, The literate revolution in Greece and its cultural consequences, Princeton: Princeton University Press, 1982.
4. Innis, Harold Adams, Cod fisheries: The history of an international economy, Toronto: University of Toronto Press, 1978.
5. Innis, Harold Adams, Empire and communications. Rowman & Littlefield, 2007.
6. Gooder R.D., Edgar Allan Poe: The Meaning of Style, Oxford University Press, 1987. <https://www.jstor.org/stable/42966653>
7. Martin Terence, The Imagination at Play: Edgar Allan Poe, Kenyon College, 1966. <https://www.jstor.org/stable/4334634>
8. McLuhan, Marshall, The Gutenberg Galaxy: The making of typographic man, Toronto: University of Toronto Press, 1962.
9. McLuhan Marshall, Understanding Media. The extensions of man, London and New York, 1964.
10. Moralli Melissa, Musarò Pierluigi and Parmiggiani Paola, Borders Kill. Tania Bruguera’s Referendum as an Artistic Strategy of Political Participation, Journal of Mediterranean Knowledge-JMK, 2019. <http://www.mediterraneanknowledge.org/publications/index.php/journal/issue/archive>
11. Olson, David R, Language, Literacy and Mind: The Literacy Hypothesis, Santiago: Psykhe, 2009.
12. Poe Edgar, A descent into the Maelstrom, Philadelphia: Graham's Magazine, 1841. <https://ia601906.us.archive.org/14/items/TheWorksOfEdgarAllanPoe/TheWorksOfEdgarAllanPoe.pdf>
13. Poe Edgar, The Masque of the Red Death, Philadelphia: Graham's Magazine, 1842. https://www.ibiblio.org/ebooks/Poe/Red_Death.pdf

14. Poe Edgar, The Fall of the House of Usher, Philadelphia: Burton's Gentleman's Magazine, 1839. https://www.pagebypagebooks.com/Edgar_Allan_Poe/The_Fall_of_the_House_of_Usher/The_Fall_of_the_House_of_Usher_p4.html
15. Poe Edgar, The sphinx, 1846. <http://xroads.virginia.edu/~Hyper/POE/sphinx1.html>
16. Pruette Lorine, A Psycho-Analytical Study of Edgar Allan Poe, University of Illinois Press, 1920. <https://www.jstor.org/stable/1413669>
17. Strate, Lance, Notes on Narrative as Medium and a Media Ecology Approach to the Study of Storytelling, Ed.L. Esposito, E. Piga, A. Ruggiero, Between, 2014. <http://www.betweenjournal.it/>

A COMPARATIVE STUDY OF REASONS AND INFLUENCE OF BORROWING OF ENGLISH LOANWORDS IN RUSSIAN AND CHINESE

Anzhelika Sembekova

*PhD student, School of Chinese language and Literature,
Shaanxi Normal University,
China, Xian*

ABSTRACT

With the development of the world economy and the situation of world economic integration, the exchange between countries is gradually processing, so the language friction of the countries is also increasing, which also promotes the emergence of loanwords. Language is used as a means of expressing forms of change and social development. The emergence of loanwords, whether in China or Russia, is basically due to the phenomenon of language contact. The emergence of more loanwords has attracted the attention and research of local and foreign scholars.

Keywords: English loanwords, modern Chinese, modern Russian, borrowings.

Reasons for the involvement of English loanwords.

To analyze the reasons for English loanwords entering, we need to start with the function of English loanwords. From a functional point of view, English loanwords can be divided into four aspects: language, cultural, social and psychological function.

First of all, in terms of language function, English loanwords meet the needs of the native lexical system and vocabulary. After some local development, it can participate in the word formation of its own vocabulary as a morpheme, and it can quickly add a new word-making environment. For example, the English word "mini", has evolved into many new words in both Russian and Chinese, such as "mini marathon" and "mini CD".

Secondly, from the perspective of cultural function, it promotes the multi-level exchanges between local and foreign cultures. Many foreign words are entering our lives because new technologies and things are introduced from overseas, and people's concepts needs to be updated every day. At the same time, when these foreign words come into contact with us, they act as messengers to convey foreign cultures and increase the acceptance of people into the foreign cultures brought by the West.

From the perspective of social function, English loanwords can make a clear distinction between social identity and social level of people of various social classes. In terms of age, young people are more likely accepting new foreign words with an open mind. However, how to accept a foreign words differs depending on gender, culture, occupation, family and educational background.

Finally, from the perspective of psychological function, saying English loanwords can satisfy the users' desire for simplicity and novelty. Above all, people always will keep up with fashion. It is human nature to seek excitement and freshness. And the new that loanwords bring is aimed at just such a psychology. It spreads something new and brings a new form of language. The psychology of the quest for simplicity naturally wants language users to be able to simplify the language and in order to save effort when

expressing the same meaning, people naturally choose to shorten the words. For example, "Olympic Games" is shortened to "Olympics".

1. Reasons why English loanwords intervene in Chinese.

According to records, the use of loanwords in Chinese has a history of more than 1,000 years. In the past ten years, with the progress of reforms and opening up, more and more loanwords have been used as carriers, and foreign cultures have been introduced into China. Reforms and opening up allowed China to go to the world, make the world understand China, and let the world culture enter China.

As Chinese society changes, new ideas, trends, and the latest technology will overflow, and new words come into being. And this also formed a big boom in combining Chinese and loanwords. A large number of loanwords come into being, which has also become the product of the integration and mutual promotion of Chinese and foreign cultures. For example, ice-cream(冰淇淋), tart(挞), guitar(吉他), sauna(桑拿), copy(拷贝), golf(高尔夫), Internet(互联网), etc., all these are English loanwords. The number of loanwords in Chinese is huge, and the proportion of words derived from English is high. It can be said that English loanwords are spreading rapidly and gradually popularizing in our daily life.

English loanwords in Chinese relate to various areas of life. Whether it is food, entertainment or science and technology. With the influx of foreign food, the loanwords in the field of food are gradually known to everyone. For example, our common "coffee"(咖啡), "cookies"(曲奇), "Coke"(可乐), "Sprite"(雪碧), "pizza"(披萨), "hot Dog"(热狗), "salad"(沙拉) and "cocoa"(可可) which are popular all over the world.

With the development of foreign technological innovation and global science and technology, a large number of new products have gradually poured in China. And endless new products bring more various loanwords. For example, the most basic "genes"(基因), "software"(软件), or "e-mail"(伊妹儿), and high-tech "radar"(雷达).

Many loanwords have been localized. People have even forgotten its identity as a loanword. This also reflects the fact that English loanwords are accepted and used well in China. It was completely regarded as a part of Chinese language and culture. This is due to the special status of the English language in the world. On the other hand, it also reflects the inclusiveness of Chinese culture.

2. Reasons why English loanwords intervene in Russian.

Similar to Chinese, English loanwords have also emerged in Russian in recent decades. There was a wave of loanwords in Russian, and now English loanwords appear very often in Russian newspapers, magazines, and news media. This shows that a large number of English loanwords have been introduced into Russian. Most of these loanwords come from the mass media, so it widely used, and easily accepted and shared by people all over the world.

Under the influence of the deepening trend of globalization, the leading position of English-speaking countries in politics, economy, culture and others led to spread of English as a carrier around the world, which gradually became an international trend. As in China, English loanwords have gradually penetrated into Russian and have been gradually accepted by people. Quoting loanwords is a process of adaptation and transformation, as Russian itself is a language with complete language system and rich vocabulary. Surprisingly, with the introduction of loanwords over a long period of time, Russian will not lose its unique charm, but instead will be an important means of enriching Russian. Moreover, people generally have a kind of psychology in pursuit fashion, and linguistic fashion is also an expression of this psychology. In language practice, both news media and modern youth prefer fashionable loanwords to express their thoughts. For example, if you use English loanword rating (рейтинг) to replace the original Russian word популярность (popularity) or престиж (prestige), not only the original meaning of the word, but also the meaning of "reputation" and "ranking" can be represented. Therefore, loanwords are naturally preferred by people and are used frequently.

a. Impact of English loanwords on Chinese

Edward Sapir, a well-known American linguist, once said that the word 'borrowing' is the simplest connection between the two languages. As long as there is a cultural loan, there are words to borrow. Loanwords borrowed from English represent the fusion and communication of the two cultures. Therefore, through the study of loanwords, we can see more cultural exchanges between the two countries, and we can see the cultural heritage and cultural meaning of a country. As a rapidly expanding international language, English has had a great influence on Chinese.

First of all, English loanwords have a great influence on the Chinese phonetic system. English is a multi-syllable language. Chinese, on the other hand, is a multi-tone language. When English loanwords are introduced, they retain the characteristics of Chinese and have tones. Phonetic conversion more closely matches the pronunciation characteristics of Chinese

words. From another perspective, the introduction of English loanwords also promoted the development of Chinese tones. With the introduction of English loanwords, the tone of some Chinese characters has increased, the pronunciation of some Chinese characters has been increased, and some new elements have also been added. This has greatly contributed to the development of Chinese phonetics.

Secondly, English loanwords also have a great impact on the Chinese writing system. Chinese writing system is ideographic system. This involves the issue of literal meaning. When English loanwords enter Chinese, the Chinese system tries to better match the pronunciation and meaning of the words with the characteristics of the Chinese system. That is, it selects and transforms a Chinese character and maintains a certain connection with the meaning of the same word at the radical of that character. The meaning of a word can be easily inferred from its spelling. After the introduction of loanwords, phonograms, homographs and polyphonic characters became more common in the Chinese system. Words such as "coffee" (咖啡), "lemon" (柠檬), "t-shirt" (T恤) were coined.

Thirdly, loanwords also have a significant impact on the word formation system of Chinese. This influence is mainly manifested in syllable morphology, word formation and word meaning. At the same time, loanwords also affect the grammar of the Chinese system, and cause some changes in grammar of part of speech and borrowing of functions. For example, after the word "humor" was introduced as a noun, it acquired the meaning of an adjective, and it soon became popular and widespread in oral language.

Finally, English loanwords also have an impact on Chinese pragmatics. Pragmatics, as the name implies, refers to the way a language is represented. The most notable example is the "WC" that can be seen everywhere in major public places in China. This kind of expression is more elegant than writing "toilet" directly; it can enhance the vividness of language expression.

In a word, the introduction of English loanwords. It can not only expand the vocabulary of Chinese, but also improve the expression ability of Chinese to a certain extent. "B超" is used instead of b-mode ultrasound. This way of expression is concise and clear, and it is easier for people to accept. The introduction of English loanwords makes Chinese more inclusive and promotes communication and exchanges among various ethnic groups.

There are two sides to everything, and the negative impact of introducing English loanwords into Chinese is also obvious. Nowadays, it is said that more and more cultures and loanwords from the West are pouring to the Chinese system. Such an impact has led to the impact of the Chinese language system. There is a certain degree of confusion in the use of Chinese vocabulary, even causing confusion to users, in a certain point of view, the situation of Chinese to have difficulty remembering how to write Chinese characters is also inseparable from the introduction of loanwords. The development of the Internet has also

led to the emergence of a large number of substandard loanwords, which also violates the serious rules of language.

In fact, many English loanwords have been integrated into our lives, and people can't even realize that they are English. Their grammatical intonation have gradually become the same as that of Chinese.

b. The influence of English loanwords intervening in Russian.

The history introducing of loanwords into the Russian language can even be dated back to the 10th century. Belinsky V.G. is a great Russian literature critic in the 19th century, who once pointed out that loanwords bring to Russia: foreign concepts, ideas and things. But in recent years, some unnecessary and meaningless English loanwords mixed into Russian. It has seriously affected the purity of the Russian language itself. From this, it is not difficult to see that the introduction of English future words into Russian itself has its two sides.

On the positive side, English loanwords enrich the vocabulary system of Russian itself. In this open social life, people communicate more and more frequently. The collision of civilizations naturally produces the collision of language systems. The introduction of English loanwords is the result of social development. In this way, it not only promotes international exchanges. It also helps to enrich the culture of the country. And its negative impact cannot be ignored either. Compared with the positive influence, the negative influence is not so obvious, but it always exists quietly, and influences the language subtly.

First of all, the borrowing of English loanwords, from another level, can also be said to be a kind of

cultural invasion. As English loanwords gradually infiltrated into Russian, the problems mentioned by Belinsky V.G. gradually emerged. As English loanwords are gradually favored and widely used, English word formation gradually infiltrates into Russian, which weakens the Russian word formation and simplifies the standard Russian language. Such as ex-deputy (бывший депутат), superpower (сверхдержава). Another example is the word formation pattern of productive compound words, consisting of English loanwords and hyphens, which greatly blurs the grammatical concepts of adjective and noun postpositions, such as web (веб), online (онлайн), and internet (интернет): web page (веб-страница), online shopping (онлайн-шопинг), internet cafe (интернет-кафе). In this way, under the impact of English loanwords, Russian has lost its own characteristics.

Secondly, English loanwords bring not all positive vocabulary, and at the same time, international slang is also infiltrated into Russian. What is even scarier is that because of its simplicity, it is loved by more and more young people. From young youth circles to entire social groups, such as computer slang from English loanwords: gamer (геймер). Common slang words are cash (кэш), friend (фрэнд), ok (окей), cop (коп). Such words seriously threaten the purity of the Russian language.

Since the 1990s, there has been an "English word craze" in the development of the Russian language. Russians have different opinions on this. But how these English loanwords develop can only be tested by time. Therefore, we should face the influence of English loanwords on Russian objectively. Respect the fact that it exists, and do not give up the pace of researching it.

References:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов Москва : УРСС, 1966.
2. Перфильева Н.В., Ху Пэй Пэй. Словообразовательные модели неологизмов заимствований в русском и китайском языках. Вестник РУДН, 2012(4).
3. Белинский В.Г. Взгляд на русскую литературу 1846 года. (1846).
4. Haspelmath M. , Tadmor U. Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook. Berlin: MdG, 2009.
5. Sapir, Edward Language: An introduction to the study of speech(1921). New York: Harcourt, Brace and Company.

ECONOMICS

MARKETING COMMUNICATIONS IN A DIGITAL ERA:
TRENDS AND PROSPECTS*Daria Kononenko**Student,
Saint-Petersburg State University,
Russia, Saint-Petersburg*МАРКЕТИНГОВЫЕ КОММУНИКАЦИИ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ:
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ*Кононенко Дарья Сергеевна**студент,
Санкт-Петербургский государственный университет,
РФ, г. Санкт-Петербург*

ABSTRACT

Digital transformation is a meaningful strategic process of business change in the context of constant modernization of the digital economy. The relevance of some existing models and business processes is declining, current communication methods are no longer working due to changes in customer behavior and their consumption patterns of goods and services. This article discusses new marketing tools, demonstrates their pros and cons, and also considered 4P marketing mix taking into account modern technologies.

АННОТАЦИЯ

Цифровая трансформация - это значимый стратегический процесс изменения бизнеса в контексте постоянной модернизации цифровой экономики. Актуальность некоторых существующих моделей и бизнес-процессов снижается, современные методы коммуникации больше не работают из-за изменений в поведении клиентов и их моделях потребления товаров и услуг. В этой статье рассматриваются новые маркетинговые инструменты, демонстрируются их плюсы и минусы, а также рассматривается маркетинговый комплекс 4P с учетом современных технологий.

Keywords: marketing communications, digitalization, marketing mix, marketing tools.

Ключевые слова: маркетинговые коммуникации, цифровизация, маркетинг-микс, маркетинговые инструменты.

Scientific and technological progress currently leads to the spread and dynamic development of the digital economy. The digital economy is a global network of economic and social activities that is accessible through platforms such as the Internet, mobile and sensor networks [3].

Today, every company implements modern digital services, starting with social networks and monitoring,

ending with digital platforms. The driver of these innovations is, first of all, the modern consumer and his changes in consumption preferences.

In the modern world, the use of the classic marketing mix is not always relevant, but as a basic level of the company's strategy, in any case, it should include the set of components, which is presented in Table 1.

*Table 1.***4P marketing mix in the modern world**

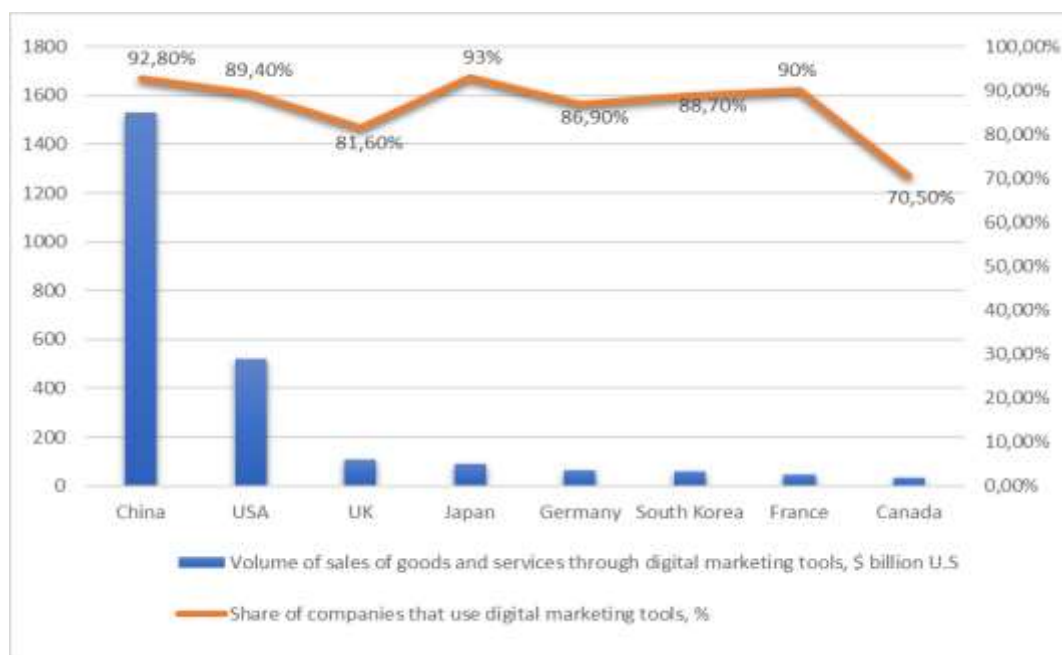
Marketing element	Characteristics of the main element of the classical marketing concept
Product	Products sold using Internet technologies are of high quality. Such products are able to compete not only with other online stores, but also with traditional stores. Marketing technologies of companies in the modern scientific and technical environment.
Price	The price level in online stores is considered to be lower than the price level in conventional stores, due to cost savings.

Marketing element	Characteristics of the main element of the classical marketing concept
Promotion	A set of activities aimed at promoting both the site itself and the product using digital channels. These tools cover a large arsenal of tools: search engine optimization, contextual advertising, banner advertising, e-mail marketing, affiliate marketing, viral marketing, hidden marketing, interactive advertising, blogging, etc.
Place	The place of sale is the website. Sales success depends on graphic design, convenience, quality and speed of processing requests from the site, etc.

Compiled by [1]

Global trends in the digitalization of electronic marketing indicate that this segment of marketing in the modern world is one of the fastest growing segments of the world market, which has the greatest consumer orientation, which contributes to intensive

development trends. Based on the presented global trends in the development of digital marketing in the world, it is worth considering its distribution and use in some groups of countries, which are shown in Figure 1.

Compiled by [4]

Figure 1. Use of e-marketing tools in the world

It is worth noting that China is the leader among countries the development of digital technologies and their application in business and has a significant share of sales of goods and services through digital marketing channels and accounts for 92.8%. This fact is due to the high level of digital development of the country and society, since consumers are the key objects that accept or do not accept a new product, service approach, etc. It should be noted that after China, the leaders are the United States, Great Britain and Japan, in which the share of digital marketing is somewhat smaller, but significantly increasing. The leaders of these countries are leaders in the world in establishing new trends, technologies and tools in business.

The intensive development of e-marketing in the world is characteristic against the background of the development of digital technologies and how people interact via the Internet.

However, in an overloaded information space it is very difficult to get the attention of consumers, especially

on the global level. This leads to the fact that people are ready to accept the proposals of companies only if they correspond to interests and requests. To implement an advertising campaign in this way, a business needs a deep understanding of the needs of the target audience, the specifics of its choice, as well as the creation of personalized messages.

Thus, the main principle of digital marketing is not so much connected with the use of online communications to contact a client, as with the method of weaving the context of human behavior into individual interaction with him.

In modern realities, the most effective digital marketing tools used in both domestic and international marketing are the following [6]:

1. Email marketing. Electronic mailings are the first step towards the introduction of digital marketing, since it is impossible to use this channel without the use of tools for collecting and processing contact information and a message distribution system.

One of the advantages of marketing e-mailings is that contacts of people who have already been familiar with the company's brands and offers get into the database, which means that their response is more likely.

2. Social media marketing (SMM). Such media platforms have created conditions for obtaining more detailed information about the interests of the audience, which itself willingly shares such data. The services created and developed by the owners of social networks provide a wide range of opportunities for interacting with the audience and using targeted contacts to promote goods and services. This attracts various companies — from small to multinational.

3. Search engine optimization (SEO). SEO, as a channel for attracting traffic, includes the study of keywords that are important for search, ensuring their necessary density in the content of the site, as well as the use of paid search engine promotion in case it is not possible to achieve a high result to get organic traffic.

4. Content marketing. This digital promotion channel is a response to people's fatigue with direct advertising on the web and not only in it, but also in traditional media, for example, on radio and television. At the same time, the modern user feels the need for useful educational content. Through familiarity with a certain topic, the study of various aspects is the way to discover new needs and purchase relevant products. The content has various formats, which includes text, graphics, photos, audio and video, as well as their various combinations.

5. Paid promotion (advertising). A paid channel makes it possible to increase awareness, attract new users using context or target parameters, as well as personalize an advertising offer based on the interest shown by the user on the company's website or application.

6. Marketing through agents of influence (influence marketing). The communities gathered by bloggers are of interest to companies, as it is a huge resource for forming a recommendation field and expanding the audience of buyers. Moreover, it is not necessary to focus on brand promotion campaigns exclusively on millionaire bloggers. There are examples in practice when a number of accounts with several

thousand active subscribers worked much more efficiently and gave better results, besides at lower budget costs.

7. Online PR. Tools for managing reviews and resolving conflicts with dissatisfied customers play an important role in this digital channel. Social networks, thematic forums, specialized resources and applications accumulate a large array of user opinions, which are actively listened to by those who are just about to make their choice. The task of online PR is precisely to track emerging reviews and competently engage in dialogue to eliminate misunderstandings.

8. Mobile application. This is a different level of interaction with your customers, as the contact becomes almost permanent. For the company, this is an opportunity not only to confidently communicate with users, but also to enrich data, as well as build a new consumer experience.

In conditions of high competition, it is necessary for the company to develop new products. In this case, new marketing tools can have a significant impact. Numerous studies have focused on the performance effects of customer relationship management (CRM) and product development management (PDM), a distinction that reflects how firms develop their new products [2]. CRM refers to the process by which firms acquire advantageous customer knowledge. CRM has benefited from advances in data management and middleware new software that allows disparate data resources to work as a single integrated database. CRM can be attributed to new promotion tools, because it also been supported by a new generation of promotional tools; for example, selective binding, variable valuation and new probabilistic targeting tools. Yan, J., Zheng, Y., Bao, J., Lu, C., Jiang, Y., Yang, Z. and Feng, C highlighted that on a market with a high degree of technological turbulence in emerging economies, while PDM and CRM can improve the performance of new products, firms can perform better by strengthening their CRM concentration [5].

However digital technology and its use in marketing have not only advantages, but also some disadvantages.

Table 2.

Advantages and disadvantages of digital technology usage in marketing

Advantage	Description
1. Maximum coverage of the target audience	Some people mainly use search engines, others prefer to work with social networks, and for some, watching YouTube is their favorite pastime. If businesses use only one e-marketing tool, they will only be able to attract the attention of a part of target audience. By comprehensively promoting a project, it will be possible to reach all users potentially interesting to company.
Increased brand awareness	Contact with the audience through multiple channels at once will not allow the company to go unnoticed. Especially if display advertising and content marketing are used with publications in popular media. This effect works especially well for the service business, and in the long run.
3. Scoring the effectiveness of e-marketing channels	It is only in practice to understand which method of website promotion will be the most effective. By experimenting with several online advertising channels at once and comparing their effectiveness, firms can gradually identify those areas that provide the greatest return on investment.

Disadvantages	Description
High cost of the campaign	The more digital channels are used to build a strategy, the more budget will be required. After all, if the budget is insufficient, it will only be spraying and there will be no proper return for the business. Integrated e-marketing is rather expensive, although experienced specialists can still effectively optimize it for the capabilities of business.
2. High requirements for the qualifications of performers	There are areas for work with which a beginner can easily cope with a year of practice. But there are also those where the main condition for effective work is extensive professional experience. If we are talking about a combination of tools and types of advertising within the complex, then the level of requirements for the professional level of performers increases significantly.
3. This option is not for everyone	If companies need to cover only one city, they have a specific niche or a narrow and atypical audience, or it is concentrated within one platform, firms most likely do not need complex promotion.

Compiled by [1]

Thus, digital marketing opens up new opportunities for business development. Even a small company can promote its products and services and make sales all over the world. More efficient budget spending in a digital environment leads to a high return on marketing efforts. Also, digital marketing builds interaction with customers without intermediaries, and the interactive

nature of communications allows you to collect valuable information about the behavior and preferences of customers. With the help of new digital technologies and digital marketing tools, international companies have the opportunity to quickly and efficiently learn about the preferences of their potential customers when developing new products.

References:

1. Al-Ababneh H.A. Researching global digital e-marketing trends // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. 2022. - №1(13). – pp. 26–38.
2. Fang E. and Zou S. Antecedents and consequences of marketing dynamic capabilities in international joint ventures // Journal of International Business Studies. 2009. - №5(40). - pp. 742-761.
3. Li B. and Zhang S. Research on the development path of China's digital trade under the background of the digital economy // Journal of Internet and Digital Economics. 2022. - №1(2). - pp. 1-14.
4. Rabby F., Chimhundu R., Hassan R. The elucidation of marketing trends and a post-positivist approach to understand consumer behaviour – a review // Journal of Tianjin University Science and Technology. 2021. - №8(54). – pp. 13–32.
5. Yan J., Zheng Y., Bao J., Lu C., Jiang Y., Yang Z. and Feng C. How to improve new product performance through customer relationship management and product development management: evidence from China // Journal of Business & Industrial Marketing. 2021. - №1(36). - pp. 31-47.
6. Что такое диджитал-маркетинг? Про основы, принципы и технологии. [Электронный ресурс] – Режим доступа - <https://marketing.hse.ru/news/452686021.html> - (дата обращения: 29.07.2022).

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ МАҚАЛАЛАР

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

ЖЫЛУ ӨТКІЗГІШТІК ТЕНДЕУІН МРІ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

*Шинасылов Шона Жораевич**Әл-Фараби атындағы қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан, Алматы*

IMPLEMENTATION OF HEAT CONDUCTION EQUATION USING MRI TECHNOLOGY

*Shona Shinasylov**Al-Farabi Kazakh National University,
Kazakhstan, Almaty*

АҢДАПТА

Қуалау әдісі - бұл тікелей әдіс және оны тізбекті шешімде жүзеге асырудың қарапайымдылығымен ерекшеленеді. Көп ядролы процессорлар мен графикалық үдеткіштерді қолданатын есептеу жүйелерінің пайда болуы мен дамуы – параллелизация мәселесін өзекті етеді. Бұл жұмыста жылу өткізгіштік теңдеуінің сандық шешімі мен Яненко әдісін қолдана отырып осы теңдеуді параллелизациялау әдістері келтірілген, оның екінші кезеңінде әдеттегі қуалау әдісі жұмыс істейді. Параллель процестермен есептеу жүйесінде жұмыс істеу үшін, оларды жүзеге асырудың ерекшеліктері де келтірілген.

ABSTRACT

The sweep method is a direct method and is distinguished by its simplicity of implementation in the circuit solution. The emergence and development of computing systems using multi-core processors and graphics accelerators makes the problem of parallelization more urgent. In this work, the numerical solution of the heat conduction equation and the methods of parallelization of this equation using the Yanenko method are presented. In order to work with parallel processes in the computing system, the features of their implementation are also given.

Кілттік сөздер: САТЖ, МРІ, Яненко, жылу өткізгіштік есебі, параллельдеу.

Кіріспе. Дифференциалдық теңдеулерді сандық шешу арқылы процестерді модельдеу ғылымның әртүрлі салаларында кеңінен қолданылады. Өйткені, есептеу техникасы мен сандық әдістердің дамуы осындай теңдеулерді шешуге ықпал етеді. Ең көп таралған әдістер дифференциалдық есепті сызықтық алгебралық теңдеулер жүйесіне (САТЖ) азайтады. Мұндай жүйелерді шешетін әдістерге әр түрлі қуалау және редукция әдістерін жатқызуға болады.

Параллельді таратылатын компьютерлер үшін ең таралған бағдарламалау технологиясы МРІ болып табылады. Осындай жүйелердегі параллель процестердің өзара әрекеттесуінің басты жолы - хабарларды бір-біріне беру. МРІ параллель бағдарламалауда деректер алмасу интерфейсінің ең кең тараған стандарты болып табылады, оны көптеген компьютерлік платформалар үшін іске асырады. Кластерлер мен суперкомпьютерлерге арналған бағдарламаларды әзірлеу кезінде қолданылады. МРІ-дің процестері арасындағы қарым-қатынастың негізгі құралы - бір-біріне хабарлама жіберу.

Физикалық процестерді сипаттайтын көптеген есептер сызықтық алгебралық теңдеулер жүйесін

(САТЖ) сандық шешу қажеттілігін туындатады. Айырымдық сұлбаларды шешу мен конвергенциясы туралы көптеген жұмыстар бар, олардың арасында [1] жұмысты атап өтуге болады. Осындай САТЖ шешімдерін табу үшін қуалау әдісі және циклдік редукция әдісі сияқты әдістер қолданылады. Циклдік редукция әдісін жүзеге асыру қиынырақ, бірақ дөңгелектеу қателіктері оған аз әсер етеді [2].

Қазіргі уақытта осы тақырып бойынша көптеген мақалалар шығып жатыр. Олардың ішінде келесі жұмыстарды бөліп көрсетуге болады: [3,4] жұмыстарда параллелизм мен есептеу күрделілігін қамтамасыз ету үшін параллель циклді азайту [5] және оң жақ қуалау әдісі ұсынылады.

Компьютерлік модельдеуді қолдану арқылы ғылыми және техникалық мәселелер шешіліп жатқандықтан, жоғары өнімді есептеу (HPC) мәні тез өсуде. Жоғары өнімді есептеу ресурстары аналитиктерге, инженерлерге және зерттеушілерге маңызды шешімдер қабылдауға, жаңа өнімдердің пайда болуын жеңілдетуге, ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды

жеделдетуге және нарыққа кететін уақытты қысқартуға мүмкіндік береді.

Жоғары өнімді есептеулер әрдайым өзекті болды, бірақ соңғы жылдары олардың маңызы бұрынғыдан да арта түсті. Корпоративті немесе бұлтты есептеулерге қарағанда анағұрлым маңызды бола түсуде, өйткені модельдеу және жобалау міндеттері әр түрлі салаларда - химиялық өнімдер немесе автомобильдер, қаржы нарықтары және тағы басқа өнімділігі жоғары суперкомпьютерлермен шешіледі.

Бұл жұмыстың мақсаты параллель алгоритм мен сандық әдістерді пайдаланып 2D жылу өткізгіштік есебін шешу, есеп мысалында қуалау әдісінің параллель алгоритмін құру.

Қуалау әдісі бұл -сызықтық алгебралық теңдеулер жүйесін (САТЖ) үш диагональды матрицамен шешу үшін Гаусс әдісін өзгеруін айтамыз. Егер жүйенің матрицасы белгілі бір қасиеттерге ие болса, онда қуалау әдісі сандық тұрақты және өте тиімді әдіс болып табылады, ол бір өлшемді шекаралық есептерді дереу шешуге мүмкіндік береді. Дұрыс қойылған физикалық тапсырмалардың көпшілігі жақсы матрицасы бар теңдеулер жүйесіне әкеледі, ал мұндай жағдайларда қуалау әдісі бастапқы жағдайларды анықтаудағы қателіктерге де, Есептеу қателіктеріне де әлсіз сезімталдықты көрсетеді.

Параллельді-конвейерлік әдіс. Параллель-конвейер әдісінің негізгі идеясы [6] процессор нүктелердің бір бөлігінде жүгірудің тура немесе кері жүрісін орындап, сегменттің шекарасындағы есептелген мәндерді (алға өту кезінде - оң жақ шекара - сол жақ) көрші процессорға өткізіп, жүгіруді жалғастыра алады, ал осы уақытта ол нүктелердің келесі бөлігін өңдей бастайды. Егер сіз жылдамдықты жоғарылату және тежеу уақытын алып тастасаңыз, онда қалған барлық процессорлар шотқа қатысады. Қарастырылып отырған параллель алгоритмдердің үш өлшемді есептерді шешу үшін қолданылуын қарастырыңыз, онда тұрақтандырушы түзету әдісін қолдануға болады [7], бұл бірқатар прогресстердің пайда болуына әкеледі, мұнда әр жүгіріс параллель іске асыру тұрғысынан тапсырмаға балама есепті шешеді.

Келесі үш бағдарлама жүзеге асырылды: біреуі дәйекті және екі параллель, конвейер әдісі мен Яненко әдісін жүзеге асырады. Параллель бағдарламалар MPI стандартын қолдана отырып жүзеге асырылады. Тестілеу кеңістіктік координат бойынша нүктелердің әртүрлі саны және сериялардың әртүрлі саны үшін жүргізілді. Барлық бағдарламалар PFA ССКЦ кластерінде іске қосылды. Тазалықты тексеру үшін параллель бағдарламалар бір түйінге бір процесстен басталды. Тестілеудің мақсаты параллель алгоритмдердің тиімділігін салыстыру және үш өлшемді фильмдік есептерді шешу үшін параллель алгоритмдердің бірін одан әрі пайдалану мақсатында бөліктер саны мен сағаттар санының оңтайлы қатынасын анықтау болды [8]. Осы себептерге байланысты келесі параметрлер таңдалды. Барлық басқа жағдайлар үшін конвейер әдісі жақсы. Бірақ

конвейер ұзындығының ұлғаюына сәйкес келетін процесстер санының артуымен үстеме шығындар артады және конвейер әдісі үшін максималды тиімділік 0.71 құрайды, бірақ сонымен бірге Яненко әдісі тиімділігі төмен. Екі параллель айдау алгоритмдерінің тиімділігі мен масштабталуын салыстырмалы зерттеу оларды жылу өткізгіштіктің теңдеуін шешуге қолдану тұрғысынан жүргізілді. 30003 және одан да көп нүктелерге дейінгі есептердің өлшемдері үшін тиімділіктің жоғары деңгейіне қол жеткізілгені анықталды, бұл он мың және одан да көп есептеу тораптары бар суперкомпьютерлерде қолданылатын қарастырылған алгоритмдерді жасайды.

Жылу өткізгіштіктің дифференциалдық теңдеуі. Кез-келген физикалық құбылысты зерттеу осы құбылысты сипаттайтын шамалар арасындағы байланысты орнатуға дейін азаяды. Анықтайтын шамалар кеңістікте және уақытта айтарлықтай өзгеруі мүмкін күрделі физикалық процесстер үшін осы шамалар арасында байланыс орнату өте қиын. Мұндай жағдайларда Математикалық физика әдістері қолданылады, бұл уақыт аралығы шектеулі және кейбір қарапайым көлем бүкіл кеңістіктен қарастырылады. Бұл таңдалған көлем мен белгілі бір уақыт аралығында процессті сипаттайтын шамалардың өзгеруін елемуге және тәуелділікті едәуір жеңілдетуге мүмкіндік береді.

Тұрақты жылу өткізгіштік және ішкі жылу көздері болмаған кезде біз Лаплас теңдеуін аламыз:

$$\frac{\partial^2 t}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 t}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 t}{\partial z^2} = 0 \quad (1)$$

Яненко әдісі. Қарастырылып отырған есептің мақсаты Яненко әдісі арқылы екі өлшемді жылу теңдеуін шешетін айқын емес сұлбаны параллельдеу болып табылады. Яненко Н.Н. ұсынған қуалау әдісі параметрлік қуалау деп аталады. Параметрлік қуалау әдісі торлы теңдеулер жүйесін үлестіру арқылы жүзеге асырылады, мұнда процессор элементтерінің шекарасында орналасқан элементтер параметрлік белгісіздер деп аталады.

Келесі түрдегі сызықтық теңдеулер жүйесін қарастырайық:

$$a_i x_{i-1} + b_i x_i + c_i x_{i+1} = d_i, i = 1, \dots, n-1, \quad (2)$$

$$b_0 x_0 + c_0 x_1 = d_0, a_n x_{n-1} + b_n x_n = d_n.$$

Әр процессорда бірдей есептеу нүктелері $m = n/size$ болсын, мұндағы n - белгісіздер саны, ал $size$ - процессорлар саны. Осылайша, j саны бар процессорда $(j-1)*m + 1$ ден $j*m$ -ге дейінгі сандары бар жүйенің (2) теңдеулерінің тек белгілі бір бөлігі болады, мұндағы j - процессор номері.

Декомпозиция әр процессор $m = n / size + 1$ теңдеулерін өңдейтіндей етіп үлестіреді:

$$x_i = x_{j+\mu*m} = x_j^\mu; i = 0, \dots, n; j = 0, \dots, m; \mu = 0, \dots, size - 1 \quad (3)$$

Осылайша, осы әдісті жүзеге асыру үшін мыналар қажет:

- x_i шекаралық бастапқы белгісіздерін параметрлік ретінде белгілеу, оларды x_{par_μ} деп белгілейміз;
- осы белгісіздер үшін сызықтық теңдеулер жүйесін құру және сол жүйені шешу;
- x_{par_μ} анықтамасы;
- x_{par_μ} шекаралық мәндері бойынша қалған белгісіздерді табу.

Бастапқы белгісіздерді табу келесі түрде келтіріледі:

$$x_j^\mu = v_j^\mu x_{par_\mu} + z_j^\mu x_{par_\mu} + w_j^\mu; \\ j = 0, \dots, m; \mu = 0, \dots, size - 1. \quad (4)$$

мұндағы, $v_j^\mu, z_j^\mu, w_j^\mu$ – үшдиагональ матрицасы бар келесі сызықтық теңдеулер жүйесінің шешімдері:

$$\begin{cases} -a_{j+\mu*m} v_{j-1}^\mu + b_{j+\mu*m} v_j^\mu - c_{j+\mu*m} v_{j+1}^\mu = 0; j = 1, \dots, m-1; \\ v_0^\mu = 1, v_m^\mu = 0. \end{cases} \quad (5)$$

$$\begin{cases} -a_{j+\mu*m} z_{j-1}^\mu + b_{j+\mu*m} z_j^\mu - c_{j+\mu*m} z_{j+1}^\mu = 0; j = 1, \dots, m-1; \\ z_0^\mu = 0, z_m^\mu = 1. \end{cases} \quad (6)$$

$$\begin{cases} -a_{j+\mu*m} w_{j-1}^\mu + b_{j+\mu*m} w_j^\mu - c_{j+\mu*m} w_{j+1}^\mu = f_{j+\mu*m}; j = 1, \dots, m-1; \\ w_0^\mu = 0, w_m^\mu = 0. \end{cases} \quad (7)$$

Келесі (5) - (7) теңдеулердің коэффициенттерін есептеу қуалау әдісімен әрбір ішкі облыс үшін параллель жүргізіледі. Осы коэффициенттерді есептегеннен кейін, келесі формадағы параметрлік

x_{par_μ} белгісіздері үшін сызықтық теңдеулер жүйесі құрылады:

$$-a_{\mu*m} v_{m-1}^\mu x_{par_{\mu-1}} + (b_{\mu*m} - a_{\mu*m} z_{m-1}^\mu - c_{\mu*m} v_1^\mu) x_{par_\mu} - \\ -c_{\mu*m} z_1^\mu x_{par_{\mu+1}} = f_{\mu*m} + a_{\mu*m} w_{m-1}^{\mu-1} + c_{\mu*m} w_1^\mu; \quad (8)$$

Осы жүйені қуалау әдісімен шешу арқылы параметрлік белгісіздерді x_{par_μ} анықтаймыз.

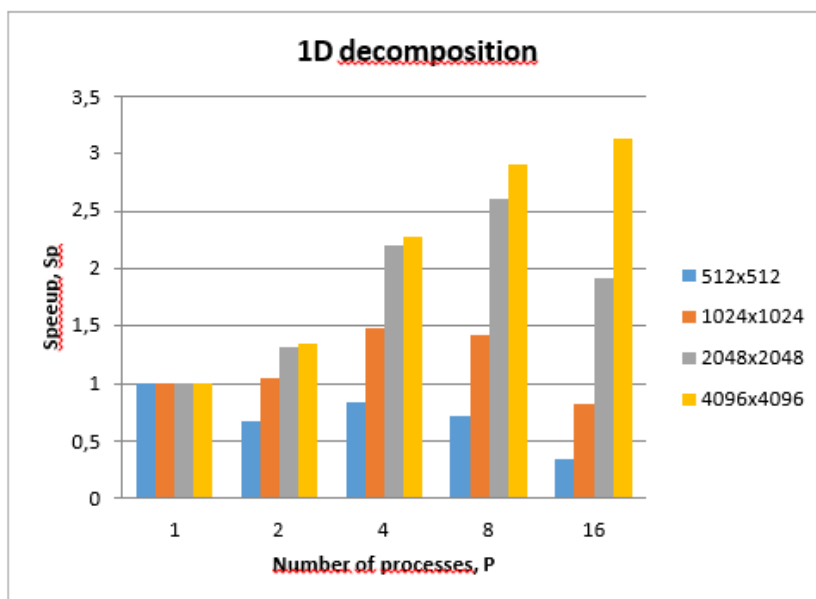
Яненконың әдісі үш кезеңнен тұрады: 1) алғашқы шешімдерін табу, 2) шекаралық-процессорлық шешімдерді табу, 3) шешімді қалпына келтіру.

Бұл жұмыста шекаралық процессор нүктелерінен тұратын Яненко әдісінің екінші кезеңін шешу үшін оң қуалау әдісі қолданылды.

Нәтижелерді талдау және салыстыру. Жүзеге асырылған алгоритмдер 4 ядролы Intel Core i7-5775 CPU процессорінде сыналды. Жылу өткізгіштік теңдеуінің әртүрлі матрица өлшемдері үшін есептеу тесттері жүргізілді. Параллельді бағдарлама MPI

технологиясының көмегімен орындалып, жүзеге асырылды.

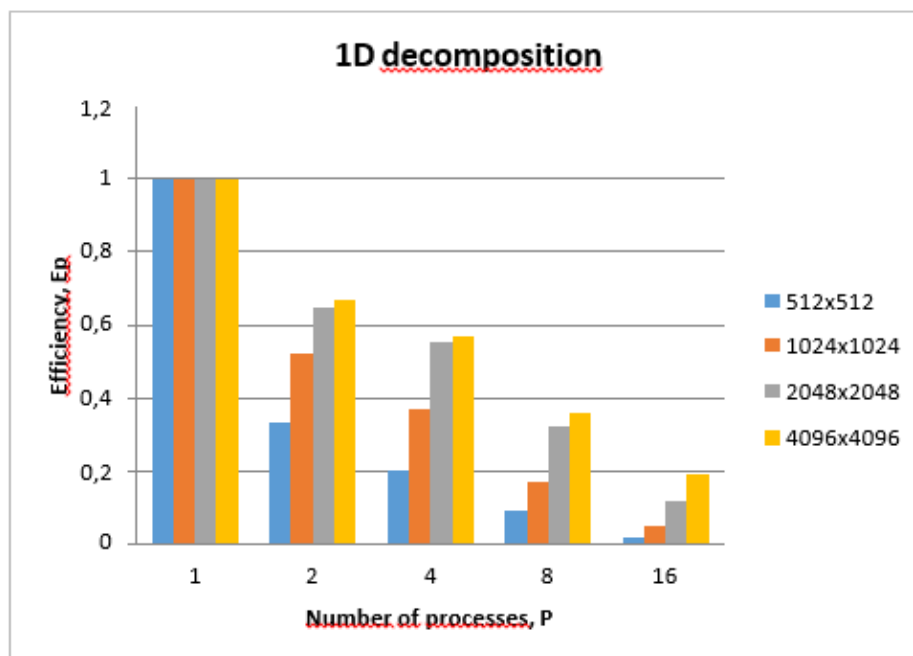
Параллельді бағдарлама процестер саны артқан сайын уақыты оңтайланып, төмендейтіні байқалады. Алайда, тор өлшемі төмен матрицаларда 8 процесс санын қолданған жағдайда уақыт мәнінің жоғарылағанын байқауға болады. Бұл орындалып жатқан процесс үшін берілген тор өлшемі төмен және процесаралық коммуникацияға кететін қосымша шығындардың болуымен сипатталады. Келесі суреттерде алынған үдеу және тиімділік нәтижелері сипатталған (1-4 сурет).

Сурет 1. 1D декомпозиции үшін үдеу

1 және 3-суреттерде MPI процестерінің әртүрлі саны үшін 1D және 2D декомпозициясы үшін параллель бағдарламалардың үдеуін ұсынады. Бұл суреттерде әр процесте мәселенің нүктелерінің саны ұлғайған сайын үдеу өсетінін байқауға болады. Алайда, 16 MPI процестерін қолдана отырып, 1D ыдырау үшін үдеу төмендейді. Бұл процестердің көбеюімен Яенко әдісінің екінші кезеңіне

байланысты қажетті байланыс шығындары өсетіндігімен түсіндіріледі. Сондықтан, бір өлшемді ыдырау үшін ең көп қолданылатын процестер 16 болды. Ал 2D ыдырау үшін үдеу 64 MPI процестеріне дейін артады. Екі өлшемді декомпозицияны қолдану кезінде жүгірудің әр бағыты бойынша процестер саны азаяды.

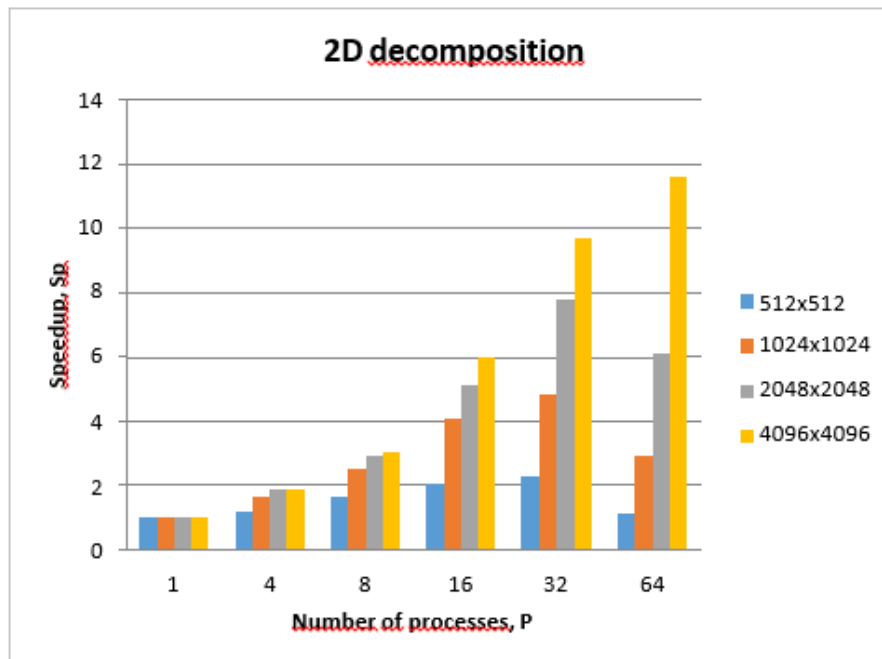
Сурет 2. 1D декомпозиции үшін тиімділік

2 және 4-суреттерде MPI процестерінің әртүрлі саны үшін 1D және 2D ыдырау үшін параллель бағдарламалардың тиімділігін көрсетеді. Процестердің көбеюімен тиімділік төмендейтінін байқауға болады. Бір өлшемді ыдырау үшін 2 және 4 MPI процестерін пайдалану кезінде жақсы өнімділік

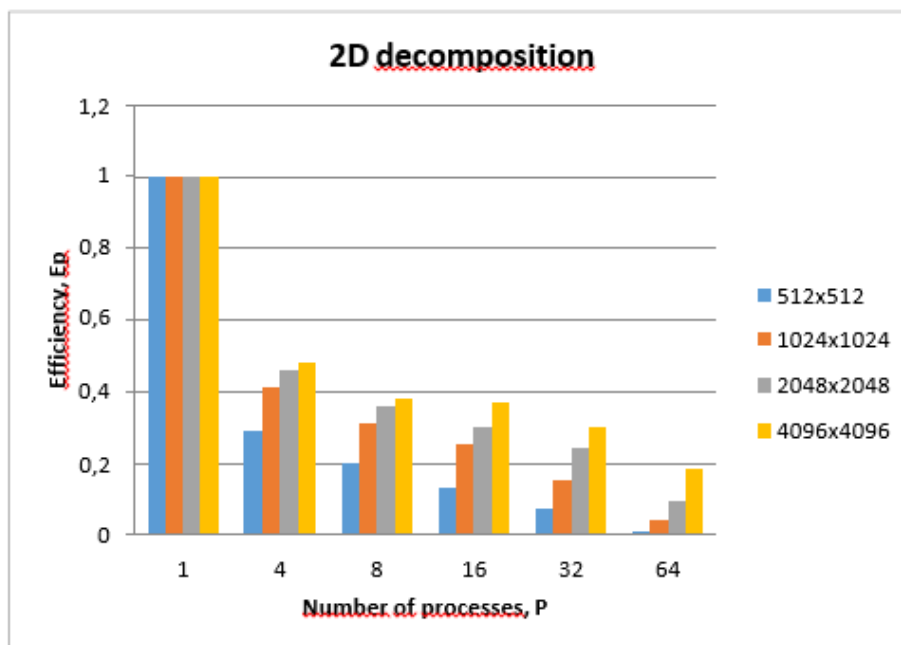
көрсеткіштері көрсетілген. MPI процестерінің санын көбейту кезінде екі өлшемді ыдырау үшін тиімділік көрсеткіштері бір өлшемді ыдырауды қолданғаннан гөрі тұрақты болады. Сондықтан, екі өлшемді декомпозицияны қолдану кезінде тапсырма 64-ке дейін процесті бастады, бұл уақытты оңтайландыруға

мүмкіндік береді. Үлкен торлардағы деректердің екі өлшемді декомпозициясы бір өлшемді декомпозициямен салыстырғанда тиімдірек, өйткені 1D декомпозициядағы MPI процестерінің саны көбейген кезде, яненко әдісінің екінші кезеңінің жұмыс уақыты процестер арасындағы байланысқа байланысты артады. Мысалы, егер сіз тапсырманы

16 MPI процестерін қолдана отырып бастасаңыз, екінші бөлшек қадамда, Яненко әдісінің екінші сатысында бір өлшемді ыдырау кезінде байланыс 16 MPI процестері арасында жүзеге асырылады. Екі өлшемді декомпозицияны қолданған кезде байланыс әр жүгіру бағыты бойынша 4 MPI процестері арасында жүреді.

Сурет 3. 2D декомпозиция үшін үдеу

Сурет 4. 2D декомпозиция үшін тиімділік

Қорытынды. Бұл диссертациялық жұмыс екі өлшемді жылу өткізгіштік теңдеуі үшін Яненко әдісінің көмегімен параллельдеуге арналған. Яненко әдісінің қадамдарында оң қуалау әдісі қолданылды. Қуалау әдісін параллельдеуге арналған 2D

декомпозициялы параллельді бағдарлама құрылды. Параллельді бағдарлама 2 және 4 процестер санымен жүзеге асырылғанда тиімді болып саналады. Сонымен қатар, бұл бағдарлама кіші өлшемді

матрицаларда жұмыс жасағанда тиімді болып табылатыны анықталды.

Екі өлшемді жылу өткізгіштік есебінің сандық шешімі бойлық-көлденең айдау әдісі арқылы шешілді. 1D және 2D деректерді пайдалану кезінде Яненко әдісін қолдана отырып, жылу өткізгіштік теңдеуін шешу үшін параллельді қуалау әдісі жүзеге асырылды. Атап айтқанда, 2D декомпозициясымен,

қуалаудің әр бағыты бойынша Яненко әдісі қолданылды. 1D ыдырауға арналған Параллель бағдарлама шағын MPI процестерін қолдануда тиімді екендігі анықталды. Ал 2D декомпозициясы үшін параллельдік бағдарлама үлкен көлемдегі тапсырмалар үшін үлкен есептеу жүйелерін пайдалану кезінде тиімдірек болады

Список литературы:

- 1 Самарский А.А., Николаев Е.С. Методы решения сеточных уравнений – М.: Наука, 1987. – С.130.
- 2 Самарский А.А. Введение численные методы. – СПб.: Лань, 2005.
- 3 Davidson A., Zhang Y., D. Owens J. An auto-tuned method for solving large tridiagonal systems on the GPU. Conference Parallel & Distributed Processing Symposium (IPDPS), 2011 IEEE International, 956-965
- 4 Kim H.-S., Wu S., Chang L.-W., Hwu W.-M. A scalable tridiagonal solver for gpus. In Parallel Processing (ICPP), 2011 International Conference on. P. 444 –453.
- 5 Hockney R.W., Jesshope C.R. Parallel computers: architecture, programming and algorithm. Hilger. Bristol. 1986. P. 274-280.
- 6 Вержбицкий В.М. Основы численных методов: Учебник для вузов.2-е изд., перераб.- М.: Высшая школа, 2005.- 840 с.
- 7 MPI: A Message-Passing Interface Standard, Version 3.0 / Message Passing Interface Forum. Stuttgart::High Performance Computing Center Stuttgart (HLRS), September 21, 2012. – 852 p.
- 8 Корнеев В.Д. Параллельное программирование в MPI.- Новосибирск: Изд-во СО РАН, 2000.

ӨНЕРТАНУ**БАЛАЛАР ТӘРБИЕСİNДЕГІ ЕРТЕГІЛЕРДІҢ МАҢЫЗЫ МЕН ОРНЫ
(КҮЛШЕ ҚЫЗ ЕРТЕГІСІНІҢ НЕГІЗІНДЕ)***Абжапарова Гаухар Кушербаевна**Т.К. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы, колледж,
«Өнертану» ғылымдарының магистрі,
Қазақстан, Алматы***ЗНАЧЕНИЕ И МЕСТО СКАЗОК В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ
(ПО МОТИВАМ СКАЗКИ "ЗОЛУШКА")***Абжапарова Гаухар Кушербаевна**магистр Искусствоведческих наук,
Казахская Национальная академия искусств им. Т.К. Жүргенова, колледж,
Республика Казахстан, г. Алматы***THE MEANING AND PLACE OF FAIRY TALES IN THE UPBRINGING OF CHILDREN
(BASED ON THE FAIRY TALE "CINDERELLA")***Gauhar Abzhaparova**Master of Arts,
T.K. Zhurgenov Kazakh National Academy of Arts,
Kazakhstan, Almaty***АҢДАТПА**

Баланың ерте жастан дамуын қадағалау мәселесі еліміздегі психология, педагогика, өнер саласында маңызды аспектіге айналды. Баланың тұлға болып қалыптасуы, танымдық іс-әрекеттері, мінез-құлқы, ойлау жүйесі балалық шақта қалыптасып, білім беру жүйесімен тәрбие үрдісінің арқасында кемелдене түседі. Әдебиет пен өнер егіз ұғым. Дипломдық жобаға арқау болып отырған «Күлше қыз» ертегісі кішкентай көрермендердің жүрегінен орын алған өте танымал және көне ертегі. Ертегі жанры тазалыққа құрылып мейірімділікке, шыдамдылыққа, адалдыққа, әдемілікке, әділеттілікке адамгершілікке, ынтымақты болуға үйретеді. Кез келген ертегі құнды тәрбие құралы деп қарасақ, жамандықтан, надандықтан, өтіріктен, тәкаппарлықтан, зұлымдықтан аулақ болуға тәрбиелейді. Жаңа технология дамыған заманда балалардың қиялында жақсылық пен жамандыққа деген қызығушылық арпалысып жатыр. Ертегі бүлдіршіндерге ұғынықты тілде өмір туралы, өмірде кездесетін қиын жағдайлардан дұрыс жол табу жолдарын көрсетеді. Жаһандану үрдісіне еркін араласа алатын ерік жігері мықты, рухы мығым, өз ұлтымыздың ішкі рухани байлығынан бойына сіңірген өскелең ұрпақтың сана сезіміні дұрыс қалыптасуы қоғам алдындағы негізгі мәселе екені даусыз. Жас жеткіншектерді дамытатын шетел ертегілері мен аңыздары рухани байытып, мәдени өмірін жаңғыртуға үлес қосып жатқаны анық.

Ертегілер сахна қойылу барысында актерлердің қабілетін дамытып, дүнетанымын кеңейтіп, актерлік ізденісін жетілдіруде маңызды орын алады. Актердің қалыптасу жолында танымдық қатынасты ояту мен тәрбиелеудің бір жолы ретінде әсіресе, халық ертегілері психологиялық тұрғыдан көбірек әсер етеді. Ертегі кейіпкерлерінің сан алуан образдарын сомдау арқылы түрлі мінез-құлықты көрсетуге, әсерлі күйге енуге, адам, жануар, серіктес этюд секілді тәсілдерді қолдануға мүмкіндік алады. Кейбір ертегілерде сөйлемейтін кейіпкерлерді қимылдарын көрсету арқылы жүзеге асыруға болады. Ертегі жанры білім алушы актерлердің табиға дарындарын дамытып, білімдерін кеңейтіп мамандыққа деген сүйіспеншіліктерін арттыруда орны толмас тәсілге айналды. Оның бойында табиғаттың әсемдігін сезініп, өмірін қиял-ғажайыпқа толтырып, тәжірибесін байытатын қасиетке ие. Қазақ халқының ауызекі шығармасы ертегі актердің көзқарасын қалыптастырып, көркем тілін жетілдіре отырып, жан-жақты дамытуда орны ерекше. Ертегіні тыңдау арқылы балаға жан-жақты тәрбие беруге әбден болады. Ертегілерде халық басынан кешкен аумалы-төкпелі заманның табы жатыр. Сондықтан келешек ұрпақ ертегінің атадан балаға мұра екенін біліп өскендері абзал болмақ.

АННОТАЦИЯ

Проблема надзора за развитием ребенка в раннем возрасте стала важным аспектом в области психологии, педагогики, искусства в нашей стране. Становление ребенка как личности, познавательные действия, поведение, система мышления формируются в детстве и совершенствуются системой образования благодаря воспитательному процессу. Литература и искусство – понятия двойственные. Сказка "Золушка", ставшая основой для дипломного проекта, является очень популярной и древней сказкой, которая завоевала сердца маленьких зрителей. Жанр сказки учит чистоте, доброте, терпению, честности, красоте, справедливости, общительности. Любая сказка, Если рассматривать ее как ценное средство воспитания, воспитывает стремление избегать зла, невежества, лжи, высокомерия, зла. В эпоху развития новых технологий в воображении детей проявляется интерес к добру и злу. Сказка на понятном языке расскажет малышам о жизни, о том, как найти правильный выход из сложных жизненных ситуаций. Несомненно, главной проблемой перед обществом является правильное формирование сознания подрастающего поколения, обладающего сильной волей, сильным духом, способным свободно участвовать в процессе глобализации. Очевидно, что иностранные сказки и легенды, развивающие подрастающее поколение, способствуют духовному обогащению и возрождению культурной жизни.

Сказки занимают важное место в сценической постановке, развивают способности актеров, расширяют кругозор, совершенствуют актерский поиск.

На пути становления актера, как один из путей пробуждения и воспитания познавательных отношений, в частности, больше всего психологически влияют народные сказки. Воплощая самые разнообразные образы сказочных героев, они получают возможность показать свое поведение, войти в трогательное состояние, использовать такие приемы, как этюд человека, животного, партнера.

В некоторых сказках неречевых персонажей можно реализовать, показав их жесты. Жанр сказки стал незаменимым в развитии талантов, расширении знаний и привитии любви к профессии обучающимся актерам.

У него есть свойство чувствовать красоту природы, наполнять свою жизнь фантазией и обогащать свой опыт. Устное творчество казахского народа занимает особое место в становлении видения сказочного актера, совершенствовании художественного языка. Слушая сказку, можно дать ребенку всестороннее воспитание. В сказках заложен культ того, что пережил народ. Поэтому будущее поколение должно знать, что сказка унаследована от деда к ребенку.

ABSTRACT

The problem of supervision over the development of a child at an early age has become an important aspect in the field of psychology, pedagogy, and art in our country. The formation of a child as a person, cognitive actions, behavior, thinking system are formed in childhood and are improved by the education system through the educational process. Literature and art are dual concepts. The fairy tale "Cinderella", which became the basis for the graduation project, is a very popular and ancient fairy tale that won the hearts of young viewers. The genre of fairy tales teaches purity, kindness, patience, honesty, beauty, justice, sociability. Any fairy tale, If considered as a valuable means of education, fosters the desire to avoid evil, ignorance, lies, arrogance, evil. In the era of the development of new technologies, children's imagination shows an interest in good and evil. A fairy tale in an understandable language will tell kids about life, about how to find the right way out of difficult life situations. Undoubtedly, the main problem facing society is the correct formation of the consciousness of the younger generation, which has a strong will, a strong spirit, capable of freely participating in the process of globalization. It is obvious that foreign fairy tales and legends that develop the younger generation contribute to spiritual enrichment and the revival of cultural life. Fairy tales occupy an important place in the stage production, develop the abilities of actors, broaden their horizons, improve the actor's search.

On the way of becoming an actor, as one of the ways of awakening and nurturing cognitive relationships, in particular, folk tales are most psychologically influenced. Embodying a wide variety of images of fairy-tale characters, they get the opportunity to show their behavior, enter a touching state, use techniques such as a study of a person, animal, partner. In some fairy tales, non-speech characters can be realized by showing their gestures. The fairy tale genre has become indispensable in the development of talents, expanding knowledge and instilling love for the profession of trained actors. He has the property of feeling the beauty of nature, filling his life with fantasy and enriching his experience. The oral creativity of the Kazakh people occupies a special place in the formation of the vision of the fairy-tale actor, the improvement of the artistic language. Listening to a fairy tale, you can give your child a comprehensive upbringing. In fairy tales there is a cult of what the people have experienced. Therefore, the future generation should know that the fairy tale is inherited from the grandfather to the child.

Кілт сөздер: Күлше қыз, ертегі, қойылым, театр, сахна, балалар, шетел ертегілері, бала тәрбесі.

Ключевые слова: Золушка, сказка, спектакль, театр, сцена, дети, зарубежные сказки, воспитание детей.

Keywords: Cinderella, fairy tale, performance, theater, stage, children, foreign fairy tales, parenting.

Кіріспе. Еліміз әлемнің дамыған елдерінің қатарына еніп, бәсекеге қабілетті, интеллектуалды, білімді ұлт қалыптастыру мақсатында оқыту жүйесімен мен тәрбие мәселесіне аса көңіл бөліп жатыр. Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси амалы атты Қазақстан халқына Жолдауында – «Кішкентай бұлдіршіндердің дамуына ықпал ететін

үздіксіз білім берудің алғашқы сатысы ретіндегі мектепке дейінгі білім беруге баса назар аударған жөн. Және бұл сатыны олардың шығармашылық және интеллектуалдық, қабілеттерін дамытуға арналған тиімді бағдарламалармен қамтамасыз ету қажет. Әрбір балалардың білім алуға, еңбекке және қоршаған ортаға бейімі, қарым-қатынасы нақ осы кезеңде қаланатынын естен шығармауымыз

керектігі» - ерекше атап өтті. [1]. Бала тәрбиесі ұлттың алдында тұрған зор міндет, айнымас қағида. Жаңадан дүние есігін ашқан баланың бойына ең жақсы қасиеттерді сіңіріп, адами құндылықтарын дарыту үшін баланы құрсақта жатқан кезінен бастап тәрбиелеу керек екенін ғалымдарда дәлелдеп кеткен. Бала толыққанды дамуы үшін қазақ халқының ықпалы заманнан келе жатқан фольклоры мен әдеби мұраларын оқытуды қазіргі заманның басты талабына қосу керек. Қазақ ертегілері мен қазіргі етене таныс шетелден еңген ертегілер балалардың өмірінен ойып орын алып жатыр. Ертегі әлемі буыны қатпаған, еліктегіш, сенгіш бала көңілін бірден баурап алатын сиқыры бар. Ертегі өткен ғасырларда пайда болып, ерте замандағы адамдардың өмірін суреттеп, әртүрлі оқиғаларға, түрлі әңгімелерге, аңшылық туралы көне аңыздар мен ырымдарға қатысты жазылды. Әр ертегінің авторы өзі өмір сүрген заманды суреттеп, салт-дәстүрімен, өмір сүру болмысымен, адамдардың мінез-құлқымен, ұстанымдарымен таныстырды. Әр дәуірдің тұрмыс-тіршілігін, наным-сенімдерін сақтап, біз өмір сүріп отырған заманға жеткізген. Қай халықтың фольклорында да ертегі ертеден келе жатқан көне жанрлардың бірі және ол ұрпақтан-ұрпаққа тараған ең көп мол мұра.

Жас көрермендерге арналған балалар қойылымдары ішінде өткен ғасырда жарыққа шықса да, күні бүгінге дейін өзектілігін жоғалтпаған ертегілер бар. Соның бірегейі Ш. Перронның «Күлше қыз» музыкалық ертегісі, музыкалық театрға арналған нұсқасын жасаған орыс драматургы Евгений Шварц пен композитор Антонио Спадавеккиа. Әлемге танымал классикалық туындыны қазақ балаларына арнайы аударған актер, ұстаз Есім Жүкеұлы Сегізбаев.

Замана талабына сай күнделікті көріп жүрген мультфильмдер, кітаптар, театр сахнасында қойылып жатқан қойылымдары балалардың қосымша тәрбие құралы іспеттес. Балалар жастайынан театрдан немесе теледидардан көрген ертегі кейіпкерлеріне еліктеп сөйлеуге, олардың іс-қимылдарын қайталауға әрекеттенеді. «Күлше қыз» ертегісі балалардың қиялын қанаттандырып, адамгершілікке, еңбекке, сүйіспеншілікке шақыратын ғажайыпқа толы ертегі. Бүгінгі таңда балаға жастайынан ертегі оқып беру үрдісі күн санап ұмытылып барады. Осы жөнінде Б.Момышұлы «Ұшқан ұя» мемуарлық кітабында «Ертегісіз өскен бала-рухани мүгедек адам. Біздің қазіргі балаларымызға ертегіні ата-аналары айтып бермейді. Ал бесікте жатқанда құлағына анасының әлди үні сіңбеген баланың көкірегі кейін керең болып қалмаса деп қорқамын» - деген екен. [1] Батыр атамның бала тәрбиесіне қатысты айтылған ойы өте орынды. Сол себепті балаға ұйықтар алдында оқитын ертегіге, теледидар арқылы көріп жатқан мультфильмдерге мұқият болу әр ата-ананың міндеті. Баланың ең алғашқы ұстазы, қамқоршысы ол ата-анасы. Балабақша, мектеп табалдырығын аттамай тұрып бала ата-анасының берген білімімен жетіледі.

Алдымен тәрбие тал бесіктен бастау алса, ары қарай педагогикалық, мәдени ұйымдардың жұмысымен жалғасын тауып жатады. Театр, цирк,

концерттер, филармония секілді мәдениет орындары баланы ең алғашқы өнер саласымен таныстырады. Сондықтанда, театр сахнасында қойылып жатқан қойылымдардың көркемдік негізінің сақталуы маңызды. Бала өміріне қатысты әдеби-мәдени іс-шаралардың заманауи қоғамның қойған талаптарын орындауы бала тәрбиесіне оң ықпал тудырады. Өнерге негізделген әдіс – тәсілмен берілетін тәлім тәрбие оң нәтижесін беріп жатыр. Әсіресе кішкентай балаларға арнайы қойылатын қойылымдар табиғатына ерекше әсер етіп, он бойына ізгі қасиеттерді дарытып жатқаны анық. Баланың білімі мен тәрбиесіне өнер мен әдебиет жүйесіндегі тағылымдар алуы маңызды болып табылады.

Материалдар мен әдістері: Теориялық әдістер, философиялық, филологиялық, өнертанушылық, педагогикалық, психологиялық, ғылыми әдістемелік әдебиеттермен танысу, теориялық талдау жасау. Зерттеу нысандарымен ғылыми еңбектерін зерттеп, іс-тәжірибелерді жинақтау, саралау, актер шеберлігіне, сахна тіліне қатысты оқу құралдарымен, ғылыми-әдістемелік кітаптарды талдау, негізге алу.

Зерттеу нәтижесі. Балалардың сүйікті «Күлше қыз» ертегісі бақытты ғұмыр кешіп жатқан отбасы туралы хикаядан басталады. Кенеттен әйелі қайтыс болып, кішкентай қызымен жалғыз қалған әкесі екі қызы бар, бай бірақ зұлым әйелмен отбасын құрады. Көп ұзамай Күлше қыздың әкесі де өмірден өтеді. Аталмыш қойылымда әкесінен айырылған қыз бен өгей шеше арасындағы қарама-қайшылықтың, түсініспеушіліктің себебі бала психологиясына әсері мұқият қарастырылған. Баланың өзіне деген сенімділігі жоғалып, шарасыз күйге түседі. Кішкентай қыздың өмірде жалғыз қалуын, қамқоршысынан айырылған сәбилердің өмірін шынайы суреттейді. Күлше қыз өгей шешесі мен екі әпкесі тарапынан қорлық көріп, таңнан кеш батқанда дейін ауыр жұмыс атқарып өз үйінің күтушісіне айналады. Бұл өмірден алынған оқиғаға қатты ұқсайды. Өйткені қоғамда ата-анасынан айырылған қанша бала өмір сүріп жатыр. Анасыз өскен қыз үнемі өзін жетім сезініп, тағдыры тарлық көрсетіп жатады. Бір шығарма өмірмен астасып жатқандықтан мағынасы терең деуге болады. Еңбекқор әрі момын Күлше қыздың өмірінен сыр шертіп, көптеген сынақтарды бастан кешсе де жақсылықтан күдерін үзбей соңында арманына жетеді. Барлық оқиғаның екі ұшы болатынын ескерсек, бұл оқиғада бірнеше тақырыптарды қамтып жатқанын көреміз. Басты тақырыбы кез келген ару аңсайтын махаббат, ақбозат мінген ханзада десек, екінші жағынан адамдардың қатігездігі, жалғыздығы да шынайы суреттеледі. Қиял ғажайып ертегіден бұны бірден аңғару қиын. Ертегі кейіпкерлері өз бетінше жалғыз жандар, қиын қыстау жолдардан өту арқылы бақытқа жететегіне сенеді. Ертегі қоғамның бір-бір мүшелеріне арнайы жазылғандай. Біз өмір сүріп отырған қоғамда да патшалар, байлар, кедейлер, өгей шешелер, ерке қыздар, жетімдер кездеседі. Яғни, сан ғасырлар өтсе де бұл тақырып әлі күнге дейін өз мәнінен жоғалтқан жоқ. Бәріміз де бала болдық, жер бетінен бұл ертегіні көрмеген бала

жоқ шығар. Жастайымыздан жадымызда қалған ертегінің оқиғасы біздерді әдемі әсерге бөлеп, еңбекқорлыққа баулыды. Жан-жануарлар әлемі біздің бір бөлшегіміз, ортамыз ретінде сенім артуға, қорықпауға, қамқорлық танытуға үйретті. Ж. Аймауытов «Баланы бір нәрсеге үйрету үшін, я пайдалы дағдыны қондыру үшін баланың сүйегіне біткен икемі сыртқа шығып біліне бастаған шақ екені өзінен-өзі көрініп тұр. Олай болса, баланың бір іске құлшынатын дер шағы калай білінді, солай дене күшін машыққандыратын істерді көбірек беріңдер. Мейлі шапшаң есептеу, санау болсын, мейлі өлең жаттау, мейлі сурет салу, мейлі өсімдік жинау болсын, қысқасы, неге талпынса, соны істеу керек» деген пікірі орынды айтылған [2]. Әсересе, жан-жағындағы қоршаған ортамен енді танысып жатқан балдырғандар үшін жануарлар әлемін мейірімді, қамқор етіп көрсету, суреттеу бұл қойылымның құндылығын арттырып тұр. Автор өз кейіпкерлеріне сын көзбен қарап, мысқылмен жеткізсе де олардың өз орнымен әрі мағыналы қолданған. Әр кейіпкер арқылы шынайылық пен ізгіліктің, зұлымдық пен дөрекілікті айқындап берді. Осы орайда әлемді жақсы жағына қарай өзгертетін, үйлесімділікті қалпына келтіре алатын тек махаббат екенін ұғындыратындай болды. Бұған дәлел, оқиға соңында сағат тілі он екіні көрсеткенде Күлше қыз ханзадамен асығыс қоштасып байқаусызда хрусталь аяқ киімін түсіріп алады. Ханзада өзінің жүрегін жаулаған аруды табу мақсатында сарай қызметкеріне патшалықта тұратын барлық ханымдарға жоғалған аяқ киімді киіп көруге бұйрық береді. Ханзаданың жары болуды қалаған барлық арулар оны киіп көруге тырысып бағады. Үш сиқырлы жаңғақтың арқасында таңғажайыптар орын алып, зұлым өгей ана мен оның арамза қыздарының айла-амалдарына қарамастан, хрусталь аяқ киім мейірімділік, еңбекқорлықтың символына айналған Күлше қызға дәл келеді. Өз бақытын шыдамдылықпен күткендіктен кейіпкер жоғалған сиқырлы аяқ киім арқылы бақытын тапты. Күлше қыз өгей анадан қанша қатыгездік көрседе ол жүрегіндегі махаббатты, мейірімділікті сақтап қала білді. Бойжеткен қыздың сыртқы сұлулығымен бірге жан дүниесіндегі сұлулық жан-жағына мейірімділік төгіп, шаттыққа бөледі. Қойылым жас көрермендерді шыдамдылыққа шақырады, сәтсіз күндердің барлығы артта қалып, түптің түбінде міндетті түрде жақсылыққа кенеліп, әділеттілік әрқашан жеңіске жетеді, ал зұлымдық міндетті түрде жазаланады делінген. Бұл қойылымда аяқ киімнің иесі кедей немесе бай қыз екендігі маңызды емес еді, ханзада жүрегін жаулаған аруды табудың жалғыз жолын хрусталь аяқ киімнің иесінен табуын көздеді. Екі адам бақытты бірдей сезінсе ол нағыз махаббат екені анық. Сиқырдың күшімен корольдік баллдың әдемі қонағы, содан кейін барып нағыз ханшайымға айналған кедей қыздың оқиғасы терең сезімге, ұшқыр қиялға ерік беріп ғажайыптар әлеміне жетелейді. Күлше қыздың тышқандармен, аттармен сөйлесу арқылы өмірі жеңілдеп, қиын жұмыстан алшақтауға көмектеседі.

Бұл қойылымды көру арқылы кез келген бала жағымсыз кейіпкердің әрекетінен бойын алшақ ұстап жақсылыққа қарай ұмтылатыны сөзсіз. Бұл турасында атақты педагог Сухомолинский: «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол балаға рухани ләззат беріп, қиялға қанат қағып бітіретін, жас баланың рухының өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық», - деп атап көрсеткен. [3, 2706]

Өмірде адамдардың жігерсіздігі көптеген өкінішке алып келіп жатады. Бұл қойылымда да барлық кейіпкер басты кейіпкердің тағдырына араласады дегенмен, жас ару күрмеуі көп жағдайда түссе де арманынан бас тартпайды. Оның мейірімді жанын ештеңе ауыртпады, таусылмайтын шыдамды жаны еңбекқорлығы нағыз шыңға шығарады. Жүрегің таза болса өмірде жолыңда ашық болатыны сөзсіз екенін насихаттағандай. Олар үшін жақсылық пен жамандық, махаббат пен жек көру, әділеттілік пен өзімшілдік, нағыз тектілік туралы ертегі шынайы оқиғаға бай. Бұндай ғажайыпқа сену әркімнің бойында бар. «Күлше қыз» музыкалық ертегісі көптеген жанрда жарыққа шықты. Осы ертегінің сарыны бойынша мультфильмдер, фильмдер түсіріліп, музыкалық ертегілер, мюзиклдер, балет қойылымдары қойылды. Осы өнер туындыларын тамашалаған көрермендер өнерге асқан қызығушылықпен қарайтын талантты жасөспірімдер мен балалардың қиялына қанат бітірді. «Күлше қыз» ертегісі – театр-сүйер көрерменге бұрыннан таныс танымал ертегі. Ақ пен қараның, шындық пен қиянаттың ара-сындағы қақтығыстарды суреттеп, көрерменді тағдырдың тылсым жолдарында өтетін таңғажайып оқиғаларға қарай жетелейді. Ертегінің тәрбиелік мәні – кез келген адам алдынан кездескен қиындықтарға шыдап, мойымаса, ақыры бір жақсылыққа кез болады.

Балаларға арналған көркем туындылар неғұрлым сапалы қойылса балалардың эстетикалық талғамын дамыту соғұрлым табысты бола түседі. Тіпті кішкентай кездерінен бастап тақпақ, қысқа өлеңдерді жаттатып, үстел үстіндегі театр ұйымдастырып, қысқа сахналық қойылымдар қою баланың әдеби шығармаларға деген талғамын өсіретіні анық. Театрға жиі апарып, өзі көрген, өздері сахналаған қойылымдар балалардың ойлау жүйесін кеңейтеді, балаларды әңгімеге араласуға, қойылым туралы ата-аналарына, достарына әңгімелеп беру дағдысына айналады. Бұның бәрі сөйлеу қабілетінің дамуына, диалог құрастыруға, алған әсерін монолог түрінде жеткізуге итермелейді. Ата-аналар мен балалардың арасында жаңа өзара байланыс орнайды. Л.С.Выготский: «Фазалық жағынан – сөз, семиотикалық жағынан – сөйлем. 2-3 жасар кезінде бала сөйлемдегі сөздер бір-бірімен байланысты екенін түсіне бастайды (екінші сөздік «жаңалық»)». Бала алғашында дұрыс тындауды, содан кейін дұрыс сөйлеуді үйренеді. Үш жасар кезінде көлемі жағынан да, сапасы жағынан да сөзді түсінуі өседі. Балалар тек нұсқау-сөзді ғана емес, әңгіме-сөзді де түсінетін болады. Сөздің көрсеткіштік қызметінен

мағыналық қызметіне өту жүреді. Жағдаяттық сөз пайда болады. Тек коммуникативтік қана емес, сөздің реттеушілік және қорытындылаушы қызметі дамиды. Балалар өздеріне таныс сөздерді бір-бірімен ауыстырып қолдануды тарата бастайды. [4, 1276] Ертегілер әлеміне сапар шегу балалар әдебиеттің ең құнды бөлігімен танысып өздерін ойдан шығару қабілетін дамытады. Қиял баланың маңызды даму факторына жатады. Балада қиялдау қабілеті болмаса, өнер туындылары, көптеген ғылыми жетістіктер тумайтын еді.

Талқылануы. Болашақтың үміті, келешектің кемеңгер тұлғалары қазіргі балалар. Саналы, ұрпақ тәрбиелеу әрбір қоғамның міндеті. Баланың ойлау жүйесін дамытуға, тұлға болып қалыптасуына біздің мәдени ошақтарымыздың еңбегі орасан зор. Қазіргі өмірдің талабына сай тәрбиелеу, жана дүниелерге қызықтыру сапасы жоғары дүниелерді бойларына сіңіру тәрбие негізінің іргетасы іспеттес. Балабақшада, мектепте тәрбиеленіп жатқан балалардың жан-жақты дамыту барысында ертегінің алатын ролі өте зор. Кез келген сахнаға бой көтерген қойылым баланы мінез-құлқының қалыптасуына себепкер болады, ерік-жігерін шыңдайды, сөйлеу қабілетін арттырады, сөздік қорын байытады. «Қазақстан Республикасында ерте жастағы балалар дамуының тұжырымдамалық негіздерінде балаларды табысты әлеуметтендірудің бастапқы мүмкіндіктері өмірлік циклдің бірінші жылдарында қалыптасатындығы айтылған. Балалық шақта тұлғаның ерекшеліктері қалыптасып, оның зияткерлік, эмоциялық және нығайып өсуі қабілеттерін дамыту бағыттары анықталатындығы, - көрсетілген». [5] Сондықтан сахнада әдеби тілде сөйлеп, қойылым көркемдік мазмұны сақталуы тиіс. Кейбір заманауи қойылымдардың сапасы сын көтермей жатады. Бұл баланың сөйлеу, ойлау қабілетін тежеп, диалектіге бой алдырады. Санасы қатпаған баланың алдына сөйлеу кезінде аса мұқият болуымыз керек деп ойлаймыз. Ертегіні оқыту кезінде оның жанрлық ерекшелігіне аса мән беріп, тәрбиелік жағына ерекше көңіл бөлген жөн.

М. Жұмабаев «Жан тұрмысы өркендеуі үшін, яғни ойы, ақылы кеңейіп, құлқы түзеліп, тілі баюу үшін жас балаға ертегі тым қымбат нәрсе. Бала ертегіні жан-тәнімен тыңдайды. Ертегіге шын көңілімен нанады. Бала құрғақ ақылды ұқпайды, жандандырып, суреттеп алып келсең ұғады» деп баланы ерте жастан дамытуда ертегіні қолдану

тиістігін айтады [6, 166] Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа-адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде театр айрықша орын алады. Рухани адамгершілік тәрбие екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді. Баланы туғаннан тәрбиелеу туралы ойлар түркі ғұлама ойшылдарының да, қазақ ағартушыларының да еңбектерінде тыс қалмаған. Әл-Фараби: «оқыту-тіл ұстарту, білім беру арқылы, үйрету жолымен, ал тәрбиелеу-сарамандық жұмыс пен тәжірибе арқылы жүзеге асырылады. Білім адамды қуаныш пен бақытқа кенелтеді, дүниені танып-біле отырып, адам оның әсемдігі мен бітім-болмысына қанығады. Ғылым-білімді, әр алуан қолөнер дағдыларын игеруге, үлгілі адамгершілік қасиеттердің қалыптасуына қажырлы еңбек, оқыту, тәрбие берумен қатар өзін-өзі тәрбиелеу, күшті ерік-жігер арқылы жетуге болады», - деп айтып өтсе [7, 156], А.Құнанбаев туғаннан баланың тәні мен жанын тәрбиелеу қажеттілігін (тән құмары, жан құмары) айтқан [8, 2726]. Қай заманда да әдебиет пен өнер балаға білім мен тәрбие берудегі ең үздік әрі құнды болып қала бермек.

Қорытынды. Қорыта келгенде, кез келген жанрда жазылған ертегі жас бүлдіршіндердің қиялын дамытып эстетикалық талғамын өсіреді. Ертегінің тәрбие құралы ретінде құдреттілігі шексіз болатындығы сондықтан. Баланы бақша жасынан бастап жан-жақты дамыған тұлға ретінде қалыптастыру ең алдымен, ата-ананың, тәрбиешілер мен педагог қызметкерлердің, өнер ордаларының үлкен мақсаты. Заман талабына сай тәрбие мен білім саласындағы міндеттерді өз мәнінде шешу үшін күн сайын жаңартулар енгізіліп сәтті орындалып жатыр. Балалық шақта ғана тұлғаның ерекшеліктері қалыптасып, зияткерлік, интеллектуалды қабілеттері дамидынын естен шығармағанымыз абзал.

Әдебиеттер тізімі:

- 1 Бауыржан Момышұлы. Ұшқан ұя. – Алматы: Жазушы, 1975
- 2 Аймауытов Ж. Бес томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Ғылым, 1998. – Т. 4.
- 3 Сухомлинский В.А. «Тәрбие туралы» – М.: Саяси әдебиет, 1982 – 270 б.
- 4 Выготский Л.С. Ерте жастағы балалардың назарын жоғары формалармен дамыту // В кн.: Таңдамалы психологиялық зерттеулер. - М., 1956. 127 Ибраева М.К. Жинақ
- 5 Қазақстан Республикасында ерте жастағы балалар дамуының тұжырымдамалық негіздері «Ақпараттық-талдау орталығы» АҚ. - Астана, 2014.
- 6 Жұмабаев М. Жазылашық оқу құралдары нәм мектебіміз // Қазақстан мектебі. - 1993. - № 2. – Б. 73-75.
- 7 Әл-Фараби. А. Философиялық трактаттар. - Алматы: Ғылым, 1973. 156.
- 8 Құнанбаев А. Қара сөз. Поэмалар. – Алматы: Ел, 1993. - 272 б.

АКТЕР ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ САХНА ТІЛІНІҢ МАҢЫЗЫ МЕН РОЛІ*Абжапарова Гаухар Кушербаевна**«Өнертану» ғылымдарының магистрі,**Т.Қ. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы, колледж,
Қазақстан, Алматы***АНДАПТА**

Актердің басты мақсаты сахнадағы қойылымның көркемдік құндылығын сақтап, өзіне берілген рөлді сомдап шығу. Бұл міндетін ол актерлік техникаларын қолданып, тіл байлығының құнарын сахналық образы арқылы жеткізуі тиіс. Тіл мәдениетін сақтай отырып, білім алушылардың тілін ұстарту міндетін жүзеге асыруда сахна тілінің амал-тәсілдерін қолданған дұрыс. Қоғамдағы адамдардың мәдениетке, тәрбиеге деген көзқарасы барған сайын күрделене түсуде. Қазіргі қоғамда сипаты бөлек жаңа дәуір келе жатыр. Жаңа заманның тынысы басты құндылықтардың өз бағасын жойып барады. Өзге елдерге еліктеп өз тілімізден, дәстүрімізден, мәдениетімізден күн санап алшақтап барамыз. Өнер арқылы қазақ тілінің кереметтілігін ұғынып, бағасын арттыратын кездің келгені қашан... Кез-келген мамандық, әсіресе өнерге қатысты мамандықтар талантты, ізденімпаздылықты, мол шығармашылық мүмкіндікті қажет етеді. Осыған орай, ХХІ ғасыр өнер ордаларының алдына тұрған басты мақсат - жаңа талапқа сай, жаңа ағыммен тереңдетіп оқыту арқылы танымдық белсенділіктері мен шығармашылық қабілеттерін дамытуға күш жұмсау болып табылады.

АННОТАЦИЯ

Главная цель актера сохранить художественную ценность постановки на сцене и сыграть отведенную ему роль. Эту задачу он должен передать через сценический образ, используя свои актерские приемы, богатство языка. При сохранении языковой культуры целесообразно использовать приемы сценического языка при реализации задачи по сохранению языка обучающихся. Отношение людей в обществе к культуре, воспитанию становится все более сложным. В современном обществе наступает новая эра, отличающаяся характером. Дыхание нового времени разрушает цену главным ценностям. Мы все больше отдаляемся от своего языка, традиций, культуры, подражая другим странам. Когда через искусство постигать чудеса казахского языка и повышать его цену. Любая профессия, особенно связанная с искусством, требует таланта, любознательности, большого творческого потенциала. В этой связи, главной целью, стоящей перед ордами искусства ХХІ века, является привлечение усилий для развития познавательной активности и творческих способностей путем углубленного обучения новому течению.

ABSTRACT

The main goal of the actor is to preserve the artistic value of the production on stage and play the role assigned to him. He must convey this task through a stage image, using his acting techniques, the richness of language. While preserving the language culture, it is advisable to use the techniques of stage language in the implementation of the task of preserving the language of students. The attitude of people in society to culture and education is becoming more and more complex. In modern society, a new era is coming, characterized by character. The breath of the new time destroys the price of the main values. We are increasingly moving away from our language, traditions, culture, imitating other countries. When to comprehend the wonders of the Kazakh language through art and increase its price. Any profession, especially related to art, requires talent, curiosity, and great creative potential. In this regard, the main goal facing the hordes of art of the XXI century is to attract efforts for the development of cognitive activity and creative abilities through in-depth training of a new trend.

Кілт сөздер: сахна тілі, сахна тілінің әдістері, сөйлеу тренингтері, актер шеберлігі, драматургия, актер.

Ключевые слова: сценическая речь, методы сценической речи, тренинги, актерское искусство, драматургия, актер.

Keywords: stage speech, methods of stage speech, trainings, acting, drama, actor.

Кіріспе

Тіл халықтың айнасы, ең басты байлығы және қатынас құралы. Тілдің ұлы қару атанып, асыл құндылыққа айналуы ұлттық болмыстың, ұлттық рухтың, дәстүрдің көрініс табуында жатыр. Қазақ тілі – әлемдегі мағынасы терең, синонимдік тіркесі мол, сөйлеу стилі үйлесімді құрылған, ерекше сұлу құдіреті тіл. Кез келген халық өз тілінің жоғалуына себепкер болса, ұлттың не халықтың жойылып кетуіне тікелей себеп болады. Ата-бабаларымыз жыраулар, батырлар, ақындар, хандар, шешендер қазақ тілінде дауды шешіп мәмілеге келіп, сұрапыл соғыстың бетін қайтарған. Заман өзгерген сайын тілдің шұбарлануы, қолданыстан кенде қалып жатқандығы тілдің дамуына кедергі келтіріп

жатқандығы жасырын емес. Өскелең ұрпақтың бойына тілге деген сүйіспеншілікті оятып, қасиетін арттыру жұмыстары ешқашан кедергі келтірмес еді. Өйткені, тілі өлген елдің де, ұлттың да өмір сүруі екіталай, болашағы бұлыңғыр. Тіл үшін күресіп, бабалардан келген аманатты абыроймен арқалап жүрудің өзі әрбір азамат үшін парыз. Ана тілімізде жазылған құнды тарихи деректер, әдеби шығармалар ұрпақ үшін ұлттық өнеге екенін насихаттау керек. Әйгілі орхон, руна жазулары бүкіл адамзатқа түркі халықтарының тиесілі тарихи деректерді, әдеби жазбаларды жеткізді. Тіл ең алдымен қатынас құралы. Кез келген қоғамның өзіне тән сөйлеу әдебі, әр салаға қатысты терминологиясы бар. Өнердің де өзіне тән сөйлеу ерекшелігі мен әдебі бар.

Зерттеу мәселесінің өзектілігі: Зерттеу жұмысы театр өнеріне, оның ішінде сахна тіліне қатысты болғандықтан, сахна тілі пәнінің оқыту жүйесін саралап, мақсатын саралау нысанға алынды. Актер - бойында дарыны, табиғаттан берілген дарыны бар өнер иесі. Театр сахнасын бағындырмас бұрын, болашақ актерлер, арнайы дайындалған білім беру жүйесі бойынша дәрістен өтеді. Оның маңызды бір саласы - сахна тілі пәні болып табылады. Оқу барысында студенттердің тілінің тазалығын, анықтығын, дауыс мүмкіндіктерін жетік меңгеруін, табиғи дауыс ерекшеліктерін сақтап, пайдалану жолдарының басты қағидаларын үйретеді. Сонымен қатар, әдеби шығармаларды талдап, кейіпкерлердің өмірін зерттеу жұмыстарын меңгереді. Сахна тілі пәні өнердің барлық түріне қатысты, тіл ұлттың жаны екенін, рухы, өйткені мен бүгін және болашағы екенін үнемі жадында ұстауға баулитын өте күрделі әрі қызықты пән. Ғұлама ғалым, қоғам қайраткері А. Байтұрсынұлы «Сөзі жоғалған жұрттың өзі де жоғалады», – деп тілдің ұлт үшін маңызын ерекше атап өткен. Өнер арқылы тілімізді дамытып, бәсекеге қабілетті мамандарды даярлау ісінде пәннің орны өте ерекше. Болашақ өнер майталмандарының әлемдік деңгейге өнерін өрге жетелеуге мүмкіндігі зор. Әрбір сөзді жүрегімен сезіп, қадіріне жететін, мағынасына терең бойлай алатын актер, қойылым барысында керемет нәтиже көрсете алатыны анық. Барлық театр ұжымының басты мақсаты көрерменді терең ойға батырып, әдемі көңіл-күй сыйлап, көкейлерінде жүрген сұрақтарға жауап табуына көмектесу. Сөзге мазмұн беріп, ұлттық мәдениеттің болмысын насихаттап, бүгінгі қоғаммен байланысын көрсете білуі тиіс. Ғылыми техникалық үрдістің қарқындап тұрған заманында білім беру жүйесі де реттелді. Білім беру үрдісінде де жаңа жаңалықтарға сүйене отырып, өскелең ұрпаққа сапалы білім беруді көздейді. Өнер адамдарының кәсіби қабілеттері және әдеби шығармалармен жұмыс жасау әдістері сахна тілі пәнінің әдістемелері негізінде жүргізіледі. Тіл тек, қатынас құралы ғана емес, табиғат құбылыстарының, қоғам өмірінің, адамның рухани құндылықтарының көрінісі. Сахна тілі композициялық құрылымы толыққанды, идеялық табиғаты көркем, шешен тілмен таразыланып, қырағы кез қырын көрместей, саққұлақ өткірлігін байқалмастай сылдырлаған, жылы оймен өрнектелген, құлпырған көркіне көргеннің көзі тоятын, жылы үнін естіген құлақтың құрышы қанатын, ой дiңгегіне, сөз шеберінің парасат құдығына байланып, тізгінін қос қолдап ұстап, ақыл ойдың жасыл жайлауында тыныстап нұсқаулықпен арқандап, қысқалық шалғынына жіберілген, мөлдірлігі көңілді ойға көмек, күңгірт ойға шипа, көп сөздің қоқымынан тазартылып, тұңғыық ойдың тұңғыығында саф алтындай жарқыраған, тілдік қуаты әбден пісіп жетілген тіл.

Материалдар мен әдістері: Теориялық әдістер, философиялық, филологиялық, өнертанушылық, педагогикалық, психологиялық, ғылыми әдістемелік әдебиеттермен танысу, теориялық талдау жасау.

Зерттеу нысандарымен ғылыми еңбектерін зерттеп, іс-тәжірибелерді жинақтау, саралау, актер шеберлігіне, сахна тіліне қатысты оқу құралдарымен, ғылыми-әдістемелік кітаптарды талдау, негізге алу.

Зерттеу нәтижесі. Қазақ өнеріндегі тіл мәдениетінің дамуы мен сақталуының өзіндік ерекшеліктері бар. Халық арасында өнер тілінің дұрыс бағытта болуы мәдени, эстетикалық, рухани қоғамның қалыптасуына тікелей ықпал етеді. Әсіресе қазақ халқы тілдің қадіріне терең бойлап, оны ешкімге қорлатпаған халық. Театр, кино, эстрада өнері сөз бен қимылға, әуенге құрылып, тікелей ана тіліміз көрініс табатын өнер түрлеріне жатады. Қоғамды тәрбиелейтін кез келген өнер түрі сөзге құрылады, театрда пьеса, кинода сценарий дұрыс жазылуы тиіс, өйткені, ана тіліміздің дұрыс айтылуы қазақ мәдениеті арқылы дамиды. Сахна тілі – көрерменге, яғни, халыққа әлеуметтік мәселелерден бөлек, рухани тәрбие беретін тіл құралы болып табылады. Сахнада сөйлеп тұрған кез келген өнер адамының тілі нәрлі, көкірек көзі ояу болуы керек, өйткені сахна өнерінің негізгі мақсаты осында жатыр. Сахнадағы сөз залда отырған немесе көгілдір экранның ар жағында өнерін тамашалап отырған әрбір адамның жүрегіне жетіп, сезімін оятып, ойын қозғайтын дәрежеде болуы керек. Белгілі бір өнер түріне арнап мәтін жазатын жазушының сөздік қоры мол, ойы ұшқыр, қиялы еркін болуы шарт. Тіл байлығы қаншалықты терең болса, ол өнер түрінің мазмұн байлығына алып келеді. Сахна тілінің негізгі көздері – дыбыс, дауыс, дикция, интонация, демнен тұрады. Тіл аппаратына қатысты барлық құбылыстар сахна тілінің негізгі қозғаушы күші деп қарастырылады. Бұл элементтерді дамыту үшін арнайы жаттығулар жасалып, дамыту үрдісі үнемі орын алып отыруы тиіс. Қазақ өнерінде сахна тілі арнайы ғылым болып қалыптасып, болашақ өнер майталмандарын оқыту жүйесі қалыптасқан. Театр мен кино артистерін оқыту кезінде де сахна тілі міндетті пән ретінде оқытылады. Дегенмен, артистің театрда сөйлеуі мен кинода сөйлеу әрекетінің айырмашылығы орасан зор. Алғашқы қазақ театр өнері қазақ даласында айтыс өнері, әншілік өнер арқылы пайда болып, сонымен қатар, салт-дәстүрлермен, спорттық және ұлттық ойындардың элементтерімен толықты. Шешендік өнер, қыз бен жігіт айтысы, суырыпсалма ақындық өнер, әзіл-оспақ сынды материалдарда театр өнерін жандандыра түсті. Бұл өнер түрлеріне қазақтың ең маржан сөздерін сүзгіден өткізіп қолданылды. Қазақтың сөз өнерін мұнтаздай таза күйінде халықтың құлағына жеткізіп, кеуделеріне сәуле қылып құйды. Қазақ даласында театр өнерінің қалыптасуына мұрындық болған М. Әуезов, Ж. Шанин, И. Байзақов, І. Жансүгіров, Ә. Қашаубаев сынды қазақтың біртуар азаматтары екенін атап өткеніміз жөн. М. Әуезов қазақ театрын екі бағытта дамытуды көздеді, бірі көшпелі қыр театры, екіншісі қала театры еді. Бастапқыда екі бағытта жұмыс істеген театр, уақыт өте келе біріктіріліп бір жерде өрбіді. Қазақ актерлік мектебінің қалыптасып, дамуы осы кезден бастау алады. «Сахналық бейненің

мазмұны мен түрі өмірдің ағымына қарай өзгеріп отыруы – заңды құбылыс. Өмір болмысының жылжуы мен дамуы театрға, спектакль дайындау мен оның сахналық бейнелілігіне ықпал етпей қоймайды. Әр мезгілдің сахналық шығармасы өзіндік бейнелеу тәсілдерін, өзіндік қойылу жолдарын, өзіне тән театрлық бояуын, яғни уақыт талабына сай көркем шешім табуы шарт. Бір кезде қойылып өткен пьеса екінші бір кезеңде оны сахнаға қайта шығарғанда сол алғашқысының барлық көлемдік белгілерін толық қайталауы мүмкін емес. Сондықтан театр өнерінің, әсіресе, оның сахналық тілінің, бейнелеу құралдарының өзгеріп, жаңғырып отыруы, негізінен уақыт талабынан туады» [4, 386]. Алғашқы актерлер сахнада сөйлеуі, іс-қимылы қазіргі актерлерден сәл өзгеше болды. Далада өнер көрсеткендіктен, жаңғырып естілмей жатты, сондықтан актерлердің дауысы анық естілу үшін дауысты көтеріп сөйлеу, аздап айғайға басу, әндете сөйлеу сынды әдістерді қолданды. М. Әуезов театр өнерінің жан жақты жетіліп, дамуына барынша күш салды. Сахнадағы әрбір кейіпкерді саралап, мінезіне дөп түсіп, оның мақсатын сөзі арқылы, дауыс ырғағымен орындаудың өзі үлкен шеберлік. Сахнада өмір сүру арқылы кейіпкердің кейпіне еніп, қойылымның құнды идеясына қызмет етуде, актердің басты мақсаты болып табылады. Актерлер сөзді көрерменге нақты барлық үндестік заңын ұстанып, ырғағын бұзбай, мағынасын түсініп орындауы шарт. Сахнада сөздің айтылуы мен жазылуына қатысты мәселенің де аражігін ажыратып, дауыстың шықпай қалуын алдын алып, үлкен дайындықпен шығуы керек. «Сөйлеу мәдениеті дегеніміз – ауызша сөйлеудің жалпы тіл мәдениетіне қойылатын талаптарымен қатар өзіне тән формалардың сақталуы болып табылады. Бұл нормада сөйлеу үлгісіндегі сөздерді дыбыстау, сөздің сазын келтіріп айту тәртібін айтады» [1, 466]. Сахнада сөйлеу мәдениетін, техникасын, шығармашылық қабілетімен ұштастыру өнер туғызады.

Актер білім алуға келгеннен бастап театр сахнасында сөйлеудің негізгі ұстанымдарын, қыр-сырын, шеберлігін меңгере бастайды. Сахнаның ауқымы ұзын әрі кең болғандықтан, актердің дауысының күші, ырғағы мықты болуы керек, яғни, ең соңғы орында немесе балконда отырған көрермен актердің дауысын, тіпті сыбырлап сөйлесе де анық естуі тиіс. Сахнада сөйлеу шеберлігін болашақ актерлер сахна тілін пәні арқылы үйренеді. «Айтылуға тиісті бір сөзді тыңдаушының көңілі қиырда да, раушанда да болатындай мағынамен айтуға болады. Егер сөз өнеріне жетік болсаңда, сөз құрылысын бұзбай, қаз қалпында, дұрысын айтқанда, бірқалыпты ырғақпен сөйле. Қызметкер адамдармен қызметкерлерше, қарапайым адамдармен қарапайым сөзбен сөйлегін. Қай кезде болмасын шешендік өнерінің шегінен шықпа. Аузыңнан шыққан сөздің тыңдаушыға, тыңдаушының жүрегіне қонымды, жеңіл болсын». [2, 306] Мәдениетті сөйлеу арқылы өнер адамының ойын, сөзінің астарын, білім деңгейін аңғаруға болады. Сахна тілі уақыт өткен сайын күрделеніп, замана тынысын сай басуға қауқарсыз болып келеді. Өйткені өнер

ордаларына келетін жастардың өзіндік тілдік стилі, мәнері мен диалектісі бар. Өнер өз орамынан шықпай сондай-ақ заманауи жастардың да қажеттілігіне тиісті жұмыс атқаруы керек. Тіл техникасын меңгеру арқылы оны актерлік өнермен ұштастыра білуде маңызды. Театр өнерінің маманы М. Байсеркенов: «Сахнадағы тіл мәдениеті әлі күнге өрге баспай келе жатыр. Жалаң декламация, жалған пафос, құрғақ баяндау көз аштырмайтын болды. Сахнадан сөйлеген сылдыр сөзден көрермен мезі болып бітті. Асығып-аптығып, сөзінің аяғын жұтып жұлмалап, жұлқып сөйлеген жаралы сөздерді естігенде, жаның жабырқайды. Жалаулаған жасық сөздің жаныңа батқаны сондай – жадап-жүдеп, күйзелмекке шараң жок» дейді. [3, 2536]. Театр маманының пікірі орынды айтылған, бұл театр өнерінде де, кино өнерінде де кездесіп жатады. Тілдің тазалағы сақталмаған жерде өнердің бір сарыны ақсап, нақты өнер түрі шықпайды. Актердің сахна алаңында бір жағын сүйеп тұратын сөз өнерінің орны ерекше болатындығы сондықтан. Актердің сөйлеу мәдениетіне ерекше көңіл қою керек, өйткені оның мәні зор, мағынасы терең.

Талқылануы. Театрда да, кинода да кейіпкерлерді бөліп қарастыру актердің өз кейіпкерін дәйекті түрде ашып зерттеуге мүмкіндік береді. Актер кез-келген уақытта өз кейіпкерін ойнауға дайын болуы керек. Кинода актер өз бетінше импровизацияға көп бара бермейді, яғни, режиссердің жоспары арқылы жұмыс жасайды. Камера тіпті ең кішкентай қимылды да бірнеше рет түсіргендіктен, актер эмоциялардың физикалық көрінісінде неғұрлым мұқият болуы керек. Театрда сезім неғұрлым әсерлі берілсе, кинода театрға қарағанда сезімге құрылған сахналарды көрсету әлдеқайда қиын. Сахнада актер қолын бұлғап, секіріп, айқайлай алады, ал кинода бұл іс-әрекеттерді білдіру үшін әр түрлі шектеулі күйге түседі. Театрда актер өзінің сахнадағы серіктесін анық көріп, көрермендер өзара байланыста болады. Кинода актердің бір ғана серіктесі бар ол – камера, яғни, актер серіктесінен бұрын камерамен жұмыс істейді. Актер камераны сезініп, оны серіктес ретінде қабылдауы керек. Кинода актер бейнекамера объективіне, яғни операторға сезімін көрсетеді, әрекет жасайды. Театр қойылымдарында қойылымдар сахнада өтеді және оны тірі актерлер ойнайды. Кинотеатрда түсірілген фильмді үлкен экранда көруге болады, сахналанған суреттерді көріп, актердің тірі ойыны болмайды. Кинотеатрда театрда жасау мүмкін емес монтаждау (жарылыстар, төбелес және т.б.) арқылы жүзеге асырылатын арнайы эффекттер бар. Кинода кейбір көріністер жасау үшін олар көптеген дубльдер жасайды, ал театрда барлық әрекеттер нақты уақытта орын алады және кейбір көріністерді қайталау мүмкін емес. Кино бұл белгілі бір сценарийдің түпкі нәтижесі, бірақ театр – бұл актерлер импровизация жасай алатын шығармашылық процесс.

Актер сахнадағы кейіпкердің сөзін шебер орындау үшін сахна сыртында көптеген дайындықтан өтеді. Актердің күнделікті орындайтын

тіл дыбыстарына, дикцияға, дем алудың түрлеріне, дауысқа арналған жаттығулары, жаңылтпаштар, поэзия, прозалар, қара сөздер, мақал-мәтелдердің, әуезді ән салумен көркемсөз оқу әдістерінің орны ерекше. Осы орайда дайындықты әрбір студент өз қабілетінің мүмкіндігіне сай, қолайлы жаттығуларды бастағаны жөн. Әуезді ән салу жаттығуы дауысты өз деңгейінде ұстап тұруға, дауысты еркін қолдануға мүмкіндік береді. «Әуезді ән салу жаттығуында дауысты жоғарылату мен төмендету жартылай тонды, ал бұл сөз оқу жаттығуында оқушының тілдік есту қабілетіне қарай сатылып жүргізілетін болады» [5, 806]. Поэзияда басқа өнер түрлерімен салыстыруға келмейтін ерекше туынды. Өлең - поэзия, өнердегі өлшемнің ең жоғарғы деңгейіне көтерілген, бүгінгі уақыт тынысын нақты суреттейтін құбылыс. Дауысты көркейту жұмыстары қатарында поэзия оқып үйрену үрдісі де бар. Сахна тілінен дәріс беріп жүрген мамандар, егер актердің есту қабілеті нашар жетілген болса, жаттығуды көркемсөз оқу әдісін бастауға кеңес береді. Дауысты игердің бірнеше түрлері бар. Олар өлең және қара сөз оқу жаттығуларын меңгеру әдісі. «Өйткені, дауысты жаттықтыруда жеке буын не сөздерге емес, өлеңді тұтас ауызша айтудан бастау тиімді болады. Неге деген сұрақтың тууыда түсінікті. Сөйлемді сөзге, ал сөзді буынға бөліп жаттығу сөздерде дыбыс үндестігінің алуан қырын түгелдей қамти алмайды» деп жазды [5, 806]. Өлеңдегі терең мәнді ұғынып, жүректі қозғайтын толғанысты сезініп, ішкі сезім арпалыстарын шегіне жеткізіп оқуда асқан шеберлікті қажет етеді. Білім алушылардың поэзияны түсіне алатын дәрежеге дейінгі жеткізу өте күрделі мәселе. Поэзия өлеңге, қара өлеңге, айтыс өнеріне құрылады. «Поэзия – ұйығандай, құйылғандай орныққан, өз еркін әбден билеген, өмір үшін жетіккен, тәжірибемен шыныққан, рухани күші теңескен, көңіл көзі көреген, ойға батыл, майданға батыр ер қуаты» [6]. Поэзия – сөз өнері, әдебиет бір саласы. Кейіпкерлердің поэтикалық бейнесін ашу кезінде театр өнерінде де поэзия қолданысқа енеді. Сонымен қатар, поэзияның әлеуметтік мәселелерді көтеріп, қоғамдық

құбылыстарды бейнелеп көрсете алатын мүмкіншілігі зор. Қойылымда айналамыздағы орын алып жатқан дүниені, өмірдегі сан алуан құбылысты әдемі сөзбен көркемдеп жеткізуге арналған тәрбие құралы іспеттес. Актер тек поэзияның сөзін ғана ұғынып қоймай жалпы сөз атаулыны суреттеп, бейнелеп, ішкі сырымен қабыстыра орындауы тікелей әдетке айналдыру керек. Сөзді дұрыс қолданып, көркемдік деңгейін сақтап танып білу, ұғып-түсіну актердің басты міндеті екенін айтудан жалықпаймыз. Драма актері қабілетін кейіпкердің сезім қуаттылығымен терең тамырластырып, қабыстырып жеткізе білсе, көрерменге ой тастай алса мақсатының орындалғаны екені анық.

Қорытынды. Заманауи қоғамда тілдің мәртебесі түсіп, жастардың тілі шұбарланып барады. Сондықтан, қазіргі дамыған заманда тіл мәдениетінің көкейтестілігін арттырып, ұлттық тілді сақтап қалуға мүмкіндігіміз мол. Әрбір дарынды адамды дұрыс арнаға бағыттаса еңбекке бейім, шығармашылық шабытпен жігерлі еңбек етеді. Білім алушы сахна тіліне қатысты әдістемелерді дұрыс меңгерсе оның болашағынан зор үміт күтуге болады. Кәсіби актер қалыптастырудың бір баспалдағы ол – сахна тілі пәні. Білім алушы сахна тіліне қатысты барлық амал-тәсілдерін, яғни, қарапайым өлең жолдарын, жаттығуларды оқи отырып, оның барынша нәтижелі болуын ойлайды. Оқу әдістемелік құрал ретінде сөз сөйлеу техникасын меңгерудің жолдары, тыныс алу жүйесі, дауыс пен демнің өзара байланысы, сөйлеу аппаратының қалыптасуы, дикция, дауысты дыбыстардың айтылуы, қазақ сахна өнерінде сөздің орны, поэзия, қара сөз, монолог, дауыссыз дыбыстардың айтылуы тақырыптары кеңірек зерттеліп қазақ қоғамына лайықты әдістемелік кітаптар жазылса сахна тілінен әдебиет қорымыз толығына түсер еді. Бұл өнер саласында, әсіресе актерлерді оқытып жатқан оқытушылардың алдында тұрған негізгі мәселе болуы тиіс. Актерлерді оқыту барысында негізделген тәжірибелеріне сүйеніп, оқу құралдарын жазу оқу жүйесіне жаңалық болар еді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Р. Сыздық. Сөз сазы. – Алматы, «Санат», 1995ж. 117 бет.
2. «Қабуснама» Өзбек тілінен аударған Т. Айнабеков. – Алматы, 2005ж., 160 бет.
3. Байсеркенов М. Сахна және актер. – Алматы, «Ана тілі», 1993ж., 336 б
4. Құндақбаев Б. Уақыт және театр. – Алматы: Өнер, 1981. – 328 б., 38 б
5. Тұранқұлова Д. «Сахна тілі» 1 том, Алматы: Білім, 2016. 80б.
6. https://massaget.kz/okushyilarga/uy_tapsyirmasyi/42537/
7. Д. Тұранқұлова «Тіл тағылымы», Алматы, 2009ж.
8. Тұранқұлова Д. «Сахна тілі» 1 том, Алматы: Білім, 2016. 80б.
9. П.С. Куненова «Сахна тілі», Тараз: 2014, 4б.

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ҒЫЛЫМДАРЫ**ҚҰРҒАҚ ТАҢҒЫ АС ӨНІМДЕРІНІҢ САПА КӨРСЕТКІШТЕРІН ЗЕРТТЕУ***Есмагамбет Рита Өмірзаққызы**Техника ғылымдарының магистрі,
Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Орал**Сахипова Шынар Бериковна**Техника ғылымдарының магистрі,
Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Орал***STUDY OF QUALITY INDICATORS OF DRY PRODUCTS FOR BREAKFAST***Rita Yesmagambet**Master of Technical Sciences,
Western Kazakhstan named after Zhangir Khan Agrarian-Technical University,
Republic of Kazakhstan, Ural**Shinar Sakhipova**Master of Technical Sciences,
Western Kazakhstan named after Zhangir Khan Agrarian-Technical University,
Republic of Kazakhstan, Ural***АНДАПТА**

Мақалада құрғақ таңғы ас өнімдерінің адам ағзасына әсері, құрғақ таңғы ас өнімдерінің сапа көрсеткіштері зерттеліп көрсетілген. Сонымен қатар құрғақ таңғы ас өнімінің Күріш ұны мен табиғи бал қосылған жүгері ұлпектерінің жаңа рецептурасы жасалды. Зерттеу нәтижелері нормативтік құжаттар талаптарына сай келді.

ABSTRACT

The article examines the effects of dry breakfast products on the human body, the quality of dry breakfast products. In addition, a new recipe for dry breakfast cereals with rice flour and natural honey was developed. The results of the study met the requirements of regulatory documents.

Түйін сөздер: құрғақ таңғы ас өнімдері, экструзия, табиғи бал, күріш ұны, жүгері ұлпектері.

Keywords: dry breakfast products, extrusion, natural honey, rice flour, corn flakes.

Кіріспе. Жұмыстың өзектілігі. Қазақстан тұрғындарының толыққұнды тамақтану рационында, әсіресе микронutriенттерді, яғни адам организміндегі зат алмасуды және жеке органдардың қызметін реттейтін өте маңызды витаминдерді, микроэлементтерді, қаныққан май қышқылдарын тұтыну деңгейі бойынша біршама ауытқулар бар. Бұған барлық жастағы тұрғындар арасында әртүрлі аурулардың қарқынды дамуы дәлел болады. Қарапайым тамақ рационы, мөлшерге сәйкес болғанымен, адамның витаминдерге, әртүрлі микроэлементтерге қажеттілігін қамтамасыз ете алмайды. Соның әсерінен адамдар әртүрлі ауруларға, кейде қатерлі ісік түрлеріне де шалдығып жатады.

Дұрыс тамақтану ұлт денсаулығын анықтайтын ең маңызды факторлардың бірі болып табылады. Әртүрлі тамақтану балалардың дұрыс өсуі мен дамуын қамтамасыз ететіні, аурулардың алдын алуға, адам өмірін ұзартуға, оның еңбекке қабілетін

арттыруға себепші болатыны белгілі. Ал дәстүрлі тағамдық өнімдерді қабылдай отырып, витаминдер мен минералды заттарға деген қажеттілікті қанағаттандыру мүмкін емес. Сондықтан өсімдік немесе жануар шикізатын қолданып, адам организмін қажетті минералдармен, витаминдермен қамтамасыз ететін, белгілі бір витаминдермен, биологиялық активті заттармен байытылған, біріктірілген өнімдер өндірілуде [1].

Соңғы кездері адамның тамақтану рационында организмді қорғау қызметін атқаратын құрғақ таңғы ас аса маңызға ие болып отыр. Осыған байланысты тағамдық концентрат, соның ішінде құрғақ астарға үлкен көңіл бөлініп жүр [2].

Жұмыстың мақсаты: Құрамында жүгері жармасы және қосымша шикізаттарды қолданып құрғақ таңғы ас даярлауда өнімдердің тағамдық қауіпсіздігін қадағалау және өндіріске енгізу болып табылады.

Құрғақ астардың физика-химиялық және құрылым-механикалық қасиеттеріне технологиялық факторлардың әсерін анықтау.

Құрғақ таңғы ас өнімдері әртүрлі. Классикалық жүгері үлпектері калориялы және қанты жоғары болып келеді. Бұл ми үшін жаман емес, өйткені ми глюкозаның 90% -ын тұтынады, ал таңертең ол «ояну» үшін керек. Ақыр соңында, егер адам таңертең көмірсуларды пайдалануды шектейтін болса, онда мұны ми аштықтың басталуы ретінде қарастыруы мүмкін. Содан кейін дене энергияны тұтынуды азайту режиміне ауыстырылады. Осының салдарынан адам күндіз өзін әлсіретіп, әлсіз, апатия, басы айналып, басы ауыруы мүмкін. Құрғақ таңғы ас өнімдері экструизирлеу технологиясымен дайындалады [3].

Күн ішінде бұл күйдегі дене 2000-3000 ккал мөлшерінде шамамен 500 ккал тұтынады. Адам жалпы 800 ккал ғана тұтынса да, қалған 300-і май қоймаларына түседі. Сондықтан миға арналған алиментарлы (тағамдық) оятқыш тұрғысынан - атап айтқанда, және дене - тұтастай алғанда, мұндай көмірсулар жүктемесі жақсы [4].

Таңертеңгілік жарманың пайдасы туралы көп айтылады. Дегенмен, олар ең алдымен ыңғайлылық үшін таңдалады. Жарма мен шоколадты шарлардың негізгі тұтынушылары әлі де ересектер емес, балалар. Тіпті мектеп жасына дейінгі бала да сүтті мюсли мен жармаға құйып алады.

Тағы бір сөзсіз плюс - таңғы асты өте дәмді және сүт пен қышқыл сүт өнімдеріне (және олар әдетте жарма немесе мюслиге құйылады) үйренуді қажет ететін таңдаулы балаларға да жарамды [5].

Құрғақ таңғы ас құрамында көптеген микро-элементтер, фосфор, магний, А және Е дәрумендері, сондай-ақ денсаулыққа пайдалы өсімдік талшығы бар. Бұл ақпараттың барлығы әдетте қаптамада болады [6].

Ақырында, таңғы ас жармалары түскі асқа дейін «зарядта» тұру үшін калориялары жеткілікті. Олар сізге тез қанықтыруды береді және, айтпақшы,

жаттығу алдындағы жеңіл тағамдарға жарамды. Құрғақ таңғы ас туралы негізгі шағым - қанттың көп мөлшері. Құрамында сахарозаның көп болуына байланысты қандағы қант деңгейі де көтеріледі. Әдетте, бірнеше сағаттан кейін қант «түлей» бастайды. Дене сау болса, адам күшті аштық сезімін, жалпы әлсіздік пен ұйқышылдықты сезінуі мүмкін. Дегенмен, кез келген созылмалы ауру болған кезде нашар белгілер пайда болуы мүмкін - бас ауруы, жүрек соғуы, қорқыныш пен үрей сезімі, тремор және жүрек айнуы.

Екінші ықтимал кемшілігі - бұл глютенге, жарма тозаңына немесе жаңғақтарға аллергияның көрінісі [7].

Зерттеу нысандары мен әдістері. Зерттеу барысы негізінен құрғақ таңғы астың негізгі сапа көрсеткіштерін бақылауға негізделіп жүргізіледі. Өндірістегі қауіп-қатерлер биологиялық, химиялық биологиялық болып бөлінеді. Қауіп-қатерлерді зерттеу және тағам қауіпсіздік жүйесін жасау ГОСТтарға, техникалық регламентке сәйкес жүргізіледі. Құрғақ таңғы астың физикалық, химиялық, биологиялық құрамын төмендегі әдістер бойынша зерттеледі:

ГОСТ 5898-87- құрғақ таңғы астың қышқылдылығын анықтау

ГОСТ 5901-87- құрғақ таңғы астың құрамындағы металл қоспалар мен күлділігін анықтау

ГОСТ 10114-80 құрғақ таңғы ас өнімдердің ылғалды сіңіру қабілеттілігі.

Құрғақ таңғы ас өнімдерінің қоспасыз және қоспалармен безендірілген фигуралық бұйымдар таңдап алынды. Глазуленген фигуралық бұйымдардың жаңа түрлеріне арналған рецептуралардың әзірленуіне қарай ассортименті кеңейтіледі және белгіленген тәртіппен бекітіледі. Тамақ ішуге толығымен дайын, жеке тағам ретінде, сондай-ақ шай, сүт, шырын. Қытырлақ қасиеттері әлсіреген жағдайда, өнімді кептіру ұсынылады.

Органолептикалық көрсеткіштер бойынша фигуралық бұйымдар 1-кестеде көрсетілген.

Кесте 1.

Құрғақ таңғы ас өнімдерінің органолептикалық көрсеткіштері

Көрсеткіш атауы	Сипаттамасы	Бақылау әдісі
Сыртқы түрі	Көлемі мен пішіні бойынша әртүрлі: таяқша, шариктер, жұлдызшалар, колечкалар, сердечкалар және т. б. түрінде.	ГОСТ 15113.3-77 сәйкес
Түсі	Қоспасыз жылтыратылған құрғақ таңғы ас үшін-ашық-сары түстен кара-қоңыр түстерге дейін, Қосылған құрғақ таңғы ас үшін-қолданылатын қоспалардың түсіне сәйкес келеді. Шикізатқа тән кара түсті нүктелі бүрку рұқсат етіледі.	ГОСТ 15113.3-77 сәйкес
Дәмі мен иісі	Қолданылатын қоспалардың айқын дәмі мен иісі бар бұйымдардың осы түріне тән. Бөтен дәмі мен иісі рұқсат етілмейді.	ГОСТ 15113.3-77 сәйкес
Құрылымы, консистенциясы	Қытырлақ, кеуекті, дөрекі емес.	ГОСТ 15113.3-77 сәйкес

Құрғақ таңғы ас өнімдерінің органолептикалық көрсеткіштері фигуралық бұйымдар көрсетілген талаптарға сәйкес келді.

Физико-химиялық көрсеткіштер бойынша глазуурленген фигуралық бұйымдар 2- кестеде көрсетілген талаптарға сәйкес болуы тиіс.

Кесте 2.

Құрғақ таңғы ас өнімдерінің физико-химиялық көрсеткіштері

Көрсеткіш атауы	Мәні	Бақылау әдісі
1	2	3
Ылғалдың салмақтық үлесі, %	2,0 - 9,0	ГОСТ 15113.4 бойынша
Сахарозаның салмақтық үлесі, %, кем емес:	Бекітілген Рецептураларға сәйкес Бекітілген Рецептураларға сәйкес	ГОСТ 15113.6 бойынша ГОСТ 5903 бойынша
Құрғақ затқа қайта есептегенде жалпы қанттың (сахароза бойынша) салмақтық үлесі, %	Бекітілген Рецептураларға сәйкес	ГОСТ 15113.9 бойынша
Майдың салмақтық үлесі, %, кем емес:	3,0 - 6,0	ГОСТ 15113.7 бойынша
Тұзды құрғақ таңғы асқа арналған ас тұзының массалық үлесі, %	1,0 - 12,0	ГОСТ 15113.1 бойынша және ГОСТ 15113.3 бойынша
Ұсақ бөлшектің салмақтық үлесі, %	3*10-4	ГОСТ 15113.2 бойынша
Металл қоспалардың салмақтық үлесі (ең үлкен сызықтық өлшемде 0,3 мм артық емес жеке бөлшектердің өлшемі), %, артық емес	Жіберілмейді	ГОСТ 15113.2 бойынша
Бөтен қоспалар және астық қорының зиянкестерімен залалдануы	Рецептураға сәйкес. Рұқсат етілген ауытқу + 20%	ГОСТ 7047 бойынша
Жарамдылық мерзімінің соңында С витамині (аскорбин қышқылы) (С витаминін енгізген кезде), 100 г өнімде, мг	Рецептураға сәйкес. Рұқсат етілген ауытқу + 20%	ГОСТ 7047 бойынша
Жарамдылық мерзімінің соңына қарай витаминдердің (с витаминінен басқа), минералдық заттардың болуы (оларды енгізген кезде), 100 г өнім, мг		

Зерттеу барысында келесідегідей нәтижелер алынды. Салыстырмалы ретінде ГОСТ 24901-89 құрғақ таңғы астың құжатта келтірілген көрсеткіштер

және қазіргі уақыттағы өндірістен шығып жатқан өніммен салыстырылды.

Кесте 3.

Құрғақ таңғы ас өнімдерінің сапа көрсеткіштері

Тәжірибе	Көрсеткіштері		
	ГОСТ24901-89	Бақылау	Сынама
Құрғақ таңғы астың ылғалдылығы, %	7 % артық емес	5,5	5,0
Құрғақ таңғы астың қышқылдылығы, град	2,0	1,4	1,3
Құрғақ таңғы астың құрамындағы металл қоспалары, %	0,1	0,1	0,05

Кестеден көріп отырғаныңыздай өнім ылғалдылығы мен қышқылдылығы, металл қоспасы нормаға сәйкес.

Қорытынды. Зерттеу үшін құрғақ таңғы ас өнімдерінің түрлері таңдалынып, тағам қауіпсіздігін бағалау жайлы ақпараттар жинақталып, ғылыми зерттеу әдістері таңдалды. Олардың бірі өнімнің тағамдық қауіпсіздігіне ылғалдылықтың әсері және ылғалдылықты анықтау методикасы. Ылғалдылықты анықтау ГОСТ Р 50365-92 бойынша жүгері таяқшаларына, какао қосылған шарлы және сақиналы құрғақ алынған мәліметтер аталған өнімдердің Госттарымен таңғы ас түрлеріне анализ жасалды. Ал қойылған талаптармен салыстырылып, зерттеу нәтижелері кестеде көрсетілді.

Өнімнің тағамдық қауіпсіздігіне әсер ететін факторлардың бірі ылғалдылық болып табылады.

Ылғалдылығы жоғары құрғақ таңғы ас өнімдер зен саңырауқұлақтарымен ішек таяқшалары микро-организмдерінің жақсы дамитын ортасы болып табылады. Олар өнімде көбейіп дайын өнімді зақымдағанымен қоймай адам денсаулығына өте қауіп төндіруі мүмкін. Мұндай проблемалар негізінен какао қосылған сақиналы және шарлы құрғақ таңғы ас өнімдерінде көптеп кездеседі. Себебі олардың құрамында глазирлеуге арналған сироп мөлшері көп болған жағдайда ылғалдылығы артады. Зерттеу нәтижесінде өнім ылғалдылығы Гостқа сәйкестігі анықталды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Гордиенко А.С., сухие завтраки: потребительские свойства, качество, конкурентоспособность, наука: теория и практика – 2009.
2. Анурий В. Маркетинговые исследования потребительского рынка/ В. Анурий, И. Муромкин, Е. Евтушенко. СПб.: питер, 2006. - 270 с.
3. Доронин А.Ф, Функциональные продукты длительного хранения / А.Ф. Доронин, Т.И. Изотова, П.А. Двоеносова // пищевая промышленность. 2007. -№1. - с. 2829.
4. Алферников О.Ю. Совершенствование технологии пищевых текстуратов, получаемых способом термопластической экструзии / О.Ю. Алферников // Известия вузов. Пищевая технология. - 2011. - № 5-6. - С. 57.
5. Елеманов Н.С., Разработка инновационной технологии производства кукурузных хлопьев и сухих завтраков из различных видов зерна / Н.С. Елеманов, С.А. Ал-тайулы // Международный студенческий научный вестник. - 2016. - № 3-1, С. 149.
6. Королев А.А. Технология новых видов сухих завтраков / А.А. Королев, С.В. Зиновьева, Т.А. Васильева, Л.Я. Корнева, И.С. Коптяева // Продукты длительного хранения: консервированные, упакованные в вакууме, быстрозамороженные, сушеные. -2009. - № 2. - С. 4-6.
7. Мартиросян В.В. Экструзионные продукты профилактического назначения / В.В. Мартиросян , Е.В. Жиркова , В.Д. Малкина , Х.А. Балуян // Вопросы питания. -2016. - Т.85. - № 2. - С. 294.
8. Михайлова И.А. Исследование и разработка технологии сухого гранулированного завтрака на основе творожной сыворотки : автореферат дис. ... кандидата технических наук / И.А. Михайлова. - Кемерово : КемГИПП, 2014. - 24 с.
9. Чеботарев О.Н. Техника и технология крупы, крупяных концентратов и сухих завтраков / О.Н. Чеботарев, А.Ю. Шазо. - Краснодар: КубГТУ, 2016. - 227 с.
10. Кизатова М.Ж. Значение экструзионной технологии в производстве пищевых продуктов / М.Ж. Кизатова, А.И. Изтаев, А.П. Абдыкаримова, Ж.К. Нургожина // Вестник Алматинского технологического университета. - 2013. - № 2. - С. 58-62.

ЭКОНОМИКА

ҚР-НЫҢ САҚТАНДЫРУ НАРЫҒЫНДАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

*Абдыева Руана Абайдиллаевна**экономика ғылымдарының магистрі,
Қазақстан Республикасы, Алматы*

АНДАТПА

Қазақстанда жұмыс істеп тұрған сақтандыру ұйымдары санының көптігі мен жалпы көрсеткіштерінің өсуіне қарамастан, Қазақстан Республикасының сақтандыру нарығы экономикада және халықтың өмірінде әлі маңызды рөлге ие болған жоқ әрі өзінің бастапқы даму сатысында тұр деп айтуға болады. Бүгінгі күні сақтандыру қызметінің сапасы төмен болып отыр, ал олардың тізбесі көптеген сақтандыру ұйымдарында негізінен ең аз шамада күш-жігер мен шығын жұмсай отырып, клиенттер тарту мүмкіндігі болатын міндетті сақтандыру түрлерімен шектелген. Бұл жұмыста жоғарыда көрсетілген мәселелер мен оның шешу жолдары ұсынылып, негізгі әсер ететін факторлары көрсетілген.

Түйін сөздер: сақтандыру нарығы, сақтандыру қызметі, сақтандыру компаниялары, сақтандыру сыйақылары.

Қазақстан Республикасының сақтандыру нарығы қазіргі таңда экономикада және халықтың өмірінде әлі де болса, маңызды рөлге ие болған жоқ әрі өзінің бастапқы даму сатысында тұр. Отандық сақтандыру компанияларының ірі шығынының орнын жабу жөніндегі қаржылық мүмкіндіктері де қанағаттанарсыз, бұл сақтандыру ұйымдарын капиталдандыруды арттыру мен оларды ірілендіру туралы мәселені шешуді талап етеді. Қазақстанның қаржы регионының басқа бөліктердегі регионалдау тәжірибесі көрсеткендей, дәрменсіз қаржы ұйымдары индустрияның кейбір міндеттерін шеше алмайды және олардың халақаралық стандарттарға қол жеткізу айтарлықтай шектеулі.

Республикадағы сақтандыру мәзіріне инвестициялық климатты жақсартудың негізгі құралы, ол сақтандыру ұйымдарының өздері нақты институционалдық инвесторлар бола алмай отыр.

Қазіргі кезге дейін көбіне мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақы алуға бағдарланған халық, сақтандыруда белсенділіктің төмен болу проблемасы бар және сақтандыруға тиісті қызығушылық тудырмай отыр. Мемлекеттік бюджет есебін және сақтандыру арқылы халықты әлеуметтік қорғау түрлерінің қолдану алсын шектеу осы проблеманы шешуге ықшам етуі тиіс. Халықты мемлекеттік емес әлеуметтік қорғауды қамтамасыз ету саласындағы ең маңызды әлеуметтік құрал бола отырып, азаматтардың өмірі мен еңбек қабілеттілігін сақтау жөніндегі индустрия әлі күнге дейін тиісті түрде дамымай келеді. Өмірді сақтандыру бойынша дамыған индустрия болмай, республикада жүзеге асырылып жатқан зейнетақымен қамтамасыз ету реформасынан толық пайда келуі мүмкін емес.

Қазіргі жұмыс істеп тұрған сақтандыру ұйымдарының елеулі бөлігінде білікті мамандардың саны жеткіліксіз. Республиканың сақтандыру нарығындағы кәсіби сақтандыру делдалдарының ролі елеусіз. Қазақстанда қазір бар болғаны 12 сақтандыру брокер компаниялары жұмыс істейді. Сақтандыру бойынша мамандарды оқытуды қазіргі заманғы жүйесін құру, сақтандыру нарығының кәсіби

қатысушыларының қоғамдық бірлестіктерін белсенді түрде қызмет етуін қарастыру қажет.

Сақтандыру регионындағы мәселелердің елеулі бөлігі сақтандыру және қайта сақтандыру қызметі туралы заң актілерінің жетілдірілуінен туындайды. Атап айтқанда, азаматтық заңдардың жекелеген ережелері өмірді сақтандыру, жинақтаушы түрлері мен аннуитенттер жүйесін дамытуды ескере отырып, өзгерістер мен толықтырулар енгізуді талап етеді.

Елімізде сақтандыруды дамытудың негізгі мақсаты - мемлекеттің, азаматтардың және шаруашылық жүргізуші субъектілердің мүддесін қорғаудың нақты құралы бола алатын толықтыруды орнықты жұмыс істейтін ұлттық сақтандыру нарығын қалыптастыру.

Қазіргі заманғы ұлттық сақтандыру жүйесін құру сақтандыру қызметі нарығын саналы жаңа деңгейге көтеру жөніндегі шаралар әзірлеуді және кезең-кезеңімен іске асыруды талап етеді. Бұл қағида Қазақстан Республикасында сақтандыруды дамытудың мемлекеттік бағдарламасының шеңберінде жүргізіледі. Онда мұндай міндеттерді шешу көзделді:

- әлеуметтік сақтандыру түрі ретіндегі сақтық қорғауды ұсынудың қағидаларын нақтылау;
- сақтандыруды қолдау аясын кеңейту және міндетті сақтандыру түрлерін нақтылау;
- сақтандыру нарығының қазіргі заманғы инфрокұрылымын қалыптастыру және оның қатысушыларының - сақтық ұйымы, сақтандыру брокері, сақтық агент, сақтанушы, сақтандырушы, пайда алушы, актуарий, уәкілетті аудиторлық ұйым, өзара сақтандыру қоғамы, сақтандырумен байланысты кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыратын өзге де заңды және жеке тұлғалардың қызметін ұйымдастыру үшін жағдай жасау;
- халықаралық сақтандыруды ескере отырып, сақтық қадағалауының жүйесін ұйымдастыру;
- сақтық және қайта сақтандыру ұйымдарының қаржылық орнықтылығы мен төлем қабілеттілігі бойынша талаптарды көшейту;

- осы заманға сақтандыру технологиясын енгізуге жәрдемдесу;

- сақтандыру саласында кадрлар даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру жүйесін арттыру.

Сақтандыруда дамыту, өз кезеңінде заңнамалық базаны, мемлекеттік салық-бюджет және ақша-несие саясатын жетілдіруге, сақтандыру қызметін қадағалау сапасы мен сақтандыру ұйымдыры жұмысының сенімділігіне байланысты болады.

Қазіргі заманғы сақтандыру нарығының толыққанды жұмыс істеуі, сонымен қатар актуарийлер (сақтық міндеттемелерінің экономикалық-математикалық есеп-қисабы саласындағы мамандар) институтын енгізуді, уәкілетті аудиторлар мен басқа да мамандарға қойылатын тиісті талаптарды қажет етеді.

Елімізде жұмыс жасап тұрған сақтандыру туралы Заңның негізгі мақсаты - еңбек (қызмет) міндеттерін атқару кезінде өмірі мен денсаулығына зиян келтірілген қызметкердің мүліктік мүдделерін қорғауды сақтандыру төлемдерін жүзеге асыру арқылы қамтамасыз ету болып табылады.

Жұмыс берушінің азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру объектісі еңбек (қызмет) міндеттерін атқару кезінде қызметкердің өмірі мен денсаулығына келтірілген зиянды Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінде көзделген көлемде өтеу міндеттерімен байланысты жұмыс берушінің мүліктік мүддесі болып табылады.

Жұмыс берушінің азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру шартын жасасу сақтанушының (жұмыс беру-шінің) міндеті болып табылады. Сақтанушының Заңның осы талабын орындауын бақылауды уәкілетті орган жүзеге асырады. Осы еліміздегі сақтандыру мәселелерін шешу үшін келесі шаралар жүргізілуі керек:

Әдебиеттер тізімі:

1. Баранова А.Д. «Актуарные расчеты в страховании жизни : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры» / Баспа: Юрайт, 2019ж — 194 б.
2. Роиц В.Д. Медицинское страхование. «Страхование от несчастных случаев на производстве и временной утраты трудоспособности : учебник для бакалавриата и магистратуры» / Баспа: Юрайт, 2019ж. — 317 б.
3. Мельников А. «Инвестиционное поведение населения и отношение к страхованию вкладов» // Банки Казахстана №8, 2020 жж, 46-6.

- міндетті сақтандыру институтын дамыту;
- шағын және орташа бизнес субъектілері үшін өзара сақтандыру жүйесін дамыту;

- халық үшін өмірді сақтандыруды дамыту;

- салық заңдылығын жетілдіру: өмірді сақтандыру бойынша кеткен шығындарды толық немесе бекітілген көлемінде шегерімдерге жатқызу;

- мамандандырылған сақтандырушыларды даярлау жүйесін қалыптастыру;

- ауыр жазатайым оқиғалардан сақтандыру бойынша мемлекеттік компанияларды құру. Оның міндетті дүлей апаттардан қайта сақтандыру желісін құру, соның негізінде ұлттық сақтандыру компанияларын банкроттіктен қорғау және сол апаттардың салдарын жоюына жұмсалатын мемлекеттік бюджеттің шығындарын азайту. Ерекше сақтық қатынастар, сақтық қызметінің рыногын дамыту, азаматтар мен заңды тұлғаларды сақтандыру тұрғысындағы қорғау «сақтық қызметі туралы» Қазақстан Республикасының заңымен, сақтандыру мәселелері жөніндегі Үкімет қаулылары мен және Ұлттық банктің сақтық қадағалау департаментінің нормативтік актілерімен реттелініп отырады. Қазіргі кезде Қазақстанның сақтық нарығы қатысушыларының ассоциациясы құрылған. Ассоциацияның негізгі міндеттері Қазақстан Республикасының сақтандыру нарығын дамытудың қолайлы жағдайларын жасау және халықтық сақтандыру мәдениетінің деңгейін арттыру болып табылады.

Қорытындылай келе, жоғарыда айтылған сын - міндерді түзеу арқылы ғана сақтандыру нарығы дамиды деп айтуға болады. Сақтандыру нарығы экономиканы тұрақтандырушы рөлін атқара отырып, қарапайым халыққа да жағымды әсерін тигізеді. Сондықтан да нарықтың бұл түрін дамыту өте қажет.

«ИНТЕРНАУКА»

Научный журнал

№28(251)
Август 2022

Часть 3

В авторской редакции
Мнение авторов может не совпадать с позицией редакции

Издательство «Интернаука»
123182, г. Москва, ул. Академика Бочвара, д. 5, корпус. 2, к. 115
E-mail: mail@internauka.org

Отпечатано в полном соответствии с качеством предоставленного
оригинал-макета в типографии «Allprint»
630004, г. Новосибирск, Вокзальная магистраль, 3

16+

Свидетельство о регистрации СМИ:
ЭЛ № ФС77-66291 от 01 июля 2016 г.